

מאמרי הפרשה

מבית

אספקט קלריא

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

תוכן העניינים (מהווה גם קישורים למאמרים):

- אשרי האישי - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ד
- אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים ו
- אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ט
- אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד יז
- ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק כ
- בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס 'תורת העובר', ירושלים כה
- הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר כו
- השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' כט
- ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' וש"ס לב
- ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב לה
- ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'וען יוסף, שלחן מלכים וש"ס' לז
- חלקו של יחיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת ליחיד', טורונטו - קנדה לט
- להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד משרים בשכונת פסגת זאב מא
- למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס 'וביום השבת והשולחן כהלכתו והמועדים כהלכתם ומשכן עולם', רב קהילות בני הישיבות וביהכ"ס היכל יוסף שלו' רמת בית שמש ג מד
- מי הדעת – תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית . מו
- מנחת שמואל / הרב שמואל קליין מט
- מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד נא
- מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית נה
- נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל (רחובות)' נז
- נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל נ
- נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק ס

- פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס טו
- פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי יו
- שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער עג.....
- שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממערורי תנועת התשובה. עט
- תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה פד
- תבונות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד פה
- תשובות הגר"ח פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (שחלקם עדיין לא נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח / שו"ת בפרשת פינחס/ שו"ת בענין י"ז תמוז צא.....
- חינוך** צד
- חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי צד
- חידות** צו
- פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה' צו
- אספקלריא לדף היומי** צח
- אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת צח
- סיפור** קב
- בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק קב
- סיפור / נמסר לזיכוי הרבים ע"י ידיד אספקלריא קי

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו!

"וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ". הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיל את תלמיד חכם "כעץ", ונמשיך בע"ה.

*

יש שפירשו, שהכוונה שהאיש המדובר [אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה] מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו. זאת כדרך שפירש רש"י (במדבר יג, כ) את הכתוב "היש בה עץ": "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו".

מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים עיה"ק כותב פירוש זה בספרו על תהלים 'תהלות מהרי"ץ'^א, ושם תורף דבריו, שלמרות שכה רבה זכותו, אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים"^ב.

לעומת זאת, מהר"ש אמסלם אבד"ק מידלת כותב פירוש זה בספרו 'בני שלמה' באופן אחר: במה זכה להיות כ"עץ", שזכותו תגן על דורו כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב תחתיו, כי תמיד עוסק בתורה שנמשלה למים.

*

חשוב לציין, שלמעשה כבר נכלל פירוש זה בדברי חז"ל (תרגום, ותקוני זהר תקון יג, דף כז ע"ב), שאמרו ש"עץ" הנזכר כאן הכוונה ל"עץ החיים", ונכללת בזה משמעות שהתלמיד חכם הוא כמו עץ שמגן על דורו.

*

^א שם תורף דבריו שלמרות שכה רבה זכותו אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים", וראה הערה בנוגע לרמז מ"על פלגי".

^ב ענין הענוה נרמז בפסוק 'על פלגי מים' מכמה פנים, ולכשנעסוק בפסוק זה נביא מהם בע"ה.

^ג ראה זוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א): לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות. [ב'מתוק מדבש' מביא ביאור: שהוא העיקר בעיר]. ובהמשך שם, על "לא תשחית את עצה": שהתלמיד חכם נותן עצות לבני העיר איך להנצל מן הדין ומלמד אותם את הדרך ילכו בה, ולחזור בתשובה, ומכין להם כלי זיין נגד השונא - שמלמד אותם את דרכי התשובה. ובהמשך: "אותם שמשדלים בתורה הם עצים גדולים בעולם הזה".

המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים

בעוסקנו בפסוקים "כי אם בתורת ה' חפצו ... והיה כעץ שתול", נציין כי מצאנו במדרשי חז"ל בכמה וכמה מקומות שממשילים את התורה ואת תלמידי החכמים לעץ.

לעת עתה נמנה בע"ה כדוגמא בעלמא, כמה מקומות בהם המשילו חז"ל את התורה לעץ מסוים, ותן לחכם ויחכם עוד.

לזית ושמנו:

שתחילתו - קודם כתישת הזית - מר, וסופו מתוק (דברים רבה, פרשת כי תבוא ז, ג).

שמביא חיים לעולם (דברים רבה שם).

שמביא אורה לעולם (דברים רבה שם, עיין ברכות נו, א נוראה תקוני זהר תקון ל, דף עה, א).

שאינן השמן יוצא אלא על ידי כתישה, כך דברי תורה מתקיימים בצער (מדרש אגדה בובר תצוה כ, ועיין תנחומא כי תבוא ג "ומה השמן הזה נכתש וכל מה שנכתש הוא משובח, כך התורה ככל האדם מתייגע בה כך היא נעשית משובחת עבור הלומד [עי"ש הלשון, וגי' עץ יוסף "מייגע"]).

שאינו מטפטף כשמתמלא הכוס ממנו, כך דברי תורה אין מטפטפים בדברי ליצנות (שהש"ר פרשה א פסוק ג, אות ב).

שאם נופלת טיפת מים לתוך כוס מלאה שמן יוצאת כנגדה טיפה של שמן, וכן להפך, כך בלב האדם התורה מול הליצנות (שהש"ר שם).

לתאנה:

שנלקטת מעט מעט (עיין במדבר רבה, פרשת נשא יב, ט)

שאינן בה פסולת (ילקוט יהושע ב בשם מדרש ילמדנו)

ראה דימוי נוסף במסכת ברכות (דף נו ע"ב).

לפרדס רימונים:

(עי' שמות רבה, פרשת תרומה לג, א).

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

בנין המקדש בתרי משיחין

בני יהודה וגו' ויהיו בני יהודה וגו' (כו יט-כב)

מנין בני יהודה בירידה וביציאה ממצרים

רש"י (כו א) כתב 'ויהי אחרי המגפה - משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות. דבר אחר כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסר לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירים במנין. ומאחר שנתנו שני טעמים למנין, הרי יש לתמוה על מנינו של שבט יהודה, שנוסף בו פירוט של בניו הראשונים, ער ואונן, אשר לא נותר מהם זכר, ומעולם לא ירדו למצרים, ולא נותרו במגפה, ואף לא בא להחזירם, ולשם מה הזכרו. ואמנם גם ברדת יעקב למצרים נאמר (בראשית מו יב) 'וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וְפֶרֶץ וְזָרַח, וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ, כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחִמּוֹל', וביאר האור החיים (שם) שהכוונה ללמד שאף ער ואונן עומדים במקומם, כי התגלגלו בחצרון וחמול, ולכך נאמר 'וַיְהִי', לרמז שיש להם הויה, ומהם יצא חוטר לישי משיחנו מלכנו. ויש להתבונן על השנות הזכרתם בכל מנין.

גילויי האור החיים ברמזי הפרשה¹

אף במנין בני יהודה כאן, כתב האור החיים 'פרשה זו תרמוז מאורעות עם בני ישראל, ובחר לרמוז ביהודה כי אמרו ז"ל (ב"ר צח ו) למה נקראו ישראל על שם יהודה², אומרו 'בני יהודה' הם התולדות יתכנו בשם בנים כידוע. ואמרו 'ער ואונן' ירמוז לבית ראשון ובית שני, 'ער' כנגד בית ראשון, על דרך אומרו (שה"ש ה) 'אני ישנה ולכי ער', שהיה הקב"ה בו ער בהשגחה גדולה עמנו בבית המקודש, 'אונן' הוא בית שני, מלשון אונאה, לפי שהיה חסר דברים העיקרים של בית המקודש³. ואמרו 'וימת ער ואונן' הוא חורבן הבתים, כי סילוק שכינה מהם יקרא מיתה, שפרחה הנפש שהיא השכינה ונשארה הבית מת בעונות, ומלא טומאת הקליפה הנתונה בו כידוע. ואמרו 'ויהיו בני יהודה' ירמוז לצער הבא להם אחר חורבן הבית, ווי היו בני יהודה בגלות ביד אויביהם, אשרי מי שלא טעם שליטת שונא, ותמצא שבכל השבטים לא הזכיר הכתוב לשון זה של 'ויהיו' אלא ביהודה. ואמרו 'לפרץ משפחת הפרצ' ירמוז למה שאמרו (סנהדרין כ:): שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך, והכוונה כי כשיבא הבא מפרץ יהיו כל ישראל משפחת הפרצי מלכים, כמו שאמרו (ב"מ קיג:): כל ישראל בני מלכים, וכן אמר הנביא (ישעיה מט) מלכים יראו וקמו וגו', גם ירמוז על הפרצה הגדולה אשר יפרוץ באומות לאין תכלית. ואמרו 'לזרחה משפחת הזרחי', ירמוז מה שאמר הכתוב (שם ס') 'הנה החושך יכסה ארץ וגו' ועליך יזרח ה' וכתוב 'והיה לך ה' לאור עולם'.

או תרמוז הפרשה לג' ענינים שיהיו בעת הפקידה, א. ביאת משיח בן אפרים, שתפגע בו מדת הדין וימות בעונות ישראל והוא רמוז ב'שלה' כאמור (ש"ב ו) 'ויכהו שם על השל'. ב. גילוי משיח בן דוד. והוא רמוז ב'פרץ' כי יעשה פרצה באומות וינקום דם צדיק⁴. ג.

¹ בירור ענין זה נבחר לפרשה זו, כי בה יחול ברוב השנים יום פקידתו של האור החיים זיע"א.

² וז"ל המדרש שם 'אתה יודוך, הכל מודים בך, אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך אין אדם אומר ראובני אנה שמעוני אנה, אלא יהודי אנה'. ומהרש"א (סוטה י:): כתב שנקראו ישראל יהודה בעבור שהם מודים לה'. ובפסיקתא זוטרתא (ויחי מט) שנינו 'לכך נקרא יהודה אתה יודוך אחיך, שכל ישראל מודים שה' בחר למלכות בית דוד'.

³ והוסיף, שעוון ער ואונן הם גרמו את החורבנות, על בית ראשון מצינו (שבת סב ב) שהיו מסריחין על מטותיהם, והוא מעשה ער דכתיב (בראשית לח) 'ושחת ארצה'. ועון אונן מצינו בחורבן בית שני, שנחרב בשנת חנם (יומא ט:): וכן נאמר באונן (שם) 'לבלתי נתן זרע לאחיו', גם נקרא בלשון אונאה, שהיו מאנים זה את זה. ואמנם גם מהרש"א כתב (עדה"ט פ"א וישב) ער נגד בית ראשון, שנאמר בו (תהלים קח) 'ערו ערו עד היסוד בה', אונן הבית הנשי, שנאמר (ישעיה ג) 'אנו ואבלו פתחיה', והשלישי הוא 'שלה' לו אנו מחכים. ועל כך אמר יהודה לתמר 'שבי עד יגדל שלה', כי אם אביאנו [את המשיח] מהרה, יש לחשוש שמא יחטאו ויארע לו כמו שארע לבית המקדש ראשון ושני.

⁴ וכבר כתב האור החיים (לעיל כד יז) 'דרך כוכב מיעקב', הוא משיח בן דוד, 'וקם שבט מישראל' משיח בן אפרים, וביאר שאם יהיו ישראל בדרגה שנקראים 'יעקב', לא יאיר להם אלא משיח בן דוד, ומשיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה, אבל אם ישראל יהיו כולן צדיקים ויכוננו בשם 'ישראל', אזי גם משיח הבא מאפרים 'וקם', פירוש תהיה לו תקומה לפני אויביו, ולא יהרגנו רומילוס, וכבר התבאר ענין יעקב וישראל לעיל פר' בלק, ובסמוך יבואר ענינו לתרי משיחין.

כשימלוך ה' עלינו. וזה נרמז ב'זרח', כי כבוד ה' עלינו יזרח. ואומרו 'ויהיו בני פרץ' ויהי' הוא לשון צער (מגילה י:), רמז על הצרות אשר יהיו בבא הגואל כאומרם 'ייתי ולא אחמיניה'. ואומרו 'בני פרץ', פירושו, תולדות היוצאות מביאת הגואל הרמוז בפרץ הם שני דברים, א. שיבנה ה' חצר בית המלך, והוא בית המקדש אשר פעל ה' וכוננו ידיו ויהיו ישראל מבני פלטין שלו, והוא אומרו 'לחצרון משפחת החצרוני'. ב. 'לחמול משפחת החמולי' שיחמול עלינו בכל ענפי החמלה. אלו תורף דבריו.

ומבואר בדבריו שמלכות בית דוד כוללת שתי בחינות, אשר נשרשו בה מבני יהודה, שהיו לו בנים משתי נשים, כמבואר בזהר (ח"א קפח:). שזרח ופרץ היו גלגול של ער ואונן, בני יהודה הראשונים, וקלקולי מעשי הראשונים נתקנו בשניים, והיו תוצאותיהם בבתי המקדש, ששני הבתים הראשונים נחרבו, והשלישי יקום מכה שילוב הנהגות פרץ וזרח, כפי שיתבאר בעז"ת.

נשי ובני יהודה

וכך התפרשה ההנהגה באגדת בראשית (פרק סד) אמר הקב"ה, המשיח עתיד לעמוד מיהודה, והלך ונטל אשת כנענית [שוע, שהיתה 'בת איש כנעני'], אלא מה אני עושה מביא עלילות, ומשיא לבנו את תמר, ותמר היתה בתו של שם הגדול, אמר הקב"ה תמות כנענית, שנאמר (בראשית לח יב) 'וירכו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה', וימותו בניה, שנאמר (שם מו) 'וימת ער ואונן', כדי שידבק יהודה בתמר, שהיא כהנת בתו של שם בן נח, שנאמר (שם יד יח) 'ומלכי צדק מלך שלם'. 'ויהי בלדתה ויתן יד' (שם לח כח), ביקש זרח לצאת תחילה, אמר הקב"ה משיח עומד מפרץ, ויוצא זרח ראשון, יחזור למעי אמו, ויצא פרץ ראשון, שהמשיח יוצא ממנו, שנאמר 'ויהי כמשיב ידו', פרץ זה משיח, שנאמר (מיכה ב יג) 'עלה הפורץ לפניהם'.

ועומק הענין הוא, כי כבר אמרו (ב"ר פה א) 'יהודה היה עסוק לקחת לו אשה, והקב"ה היה עוסק בבריאת אורו של מלך המשיח'. ועוד אמרו (שם ח) על הכתוב במעשה תמר 'ויט אליה אל הדרך', שיהודה עשה זאת 'בעל כרחו, שלא בטובתו', וכתב הגר"א (תיקו"ז נח, קז). 'זה הבנין היה ע"י השי"ת, שלא בידיעת יהודה'. והיינו שהקמת מלך המשיח כולה היא בנהגת הייחוד, ואינה נתונה כלל למעשי בני אדם וזכותיותיהם.

ולכך, אף ש'יהודה היה עסוק לקחת לו אשה', הרי בה ובבניה היתה שולטת המיתה, וכל שהוא רע בעיני ה', חלה בו מיתה וחורבן, עד שהחל הקב"ה לגלות 'אורו של מלך המשיח', והיא העמדת יהודה כמרכבה להנהגת הייחוד, בה ניתנה לו תמר בת שם, מלך שלם, היא ירושלים, בה מתגלית הנהגת הייחוד שאין בה צד שינוי, ולכן בה חל תיקון בני יהודה, עד שיבולע המוות¹⁷.

פרץ וזרח – חמה ולבנה

הרמב"ן (בראשית לח כט) הביא מדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר קצו) 'איכרי זרח על שם החמה שהיא זורחת תמיד, ופרץ על שם הלבנה הנפרצת לעתים ונבנית לעתים', וביאר שפרץ נקרא 'לבנה', כי ממנו מלכות בית דוד, והיו שניהם 'תאומים'¹⁸, כי הלבנה מותאמת בחמה, ופרץ תאום לזרח הנותן יד, והוא בכור בכח עליון, כמו שאמר (תהלים פט כח) 'אף אני בכור אתנהו', וזהו מאמר חז"ל בקידוש הלבנה (ר"ה כה). 'דוד מלך ישראל חי וקיים'¹⁹ והמשכיל יבין.

והגר"א (אד"א מלכים א' ז כא) כתב שהאור מאיר ובה לעולם על ידי שני עמודי אור, שהן שמש וירח, שני מאורות, וכנגדן מלכות בית דוד, כמו שנאמר (תהלים פט לז) 'כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם', והן נגד פרץ וזרח, שממשלת הלבנה ביום ובלילה, ופורץ גדר ונכנס בגבול שאינה שלה, כמו שאמרו חז"ל (יבמות עו:). אם מפרץ קאתי מלכא להוי, שהמלך פורץ גדר, וגם מפני שהיא חסרה והוא לשון פרצה וחסרון, וזרח הוא על שם השמש'.

¹⁷ כאמור במדרש (שמו"ר ל ג) 'אתה מוצא כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים 'אלה תולדות השמים והארץ', 'ואלה תולדות פרץ', וטעם גדול יש להם, למה אמר 'אלה תולדות השמים והארץ' מלא מפני שברא הקב"ה את עולמו, ולא היה מלאך המות בעולם, ובשביל כך הוא מלא. וכיון שחטא אדם וחווה חסר הקב"ה כל תולדות שבמקרא. וכיון שעמד פרץ נעשה תולדות שלו מלא, שהמשיח עומד הימנו, ובימיו הקב"ה מבליע המות שנאמר 'בלע המות לנצח', לפיכך תולדות השמים והארץ ותולדות פרץ מלא.

¹⁸ כוונתו כמו שכתב רמח"ל (תקטו תפילות, תפילה תעו) שביעקב ועשו נאמר 'תומים' חסר, ואילו בפרץ וזרח 'תאומים' מלא, כי הם תרין משיחין, משיח בן דוד ומשיח בן יוסף.

¹⁹ והיינו שהנהגת המשפט מוארת ע"י הנהגת הייחוד העליונה, המנהלת את כל הילוך הנהגת המשפט לתכלית הייחוד. ואמנם, בספר הבהיר שם נאמר שזרח לא היה בכוחו לצאת ראשון וחזר אחור [כי היה בזרעו חטא שפשטו יד בחרם עכן], עד שהתגלה הייחוד ביציאת פרץ, בפריצה המורה שאין הציאה תלויה בזכותיות, ואז יצא זרח 'ועל ידו השני', כי בהנהגת הייחוד התגלה שאף אם יהיו חטאיכם כשנים, כשגל ילבינו, וזהו התאום הנותן יד, וראה עוד בסמוך.

²⁰ לשון רבינו חננאל (ר"ה שם) 'מצינו שנמשלה מלכות בית דוד כירח, שנאמר כירח יכון עולם ועד בשחק וגו'.

וביאור דבריהם הוא, כי בסדר ימי עולם משיח בן יוסף, הוא הממשיך את הנהגת 'יעקב'², ולכך כל שארע ליעקב ארע ליוסף, לפי שהוא מוליך את ישראל בהנהגת המשפט, להשלים מעשיהם, ובכחינה זו נחשב כ'חמה', כאשר מצינו (רש"י יהושע כד ל) שהעמידו דמות חמה על קברו של יהושע. ולעומתו דוד מלך 'ישראל' נקרא סיהרא (זהר ח"ג רפז). שהיא הנהגת המלכות, כי על ידו תגיע הגאולה בעתה, ובה תתגלה הארת הנהגת הייחוד, שאינה תלויה בזכות המעשים.

אולם לאידך מצינו (ב"ב עה.) 'זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה', הרי שיהושע אינו 'חמה' אלא 'לבנה'. ואילו במלכות בית דוד מצינו שנמשלה כשמש, כאמור (תהלים פט לז) 'זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי', ולכאורה תמוה, שהרי דוד אחוז במדת המלכות המשמשת כלבנה המקבלת מן השמש. וכבר ביאר רש"י (דה"י א' כט כג) שדוד נמשל לשמש, כי אינו נחסר לעולם, ואם אתה רוצה לדמותו לירח, יהיה כירח שיכון לעתיד לבא. וראוי להוסיף ביאור לבאר את ביאורו. הנה בחזון ישעיהו על העתיד לבא נאמר (ל כו) 'והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים', לאמור ששוב לא תהיה ההארה תלויה ביחס שבין החמה ללבנה, כי בעוד בזמן הזה מצפים ל'מילוי הלבנה', כי היא נצרכת בכל עת למילוי אורה, ולכך היא פונה אל החמה, לפי שמצד עצמה יש לה פגימה, הרי תפילת ישראל היא שלעתיד לבא תתמלא פגימת הלבנה, ולא יהיה בה שום מעוט, והוא ענין 'חידוש הלבנה' כי כאשר תתחדש, תשוב להיות כמו שהיתה קודם מעוטה.

והענין הוא, כי כל הצורך של מלכות דוד להתקן במעשיהם של ישראל, הוא רק בעת שקיום העולם תלוי בבחירת הנבראים, ובאותה עת בני יוסף הם הנחשבים כצד המשפיע, כי במעשיהם הם גורמים ל'מילוי הלבנה', אך בעת שיתגלה משיח בן דוד, אזי נאמר (ישעיה כד כג) 'וחפרה הלבנה ובושה החמה', לאמור שהארת החסד תשוב להיות שלימה, כמו קודם מיעוטה, ואז יבטל כל היחס של לבנה המקבלת מן החמה, וישובו להאיר יחד 'שני המאורות הגדולים'. והיינו ששלמות תהליך הבריאה, היא כאשר שתי הנהגות כלולות במשיח בן דוד גם יחד, כפי שהיו בפרץ וזרח³. ואז תאיר הנהגת הייחוד כחמה, ויתגלה לעין כל כי שלימות המלכות אינה תלויה בהנהגת המשפט, אלא אף היא כ'לבנה' ביחס אל הנהגת הייחוד.

סדר גילוי הייחוד

סדר הנהגות אלו, הוא כמו שכתב הגר"א (בסוף ספד"צ, ענין רחל ולאה), ששתי בחינות במלכותו ית', א. שאנו דבוקים בו ומודים במציאותו, וזהו 'יעקב' [והיינו ההנהגה התלויה בהכרה מצד ישראל, והיא הנהגת המשפט]. ב. מצד הגלותו, כשנתגלה מלכותו בעולם מצד אותות כמו במצרים ולעת"ל, והוא גאוותו של הקב"ה [והיינו הנהגת הייחוד, שאינה תלויה במעשי ישראל]. והיינו שתחילה יוצאת הנהגת הייחוד כ'פרץ', בו מתגלה שהטובה תלויה ברצון העליון בלבד, ואינה מוגבלת למעשי בני אדם⁴, ואמנם כשימלוך ה' עלינו, יתגלה כ'זרח', כי כבוד ה' עלינו יזרח, לאמור כי הוא חפץ במעשי ישראל, וכאילו הם שותפים לביאת הגואל ותיקון העולם⁵. ואמנם בהכרח הוא כך, שהרי אין מלך בלא עם, אך אחר שהמליכוהו העם, שוב הוא מלך מצד עצמו, ומלכותו ניכרת על העם בכל תוקף. ולהבדיל אין סוף הבדלות, הלא רצון הקב"ה להנהגת המלכות הוא, כי על ידה מתקיים תכלית הרצון להיטיב, ואם כן מעת שהועמדה מלכות שוב אין לה ביטול מפני מעשי הנבראים, וכך היא מתגלה בבית דוד, שמצד אחד הטבת המלכות מגלה את הנהגת הייחוד בה גאוותו וכבודו ית' על ישראל, ולאידך הרי היא מעלה את טיב מעשיהם, ומעמידה אותם כביכול כשותפים לבריאה, אף שבאמת כל עניינה מתנהל על ידי הרצון העליון, ובאמת תכלית ההטבה אינה תלויה במעשים כלל.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

² והיא הנהגת ז"א המשפיע למלכות, אך שלמות הזיווג היא בישראל ורחל.

³ ביבמות שם אמרו 'אם מפרץ קאתי מלכא להוי, ואי מזרח אתי חשיבא בעלמא להוי', והיינו שההנהגה מצד זרח היא להעמיד את הנהגת המשפט, אך צירוף הנהגת המשפט אל הייחוד, היא רק על ידי הנהגת 'פרץ'

⁴ ועל כך כתב האור החיים שבפרץ יש שני דברים, א. בנין בית המקדש. ב. חמלה על הנבראים. וזה כמבואר, שהנהגת הייחוד יש בה הטבה שלימה, של נתינה וחמלה, ועל כך היא מוסיפה גם לשתף את ישראל כשותפין לה.

⁵ ויתכן שלכן במנין בירידה למצרים נקט האור החיים שער ואונן התגלגלו בחצרון וחמול, ששניהם בני פרץ, לאמור שתיקונם הוא בהנהגת הייחוד, ואילו כאן נקט שהם בפרץ וזרח, כי הנהגת הייחוד תוסיף לתת גם לנבראים שותפות בתיקון העולם.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי" (קרבן התמיד' וביטולה בי"ז בתמוז, והתפילות כנגדם מעת חורבן הבית!)

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו" (כח, ב)

עד שאתה מצוני על בני, צוה בני עלי

[א] בפרשת השבוע (פרק כז) עוסקת התורה במה שאומר הקב"ה למשה, שלא יכנס לארץ ישראל ורק יעלה להר העברים לראותה, וכן בבקשת משה רבינו מאת ה' "יפקד ה' אליהי הרווחת לכל בשר איש על העדה". והקב"ה אומר לו למנות את יהושע. ומיד אחר כך (בפרק כח) מופיע פרשת התמיד ובהמשך פרשת הקרבנות.

ועלינו להבין, מה השייכות והקשר בין פרשת התמיד לענין הנ"ל.

ומכח זה כותב רש"י (כח, ב): "מה אמור למעלה? יפקוד ה'". אמר לו הקב"ה, עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו', כדאיתא בספרי".

וטעון ביאור, מהו פשר הדבר שהקב"ה אומר לו: "עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי". שהרי ודאי אין זה כדרך בני אדם שפעמים מנצלים את השני בעת בקשתם ממנו, ובודאי שיש קשר בין בקשת משה למנות להם רעה, לענין קרבן התמיד.

עוד יש להבין, דהנה בספרי (פיסקא קמב) שהוא מקור דברי רש"י, מופיע: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי כו'. למה נאמר? לפי שהוא אומר "אשר יצא לפנייהם ואשר יבוא לפנייהם". משל למה הדבר דומה? למלך שהיתה אשתו נפטרת מן העולם, היתה מפקדתו על בניה, אמרה לו, בבקשה ממך הזהר לי בבניי. אמר לה, עד שאת מפקדתני על בני, פקדי את בניי עלי, שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי מנהג בזיון. כך אמר לו הקב"ה למשה, עד שאתה מפקדני על בני פקוד את בני עלי שלא ימרדו בי ושלא ימירו את כבודי באלהי הנכר".

ומבואר, שהקרבן קרבן התמיד, גורם ומונע ממצב של מרידה והמרת הכבוד בעבודה זרה. והדבר טעון ביאור רב, מדוע בלי הקרבנות זה נחשב מרידה והמרת הכבוד בעבודה זרה [וראה בהערה¹⁰ מש"כ בזה בשם המלבי"ם].

¹⁰ המלבי"ם כותב: "חז"ל פירשו ענין סמיכות פרשת התמיד להנאמר למעלה, מפני שהתמיד היה בא לבטל עבודת השמש, שהיו משתחווים ועובדים את השמש פעמים ביום, ברוח השמש ובין הערבים בעת

בי"ז בתמוז בוטל התמיד

בן במשנה בתענית (כו, א) שנינו: "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל".

והנה האור החיים הקד' (ריש פר' צו) כותב לבאר מה שמביא רש"י שם עה"פ "צו את אהרן" שאין צו אלא לשון זירוז, ש"ביותר צריך הכתוב לזרז (על קרבן התמיד) במקום שיש בו חסרון כיס".

והטעם שיש בתמיד חסרון כיס, מבאר האור החיים ע"פ מה שאמרו חז"ל (פסחים נח, ב) "מנין שלא יהיה דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל עליה העולה", וממילא אי אפשר להקריב שום קרבן בלא שיוקדם לו התמיד. וגם במקום שאם ימתינו יפסל הקרבן השני, עכ"ז יש להקריב אתה תמיד קודם.

ומוסיף האוה"ח: "גם משכחת לה, שיהיה זמן שלא היה להם כבשים להקריב בזמן שהיתה ירושלים במצור ואין מציאות לעבודת בית אלהינו להקריב קרבן מהקרבנות הבאים משאר בעלי חיים והמנחות והקטורת, וצריכין ישראל לתת ממון רב בכבש לצד שאין מציאות להקריב עד שיקדים. וכן תמצא (ב"ק פב, ב) שהיו משלשין להם קופה מלאה דינרי זהב בעד כבש אחד, ואין לך חסרון כיס גדול מזה, ואולי שאם לא היה העיכוב הנזכר לא היו נותנים כל הפלגה בכבש אחד בכל יום, ובפרט מנכסי גבוה".

ומבואר מדבריו, שמעת י"ז בתמוז, בטלה עבודת הקרבנות בבית המקדש, הגם שלא החריבו אותה רק בט' באב.

ומצינו בדברי הרמב"ם (ריש הל' בית הבחירה; ועד"ז בסה"מ מצוה כ) שכותב: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש".

ומבואר שמהות בית המקדש הוא: [א] עבודת הקרבנות [ב] שכינה ועליה לרגל. (ועי' בשם משמואל פר' ויקרא שהאריך בזה).

ונמצא לפי זה, שבי"ז בתמוז בטלה מהות ביהמ"ק של עבודת הקרבנות. ובט' באב בטל גם הענין השני של השכינה.

השקיעה, עבודת הבקר היה פונה למזרח ועבודת בין הערבים היה פונה למערב. וצוה ה' להקריב לפניו שני התמידים ותהיה שחיטת תמיד של שחר על קרן צפונית מערבית ושל בין הערבים על קרן צפונית מזרחית הפך עבודת השמש. וידוע מ"ש חז"ל שאם היה משה נכנס לארץ היה מבטל יצרא דע"ז ולא היה צריך לעבודת התמיד, וכיון שבקש שיפקוד ה' איש על העדה ונתמנה יהושע שהיה ענינו להנהיג ענינים במלחמות ובצרכיהם, ולא היה בכחו לבטל יצרא דע"ז, אמר שיפקוד את בניו שלא ימירו את כבודו באלהי הנכר, ולצורך זה צוה פרשת התמיד".

אך השפת אמת (פסחים שם וזבחים פט, א) מעיר על האוה"ח, מסוגית הגמ' בערכין (יא, ב) שמפורש שם, שבעת חורבן הבית בט' באב, היו משמרתו של יהויריב באמצע העבודה, והגם שלא היה להם קרבנות (כבשים) לקרבן תמיד, מ"מ יתכן שמצאו קרבן בן בקר שכשר לעולת נדבה.

ומציין שכן כתב הראב"ד בתמיד (כח, ב): "דהאי דאמר שאין לך דבר קודם לתמיד של שחר, היינו בזמן שהיה תמיד של שחר קרב, אבל בזמן שלא היה יכול להיות קרב, כגון בימי ארוסטבלוס, בעבור זה לא היו מניחים שלמים מלקרב".

ולגבי הדרשא הנ"ל שלא יהיה דבר שיקדום לתמיד של שחר, מציין השפ"א לדברי התוס' שם שכותבים שזה לא לעיכובא.

ולפי דברי השפ"א הרי נמצא, שבי"ז תמוז בוטל רק קרבן התמיד, הגם שלא בהכרח שבטלו שאר הקרבנות.

ומעתה עלינו להבין, מהו המעלה והמיוחד בקרבן התמיד שנתבטלה בי"ז בתמוז, טפי משאר הקרבנות.

הועמד צלם בהיכל

ג] ולפני שנמשיך לבאר את ענין ומעלת קרבן התמיד, נוסיף דהנה בגמ' בתענית (כח, ב) אמרו, שהמקור שבי"ז בתמוז בטל התמיד זה "גמרא", ופירש רש"י ש"כך קיבלנו מאבותינו". והמקור שבי"ז בתמוז הועמד צלם בהיכל, הוא ממה שנאמר (דניאל יב, יא) "וַיִּמְעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלִיתַת שְׁקוּץ שָׁמַיִם".

ומבואר שאי הקרבת קרבן התמיד, גורם לצלם בהיכל.

וזה תואם שפיר עם המבואר בדברי הספרי (שהבאנו לעיל), שבלי קרבן התמיד, זה יחשב למרידה והמרת הכבוד בעבודה זרה (ויבואר להלן).

והטעם מדוע אי הקרבת התמיד על ידי ישראל גרם להעמדת צלם בהיכל על ידי הגויים, נראה עפ"ד הנפש החיים (א, ד) שכותב, שנבוכדנצר וטיטוס לא היה ביכולתם להחריב את בית המקדש, ורק מכח שעם ישראל בעונותיהם החריבו את ביהמ"ק של מעלה, ממילא גם חרב ביהמ"ק הרוחני של מטה, ורק מכח זה היה ביכולתם לשרוף את ביהמ"ק.

ולכן א"ש, שמכח אי הקרבת התמיד על ידי ישראל, זה גרם שביכולתם של הגויים היה להעמיד צלם בהיכל!

מעלת 'קרבן התמיד'

ד] עתה נבוא לבאר מהו ענין ומהותה של קרבן התמיד.

ונציע בזה מה שכותב בפירוש באר בשדה (אחד מי"א מפרשי רש"י), ואלו דבריו:

"שמשה ביקש מהקב"ה שיעמיד עליהם פרנס, שיהא כדי שיעמוד בפרץ ולדחות הגזירות כמותו, כדכתיב (תהלים קו, כג) "לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו

מהשחית", וזהו שנאמר "אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם" במלחמת המקורגים האף והחימה אשר מבקשים לקעקע ביצתן של ישראל.

ואמר לו הקב"ה, עד שאתה מפקדני על בני, פקד בני עלי שלא ימרדו בי ויעבוד אלוהי נכר הארץ כו'. ואיתא בויקרא רבה (כב, ח): "רבי פנחס בשם רבי לוי אמר, משל לבן מלך שגס לבו עליו והיה למד לאכול בשר נבילות וטריפות, אמר המלך, זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו הוא גדור. כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר עבודת כוכבים במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים כו' והיו מקריבין קרבניהם באיסור במה ופורעניות באות עליהם, אמר הקב"ה, יהיו מקריבין לפני בכל עת קרבנותיהן באהל מועד, והן נפרשים מעבודת כוכבים והם ניצולים".

וזהו שמסיים "את קרבני לחמי לאשי", שזהו הגדר הגדול להפריש עצמן מעבודה זרה, על ידי שיאכלו על שולחני את קרבני לחמי לאשי. והשתא אין צורך לפרנס ששייב חמתו מהשחית כו', כיון שהם מקריבים תמידים בכל יום, הקב"ה מכפר עונותיהן ואין באים לידי השחתה ח"ו".

ומבואר מדבריו, שהמעלה של קרבן התמיד הוא שהוא קבוע פעמיים בכל יום תדיר. ומכח זה מבאר את תגובת הקב"ה למשה, שאם יקריבו תדיר קרבן לה', הרי יהיו סמוכים על שולחן ה', ובאופן שכזה לא יגיעו לידי עבודה זרה, ולא יצטרכו את המנהיג שיגן בעדם. ולפי משנתו של השפת אמת (שהבאנו לעיל), אזי מי"ז בתמוז ואילך, הגם שלא בהכרח שבטלו שאר הקרבנות, אבל כבר בטל עבודה זו התמידית שישראל זוכים להיות סמוכים על שולחן של הקב"ה. וזה גרם חולשה אצל ישראל בקרבנותם ודביקותם לקב"ה, ומיד זה השפיע שהועמד צלם בהיכל וכנ"ל.

קריאת שמע עומד תחת קרבן התמיד מעת שחרב ביהמ"ק

הן ומעת שחרב בית המקדש ואין בידינו להקריב את קרבנות התמיד ולזכות מכח זה להיות סמוכים על שולחן של הקב"ה, עלינו למצוא אפיקים אחרים לעבודה זו.

ואיתא בילקוט שמעוני (רמז תתלה): "משל לחכם שהיה לו בן והיה מעלה לו שתי סעודות בכל יום אחת בבקר ואחת בערב, אחר ימים, ראה החכם את בנו שהעני ולא היה יכול לעשות כשם שהיה למוד, קרא לו אביו ואמר לו, בני יודע אני שאין בך כח לאותן שתי סעודות שהיית מביא לי, איני מבקש ממך אלא שתהא שומע אותי דורש בבית הכנסת ב' פעמים ביום והוא ערב לי כאותן שתי סעודות שהיית מעלה לי.

כך אמר הקב"ה לישראל, לשעבר הייתם מקריבין לי שתי פעמים ביום "את הכבש אחד תעשה בבקר וגו'", וגלוי וידוע לפני שבית המקדש עתיד ליחרב ומכאן ואילך אי אתם יכולין להקריב קרבנות, אלא מבקש אני תמורתן של קרבנות "שמע ישראל" בבוקר "שמע ישראל" בערב, ועולה לפני יותר מכל הקרבנות".

ומבואר ש"קריאת שמע" שמהותו "קבלת עול מלכות שמים", עומד תחת הקרבת קרבן התמיד אחד בבוקר ואחד בערב, וכך גם קריאת שמע "בשכבך ובקומך"^ז.

תפילות כנגד תמידים תיקנום

ו] והנה בפשטות מקובל שרק 'קריאת שמע' מוגדר 'קבלת עול מלכות שמים' ולא ה'תפילה'. אמנם לפנינו נביא מספר שערי אורה, שגם התפילה מוגדרת "קבלת עול מלכות שמים"^{יח}.

ומכח זה יבואר, שגם התפילות שמבואר בגמ' בברכות (כו, ב) ש"כנגד תמידין תיקנום", באים תחת מהות קרבן התמיד - שיהיה האדם סמוך על שולחן אביו, ולא ישכח ממנו.

ונקדים להוכיח שזהו מטרת התפילה, ולא במטרה שיתמלאו צרכי האדם.

ונביא כאן מה שמעיר המבי"ט (בית אלוקים שער התפילה פרק ב) על המבנה של תפילת שמונה עשרה.

דהנה על ג' ברכות הראשונות אמרו חז"ל (ברכות לב, א): "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל", ותמה המבי"ט: וענין הקדמת השבח נראה דבר בלתי הגון, כי אם אדם אחד ישבח את חבירו ואחר כך ישאל ממנו, הרי זה נראה שסיפור שבחו היה לסיבה שישלים שאלתו.

וכן על ברכות האמצעיות, תמה המבי"ט: שזה נראה דבר בלתי הגון ונאה לשאול שאלה אחת כמה פעמים, כי לפני מלך בשר ודם אם ישאלו ממנו דבר אחד פעמיים או שלש, יחרה לו על השואל, כי אם היה רוצה המלך להשלים לו שאלתו בפעם הראשונה או השנייה היה משלים חפצו, ואם כן ההפצר הוא דבר מיותר ומזיק לבקשה. ואילו אנחנו מתפללים לה' בכל יום ערב ובקר וצהרים תפלה אחת וזהה י"ח ברכות שתקנו, וגם אם אין אנחנו נענים, אין אנו נמנעים מלאומרם בכל יום.

גם על ג' ברכות אחרונות שאמרו בגמרא (שם) שזה "כעבד שקבל פרס מרבו שמשבחו והולך לו", תמה המבי"ט: שהרי זה נראה שעיקר מטרת התפילה של האדם, שהוא מקוה שמיד תשמע תפלתו, והרי אסור לאדם לבטוח שתפילתו תענה, וכפי שאמרו (ברכות נה,

^ז ויש להוסיף, שכמו שבקריאת שמע מצינו שהמצוה היא "בשכבך ובקומך" דהיינו לפתוח בזה את היום ולסגור בזה את היום, כך גם מצינו בקרבנות התמידים, שאמרה תורה שאין להקריב שום קרבן לפני תמיד של שחר ו"עליה השלם" שאין להקריב שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים. והעד על כך לשון הרמב"ן (בהשגות לסה"מ שכתת העשין מצוה יא) שכותב: "שנצטוינו להקריב כל הקרבנות הבאים בנדבה או בחובה בין שני התמידין לא קודם תמיד של שחר ולא אחר תמיד שלבין הערבים כו", ומדוקדק היטב מלשונו, שלא רק נאמר שיהיה תמיד של שחר ראשון ותמיד של בין הערביים אחרון, אלא שיש להקריב את כל הקרבנות ביניהם. וראה גם בלשון הרמב"ם (פ"א מהל' תמו"מ ה"ג) ובלח"מ שם, ובחי' הגרא"ל מאלין (סו"ס יא), ובלשון רש"י ביומא (לג, א ד"ה שנאמר).

^{יח} וע"ע בשו"ת רבי אברהם בן הרמב"ם סי' עט; ובטור ובט"ז סי' קב לגבי לישב בתוך ד"א של המתפלל וקורא ק"ש; ובמאירי שבת ט, א.

(ב) ג' דברים מזכירים עונותיו של האדם (שעי"ז מפשפשים למעלה במעשיו לומר בוטח זה בזכיותיו, נראה מה הם), ואחד מהם הוא "עיון תפילה".

ומכח כל זה כותב המבי"ט:

"ואפשר שהורו לנו כאן עיקר מעיקרי התפלה, והוא, שלא ישים אדם מגמת פניו כשמתפלל שתשמע תפלתו, ושתהיה התפילה לתכלית השגת המבוקש, שנראה שאם היה יודע שלא יהיה נענה באותה התפלה, לא היה אומר אותה.

אלא כוונת התפלה היא, להכיר ולהורות כי אין בעולם למי שראוי להתפלל כי אם לה' יתברך שהוא אדון הכל, ושנחנו חסרים מכמה דברים המוזכרים בתפלה, ואנו מזכירים אותם לפניו, במטרה שנכיר שאין מי שיכול לספק צרכינו ולהצילנו מכל צרותינו, כי אם הקב"ה. י"ט

ולכן אין חיסרון לחזור על אותה הבקשה שוב ושוב, אדרבה ההתמדה בתפילה, מועילה טפי לענין הנ"ל (ורק כאשר בא האדם במטרה כדי שתתמלא בקשתו, אז הוא חיסרון אם מרבה ומפציר מהשני).

ומה שאמרו "כעבד שקבל פרס מרבו" מבאר המבי"ט שהכונה להיפך, שיחשוב האדם בעצמו כאילו כבר נענה, במטרה שלא תהיה תכלית התפילה כדי שיענה.

ולכן צריך גם להקדים ולסדר את שבחו של מקום, לומר שהוא יודע ומכיר, שהוא אדון הכל, והכל תלוי בא, ולכן שואל ממנו שאלותיו ומשליך עליו יהבו והוא יכלכלהו.

קבלת עול מלכות שמים

[ז] ובס"ד מצאתי בספר "שערי צדק" לבעל השערי אורה, שכותב את יסוד הדבר הנ"ל, שמהות התפילה היא שהאדם יכיר שהכל ממנו יתברך. ומוסיף שם להשוות את זה לקריאת שמע שהוא "קבלת עול מלכות שמים" (וא"ש שדברי חז"ל בילקו"ש ש'קריאת שמע' בא תחת קרבנות התמיד, ודברי חז"ל בגמ' שתפילות כנגד תמידים, משלימים זה את זה).

ואלו דבריו: "כל אדם המתפלל, הוא מעיד על עצמו שיש לו אדון שהוא מפרנסו ומכלכלו ואין לו צד קיום אלא על ידי האדון כו'. וכל מי שאינו מתפלל, הרי הוא כופר בעיקר כמי שאין לו אדון ואין לו צורך לשאול כלום מאלהותו. וזהו שאמר הכתוב (מלכים א יד, ט) "ואותי השלכת אחרי גיור"י. וזהו סוד "קבלת עול מלכות שמים" כלומר שעושה עצמו תפל

^ט ויסוד הדברים מבוארים כבר ברמב"ן (סו"פ בא): "שאינו לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו. וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו".

^כ ראה בגמ' בברכות (י, ב) שאמרו: "כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר "ואותי השלכת אחרי גיור" אל תקרי גיור אלא גאיך, אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קיבל עליו מלכות שמים. וע"ע בתוס'

והשם יתברך הוא עיקר, ועל זה נאמר (ברכות יד, ב) "הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים, יטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל, וזהו עול מלכות שמים שלימה". נמצא למד כמה הוא גדול כח תפילה, או כמה הוא כח עונש המבטלה כו".

הרי מבואר מדבריו, שהאדם המתפלל, הוא מעיד על עצמו שיש לו אדון. ומי שאינו מתפלל, הרי הוא כופר בעיקר כמי שאין לו אדון.

"שויתי ה' לנגדי תמיד"

ח] ומוסיף בכוכבי אור (אות ט): "וכן הוא מרצונו יתברך שהאדם יתפלל אליו תמיד ויבקש רחמים מלפניו על צרכיו להשלים לו כל חפצו, ולמלאות משאלות לבבו יקרא וה' יענה כו'. ואז יהיו עיניו נשואות אל ה' ית' כי יפיק רצון מאתו למלאות משאלות לבבו לטובה. וכאשר כן קבעו לנו האבות הקדושים להתפלל ג' פעמים בכל יום".

ומוסיף: "ותכלית רצון ה' יתברך בכל הנ"ל נראה, כי הכל הוא לטובת האדם. כי הקב"ה מרומם על כל ברכה ותהילה, ואין צריך לקילוסו של האדם ולא לתפילה, כי הכל לפניו גלוי כו'. כי כאשר יהיה זכרון ה' ית' בקרב לבבו תמיד, ילך בדרכי ה' הישרים לשמור את כל התורה והמצוה, וכמש"כ בשו"ע (או"ח סי' א) שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים כו'" (עכ"ד).

ומבואר שהמטרה בכל זה היא, שכאשר האדם תדיר מכיר שהכל מעמו יתברך, זה גורם לו "שויתי ה' לנגדי תמיד!"

וזה מקביל לקרבן התמיד, שכאמור מהותו הוא להיות סמוכים על שולחנו, ומכח זה אינם עוזבים את הקב"ה [וממילא לא יצטרכו פרנס שיגן בעדם]. אבל כאשר אין קרבן תמיד הרי זה נידון שמורדים בו וממירים את כבודו באלוהי נכר.

וכך גם התפילה כותב השערי אורה, שהאדם המתפלל הוא מעיד על עצמו שיש לו אדון, אך מי שאינו מתפלל הרי הוא כופר בעיקר כמי שאין לו אדון.

ויש לצרף בזה מה שאמרו בגמ' ביומא (עו, א): "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו

(שם יד, ב) מש"כ לחלק בין ציצית לתפילין, שיש ענין להיות עם תפילין בשמו"ע: "דעיקר ק"ש ותפילה שייכי בתפילין כדאמר בסמוך כאילו מעיד כו', ותפילה נמי כדאמרן קרי ק"ש ומתפלל זו היא מלכות שמים". והנה מדברי השערי אורה מבואר, דלא כמש"כ הביה"ל (פט, ג) שהטעם של "אותי השלכת" קאי רק על ק"ש, ונפק"מ שאם קרא כבר ק"ש ליכא להך טעמא רק לטעם של לא תאכלו על הדם (אך אולי סגי בחלק מקבלת מלכות שמים בשביל זה).

^ט כאן מתבאר נקודה נוספת, שההכרה של האדם בקב"ה, זה עצמו סיבה להתגשמות הבקשה, וכפי שהארכנו במקום אחר עפ"ד החינוך שההכרה הוא סיבת הברכה ואכמ"ל.

כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים".

הרי מבואר שהמטרה בתפילה היא כדי שלא לשכוח מהקב"ה. וע"ד מה שאמרו בגמ' ביבמות (סד, א) שמפני מה היו אבותינו עקורים? לפי שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים!

טן וזה היה ביטול קרבן התמיד החל מי"ז בתמוז - שביטלו להם את היכולת להיות סמוכים על שולחן המלך. וזהו עיקר העבודה בבית המקדש!

וכעת בעוה"ר שאין הבית עומד, עיקר העבודה שלנו, הוא חיזוק בקריאת שמע ותפילה תדיר כל יום, בבוקר ובערב. ובכך האדם זוכה להיות סמוך על שולחנו של הקב"ה, ולא לשכוח ח"ו מי הוא האדון האמיתי אדון הכל.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד אמונה בעסק השתדלות

אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבתם ונחלו. על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט.
(כו, נה-נו)

איתא במדרש תנחומא: "אך בגורל וגו' אין לך רשות לחלק אלא על פי הגורל, ומעשה נסים היה בגורל, אלעזר הכהן לובש אורים ותומים, וקלפי הגורלות לפני יהושע שנאמר: "ויריתי לכם גורל פה לפני ה' אלקיניו". ועד שלא יעלה הגורל אלעזר אומר ברוח הקדש: "גורל שבט פלוני עולה שיטול במקום פלוני", ויהושע פושט ידו ועולה, שנאמר: "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון". וזו היתה יתירה שהיה הגורל צווח בשעת עלייתו, "אני גורל שבט פלוני עליתי לו במקום פלוני", ומנין שהגורל מדבר שנאמר: על פי הגורל, ע"כ.

ודברי המדרש תמוהים מאוד, מאחר שהנחלות בארץ ישראל נתחלקו ברוח הקודש, מדוע היה צורך בגורלות, וניסים גדולים כאלו שהגורל היה מדבר?

אין שום מקרה בעלמא

ונראה לומר בעזרי"ת, דבאמת אה"נ לא היה שום צורך בגורלות ובניסים האלו, וגם היה אפשר שתתחלק הארץ ע"י גורל בלבד, אולם אילו היתה מתחלקת רק ע"י הגורל, אפשר היה לטעות ולומר, דמה שעולה בגורל הוא - "מקרה בעלמא", ואינו בהשגחת השי"ת חו"ש. השי"ת רצה להראותנו שאין שום "מקרה בעלמא", והגם שהיה בגורל, מ"מ באותה שעה היתה הוראה גם מפי רוח הקודש, וגם היה מעשה ניסים שהגורל היה מדבר וצווח, להורות שאין שום "מקרה בעלמא", וכל כלל ישראל ראו בחוש שהחלוקה בהשגחת השי"ת, והבינו שאפילו דרכי הטבע שנראים כ"מקרה בעלמא" □ גם הם בהשגחת השי"ת.

ובאמת כן מפורש בקרא במשלי (טז, לג): "בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו". וביאר המלבי"ם וז"ל, "יש דברים שנראה שנתונים תחת המקרה והם מושגחים מה', ובמקום שתופסק כח הבחירה וההשתדלות האנושי תופיע עין ההשגחה, כמו בדבר המסופק בין אנשים ויפילו גורל לדעת ע"י הגורל אל מי מגיע החלק שנדונים עליו, הגם שהגורל הוטל בחיק צפון מעין אדם ונתון אל המקרה, בכל זאת תופיע עליו עין השגחת ה', והמשפט שיוציא הגורל אינו מקרה רק הוא מה', כמו בחילוק הארץ וכדומה שהיה הגורל בהשגחת ה'", עכ"ל.

אין שום טבע כלל

ידועים ומפורסמים דברי הרמב"ן (סוף פר' בא) שכתב וז"ל, "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון", עכ"ל. כלומר, כל הנהגת חוקי הטבע, היא כהנהגת הנסים הגלויים. וכמו שבנס נגלה אי אפשר לומר שאינו מהקב"ה, שהרי זו הנהגה שאינה קיימת בחוקי הבריאה, ה"ה בכל הנהגת חוקי הטבע, יש להאמין

שהכל בהנהגתו יתב"ש ממש ואין שום כח בחוקי הטבע לפעול כלום, אלא כל ההנהגה כולה היא בהנהגת הקב"ה כמו נסים גלויים.

אמונה בעסק השתדלות

אולם יש לבאר מדוע היה צורך ללימוד זה דוקא בשעת חלוקת הארץ, הרי זה יסוד גדול בעיקרי האמונה שכל אחד חייב להאמין כל ימי חייו בהשגחת השי"ת.

ונראה לומר בעזרהי"ת, שהטעם שהשי"ת מורה לימוד זה דוקא כאן, משום שקודם שזכו כלל ישראל לנחלת הארץ, הוצרך להם ביותר לימוד זה. שהרי משעה שזכו לנחלה בארץ, התחילו להשתדל בפרנסתם, ועסקו בעבודת האדמה. אכן, קודם שזכו לנחלה בארץ, לא היו עוסקים כלל לצורך פרנסתם, רק השי"ת פרנסם ע"י ירידת מן מן השמים. וכיון שהתחילו לעסוק בהשתדלות, היה צריך עכשיו ללמדם להאמין בהשגחת השי"ת, שהוא ית' מפרנס כל אחד ואחד, ואין הפרנסה מכח ההשתדלות. שהגם שפרנסתם באה בדרכי הטבע, מ"מ חייבים להאמין שכולה בהשגחת השי"ת, ולא מכח השתדלות על פי דרכי הטבע.

טעם לעסק בהשתדלות

וכבר האריך החובות הלבבות (שער הבטחון, פרק ג') לבאר הטעמים שנתחייב כל אחד לעשות השתדלות. דבאמת, לא יתכן לומר שהטעם שצריך לעסוק בהשתדלות לצורך פרנסה הוא משום דבלא השתדלותו לא ישיג פרנסתו, זה ודאי טעות גמורה. שהרי אנו מאמינים באמונה שלימה שהשי"ת הוא "כל יכול - בעל היכולת", והוא ית' יכול לפרנס כל אחד ואחד אפילו בלי שיעסוק בהשתדלות, ויעזור, כביכול, להקב"ה לפרנס אותו [וכמו שזן את אבותינו במדבר ארבעים שנה בלי שום השתדלות]. וע"כ אין זו הסיבה שחייב אדם לעסוק בסיבות לצורך פרנסתו. ולא עוד, שהרי מי שבאמת בוטח בה' בדרגה גבוהה במדת הבטחון [כמו רשב"י (עי' ברכות לה, ב)] אינו צריך לעסוק בהשתדלות, שהרי השי"ת יפרנסהו בלי שום עסק, ואם כן פשוט שאין זו הסיבה מדוע נתחייב כל אחד ואחד לעסוק בהשתדלות לצורך פרנסתו.

וכתב החובות הלבבות (שם) לבאר אחד מן הטעמים שחייב לעסוק בפרנסתו, משום שכל עניני העולם שצריך אדם להשתדל בהם, בין בפרנסה, בין בעניינים אחרים, אינו אלא לנסותו. וזו הבחינה הגדולה, ונכללו בזה כמה נסיונות. אחד מהם הוא שהקב"ה רוצה לראות, אם ישא ויתן באמונה, וזו השאלה הראשונה ששואלין את האדם בשעת הדין.

השתדלות על פי התורה

ומי שבאמת מאמין באמונה שלימה שכל פרנסתו היא אך ורק מאת השי"ת, ועיקר הסיבה שהוא צריך לעסוק בהשתדלות לצורך פרנסתו, הוא כדי לנסותו אם יעשה כל השתדלותו רק על פי תורה, הרי הוא יעמוד בכל הנסיונות בעסקו בהשתדלות, שהרי הוא יודע שאינו צריך לעשות שום דבר מדברים האסורים לצורך פרנסתו, שאין שום תכלית בזה כלל, שאינו יכול להרוויח כלום לולי גזירת השי"ת, ולא יועיל כלום אם יעשה דברים אסורים. ובעסק ההשתדלות יש כמה וכמה נסיונות, כגון: אם יעסוק באמונה בלי גזל ורמאות, כמה יהיה טרוד בעסק ההשתדלות וכמה פנאי יהיה לו ללמוד תורה. שכל זמן שמאמין שכל פרנסתו תלויה אך ורק בעסק ההשתדלות, ידאג שלא תהיה לו פרנסה, ולא יהיה לו זמן פנוי לעסוק בתורה. אבל הבוטח בהשי"ת, תמיד ימצא זמן פנוי ללמוד תורה שהרי אין לו שום דאגה כלל על פרנסתו מחר.

ויש עוד ניסיון בעסק ההשתדלות, אם ירבה לעסוק יותר מדי. שכל זמן שמאמין שהשי"ת הוא הזן ומפרנס לכל, אין לו צורך להרבות בהשתדלות יותר מדי, וכל זמן שעשה מה שמוטל עליו לעשות, שוב אינו צריך לעשות יותר, רק יבטח בהשי"ת שהוא יפרנסו. אבל מי שאינו מאמין באמונה שלימה בהקב"ה שהוא הזן אותו ומפרנסו, "חושב" שפרנסתו תלויה אך ורק בעסק ההשתדלות לצורך פרנסתו, וע"כ הוא מרבה יותר מדי בעשיית השתדלות [ומבואר מדברי המדרש ביוסף הצדיק, שריבוי השתדלות הוא חטא גדול, וכבר האריכו רבותינו ז"ל לבאר הענין].

נמצא, דכל הני נסיונות הוא לנסותו הנסיון הגדול - **אם יאמין שפרנסתו באה בהשגחה מהשי"ת, ולא יאמר: "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה"**. שהרי, פעמים רבות פרנסתו באה לו ע"י אותן הסיבות שעסק בהם לצורך פרנסתו. ומ"מ כל אחד חייב להאמין שכל פרנסתו באה בהשגחת השי"ת ואינו משום "כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה". רק לכל דבר יש גבול מסויים אשר כבר נגזר מאת הבורא יתברך, כמו שכ' החובות הלבבות (שער הבטחון) כמה פעמים **"שהסיבות אין מועילות אותו כלום, אלא בגזרת הבורא יתברך"**. ר"ל, הגם דאיכא חובה לעסוק בהשתדלות, מ"מ אין שום כח לעצם ההשתדלות, רק כל מה שמגיע לו, הוא רק בגזירת הבורא. וא"א בשום אופן לשנות גזירת הבורא יתברך [בריבוי השתדלות, רק ע"י זכויות, כגון ע"י בטחון, תפילה ותשובה, ומעשים טובים]. ומ"מ הגם שכל דבר נגזר מאת הבורא יתברך, מ"מ הגזירה היא דוקא אם יעשה האדם ההשתדלות המוטלת עליו לעשות. ואין לומר, דאילו כבר נגזר מאת הבורא אמאי יעסוק בסיבות להשיג פרנסתו, דהא כך הוא רצון השי"ת, לנסותו בעסק ההשתדלות, ואם לא יעסוק בהשתדלות, לא ישיג פרנסתו.

מעשה שהיה כך היה:

הגאון ר' משולם דוד הלוי סולובייצ'יק זצוק"ל סיפור מעשה שהיה: הגיע פעם בחור זר לבית המדרש בבריסק ששם למדו תלמידי מרן ז"ל, התיישב ליד התנור והתחיל ללמוד, כששאלו אותו מנין הוא לא רצה מתחילה לומר ולבסוף הצליחו להוציא ממנו שהוא בחור מנובהרדוק והוא נוסע לישיבה בביאליסטוק, והוא נסע ברכבת ולא היה לו כסף לכל הנסיעה, ולכן הוצרך לרדת באמצע הדרך בבריסק. שאלוהו מה יעשה הלאה, ולא רצה לדבר ואמר שיש לו בטחון בה' שיהיה לו הכל, אח"כ שאלוהו היכן יאכל והיכן יישן בלילה, ואמר שיש לו בטחון שיהיה לו הכל. באותה שעה היה בבית המדרש שם "בעל הבית" אחד שבא להתפלל מעריב ביחידות מחמת שאיחר את המנין של מעריב, וכשסיים להתפלל ניגש לבחור הזה והתחיל לצעוק עליו **"מה יועיל לך הבטחון שלך, הרי אם תישאר כאן בבית מדרש תמות מקור ומרעב, שבלילות היה שם קור גדול מאוד"**. והבעה"ב הזה הזמין אותו לבוא לאכול בביתו. הבחור לא רצה, ואמר שיש לו בטחון בה', עד שלבסוף בעה"ב הביא לו אוכל מביתו לבית המדרש, וכשרצה הבחור ליטול ידיים מצא פגם בכלי והוצרך בעה"ב להביא לו כלי אחר מביתו, והבחור נטל ידיים ואכל והמשיך ללמוד, אח"כ נעשה מאוחר ורצו לסגור את בית המדרש ולא היה אפשר להשאר בבית מדרש מחמת הקור הגדול, ולבסוף בעה"ב הזה הביאו לביתו ונתן לו מיטה לישון, וכל הזמן צעק עליו על שהוא אומר בטחון בטחון, והרי הוא היה מת ברעב ובקור אם לא היה מתרחש לו נס שהתפלל מאוחר, ושהוא הביא לו אוכל ונתן לו מקום לישון.

למחרת שאלו הבחורים את בעל הבית הזה מה עם הבחור הזה, ואמר להם שהוא נתן לו מיטה בביתו לישון, ובבוקר נתן לו כסף לכרטיס כדי שימשיך בנסיעתו, ואף הוסיף לו על מחיר הנסיעה. והבעל הבית המשיך לומר כל הזמן שהבחור הלה ממש חסר דעה, ואילולא שקרה לו נס שהוא ראה אותו ודאג לו לאוכל ולשינה, ומה היה עוזר לו הבטחון שלו, הרי הוא היה יכול למות מרעב ומקור עם הבטחון שלו, ואיך היה נוסע הלאה. והנה הבעל הבית הזה לא תפס עד כמה הוא טועה ואיך שהבחור צדק!! [שיעורי רבינו משולם הלוי □ דרוש ואגדה עמ' תצה]

הטעות שטעה הבעל הבית היה, שלא היה מאמין שכל פעולותיו שעשה, היו בהנהגת השי"ת, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והוא הנותן לך כח לעשות חיל! וע"כ בטחונו של הבחור, גרם שכל מה שעשה הוא אך ורק מחמת בטחונו החזק! וזה מה שאנו צריכין להתחזק, להאמין באמונה שלימה, שכל מה שאנו מצליחין בעסק ההשתדלות, אינו חו"ש "כוחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" אלא "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל!"

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק בקנאו את קנאתי □ על הברית מילה

בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי (כה, יא)

הנה כמו"כ מצינו לשון זה אצל אליהו שאמר (מלכים א, י"ט, י) "קנא קנאתי לה' אלוקי צבקות כי עזבו בריתך בני ישראל". וברש"י ב"מ (קיד"ד, ב ד"ה לאו) כ': דאיכא למאן דאמר דאליהו הוא פינחס, דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפינחס בקנאו את קנאתי, עכ"ל. ומצינו בלבוש או"ח (סי' תקמ"ט) שכותב בטעם ההפטרות לפרשת פנחס בפסוקים הנ"ל וזה לשונו "ופרשת פנחס וכו' ואז מפטירין בה ההפטרות השייכת לאותה פרשה, והיא ויד ה' היתה אל אליהו וגו' מפני שפנחס הוא אליהו וקנא לאלקיו בפרשה זו וגם בענין ההפטרות כתיב קנא קנאתי לה' אלקי צבקות וגו'", עכ"ל. מבואר שיש שייכות בין הקנאה שבכאן לבין הקנאה על הברית מילה ולכך מפטירים בפסוקים אלו בפרשת פנחס.

וכמו"כ איתא בשו"ע יו"ד (רסה, יא) ש"נוהגין לעשות כסא לאליהו שנקרא מלאך הברית" ועיי"ש בביאור הגר"א (ס"ק מג) שצייין להא דאיתא בפרקי דר"א (פר' כט) "וכך היו ישראל נוהגין למול עד שנחלקו לשני ממלכות ומלכות אפרים מנעו מהם את המילה ועמד אליהו ז"ל וקנא קנאה גדולה ונשבע על השמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ ושמעה איזבל ובקשה להרוג אותו כו' עמד אליהו וברח כו' נגלה עליו הקב"ה וא"ל מה לך פה אליהו א"ל קנא קנאתי א"ל הקב"ה לעולם אתה מקנא קנאת בשטים על ג"ע שנאמר פינחס וכו' וכאן אתה מקנא חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך מכאן התקינו חכמים שיהו עושים מושב כבוד למלאך הברית שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים כו'", עיי"ש. ולמדנו מכ"ז שיש שייכות בין קנאות דפנחס במעשה שיטים לקנאות על ברית מילה. ונראה לבאר השייכות בין הדברים, דהנה איתא בעירובין (יט, א) "ואמר רבי שמעון בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתך שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון על אחת כמה וכמה אלא הא דכתיב עברי בעמק הבכא ההוא דמחייבי ההיא שעתא בגיהנם ואתי אברהם אבינו ומסיק להו ומקבל להו בר מישראל שבא על בת עובד כוכבים דמשכה ערלתו ולא מבשקר ליה, ופרש"י: ולא מבקשר ליה, איננו מכירו שהוא יהודי, דמשכה ערלתו ודומה לו כמי שאינו נימול, עכ"ל. ומבואר שהבא על הכותית הוא פגם בברית עד אשר אברהם "איננו מכיר בו שהוא יהודי".

ובביאור הדברים מצינו בבית הלוי בפר' לך לך (בראשית יז, א) שכתב: במס' עירובין דאברהם אבינו יושב על פתח גיהנם ואינו מניח לנימול להכנס חוץ מהבא על הכותית דנמשכה ערלתו, מבו' דהבא על הכותית נסתלק ממנו אות הברית. והנראה דמאמרם נסמך על הפס' בפר' מילה והקימותי את בריתי ביני וביניך כו' להיות לך לאלקים ולזרעך אחרריך. ואי' ביבמות על פס' זה דהכי קא"ל הקב"ה לאברהם לא תיסב כותית דלא ליזיל זרעה בתרה הרי דא"ל בפס' זה ב' דברים, אחד שיקים בריתו בינו ובין זרעו, שנית שלא ישא כותית, ומזה יצא לרו"ל דהבא על הכותית אין לו הברית דנמשכה ערלתו ואינו מכירו, דמדאמר הפסוק להני שני דברים ביחד מוכח דהם תלויים זה בזה דמקים לו בריתו אם לא ישא כותית, עכ"ל^{כב}.

וע"ע בפ"י מגילת סתרים (לבעל הנתיות המשפט) במגילת אסתר עה"פ "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" שדרשו זה על המילה, והק' שם וכי עד עתה לא היו מהולים, וביאר עפ"י הגמ' בעירובין הנ"ל שאברהם יושב על פתח הגיהנם ומעלה כל מי שהוא מהול, ומי

^{כב} והב"ח ריש הל' מילה כ': כי עיקר המצוה להיות עליו אות ברית קודש מאותיות שמו הקדוש ית' לשמור את כל גופו מכל טומאת עריות והנה הרבה נכשלו בעון זה לטמאות אות ברית קודש בעריות ובייחוד בבנות הערלים ומולדין בנים לע"ז וגם רבים באים אל נשים פנויות בנדתן ונעשה להם כהיתר כיון שהיא ישראלית פנויה וע"כ האריך רבינו בדרוש המילה כמה גדולה היא אם מקיים אותה כמאמרה שלא יהא פוגם אותה כי מלבד שיש בה צד כרת ונכרתו עליה י"ג בריתות ולא נקרא אברהם שלם עד שנימול, עוד דבר גדול מזה שכריתת ברית על נתינת הארץ אינה אלא אם בניך מקיימין את המילה ואם לאו אין נכנסין לארץ א"כ נשמע שעון זה והוא כשפוגם אות ברית קודש דאינו מקיים מצות מילה להיות דבוק עם קדושת שמו ית' אלא נדבק אל החיצונים דב"ז הוא מחזיק גלותינו בין האומות שאין נכנסין לארץ, ועוד דבר גדול מזה שמצלת אותנו מדינה של גיהנם וכשישראל בא על הגויה נמשכת ערלתו ודומה כמי שאינו נימול ונפול בגיהנם כדאי' פ"ב דעירובין ומביאו ב"י עוד גדול מזה שע"י שמפר ברית לפגום אות ברית קודש ונמשכה ערלתו אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב, עכ"ל.

שפוגם בבריתו אין אברהם מכיר שהוא מהול, ומאחר ובסעודת אחשורוש העמיד להם זונות ונכשלו בעון זה "נעשו כאילו אינם נימולים", עיי"ש.

מעשה מבואר היטב שבקנאות דפנחס במעשה שיטים היה כלול גם הקנאות על ענין הברית מילה, כי כאמור הבא על הכותית משכא ערלתו והוא פגם בברית מידה עד אשר אין רח"ל ניכר מילתו, ומכח מעשה זה זכה פנחס זה אליהו להיות מלאך הברית.

התפילה □ כמעשה הקנאות

תחת אשר קנא לאלקיו (כה, יג)

כתי' בתהילים (ק"ו, ל) "ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה", ובת"י: "וקם פנחס וצלי, עכ"ל. וכן בברכות (ו, ב) איתא אין עמידה אלא תפילה שנא' "ויעמוד פנחס ויפלל", עיי"ש. ומבואר שחלק ממעשה הקנאות היה מה שהתפלל לה'. וכן בסליחות איתא: "מי שענה לפנחס בקומו מתוך העידה הוא יעננו".

והנה אי' בת"י כאן: וחולף דחסדוהי למימר הלא בר פוטי מדינאה הוא האנא מיחסינייה לכהונתא רבתא וחולף דאחד רומחא בדרעיה ומחא למדיניתא לבית בהתת קיבתה וצלי בפומיה על עמא בית ישראל יזכון כהניא לתלת מתנן דרועא ולעא וקיבתא ותהי ליה ולבנוי בתרוי קיים רבות עלם חולף דקני לאלקיה וכפר על בני ישראל, עכ"ל. מבו' שה"לחיים" באו כשכר על ה"תפילה". וכ"ה ברש"י פ' שופטים (דברים י"ח, ג) עה"פ: "ונתן לכהן הזרוע הלחיים והקיבה" שכ': דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד שנאמר ויקח רומח בידו לחיים תחת תפלה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל, עכ"ל. והוא מחולין דף קל"ד ע"ב. ומבואר שכמו שקיבל שכר על מעשה היד שלקח רומח בידו וקיבה על מה שהביא הסכין אל קובתה, כן קיבל גם שכר על התפילה, ומבואר שהתפילה היתה חלק ממעשה הקנאות שהרי כל השכר כאן הוא כדתי' "תחת אשר קנא", דו"ק בזה.

ענין ראית משה לארץ ישראל

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל הַר הַעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְרְאִיתָהּ אַתָּה וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַּם אֶתָּה כַּאֲשֶׁר נִאֲסַף אַחֲרָיךָ אַחֲרַי (כו, יב-יג)

צ"ב שכפל ענין הראיה, ועי' אוה"ח. ויל"פ דהנה בפר' האזינו כתי' "כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל" (דברים ל"ב, נ"ב) וברש"י: וידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה, עכ"ל.

והנה את ענין ה"ראיה" יש לפרש בב' אופנים א. שלא היה זה ראיה גשמית גרידא כי אם ראיה רוחנית, שע"י הראיה יש שייכות וחיבור לאדם למה שרואה, וזהו שא"ל הקב"ה שכיון שהיא חביבה עליו שעכ"פ יהא לו שייכות בארץ ישראל ע"י ראיה העין. וביותר איתא בהגר"א בכ"ד שראיה זו היתה על "חדרי חדרים" שיש בתורה (שבע"פ) שעיקרה בא"י^כ. ב. כמש"כ המהרש"א בברכות (יח, ב) וז"ל: כבר קיימתיה לבניכם כו'. גם שלא נכבשה עדיין א"י מ"מ כיון שכבר נכבשה ארץ סיחון ועוג שהיא מכלל א"י וגם הראהו ה' למשה את כל הארץ וגו' כמפורש לעיל מהאי קרא הרי כאלו כולה נכבשה לפניכם, עכ"ל. וכ"כ במש"ח בפר' האזינו שם ש"בראייתו הייתה נוחה להיכבש לפני בני ישראל". מבואר שע"י ראית משה חשיב כאילו נכבשה א"י לפניכם, עיי"ש, וע"ע לשון הרמח"ל בפר' ואתחנן^כ.

^כ יעוי' ביהל אור להגר"א פ' שלח דף קנו ע"א ד"ה אי תבעי שכ' וז"ל: ר"ל לידע כמו שביקש ואראה אותה שבקש לידע כל ענינה שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה שגבוליה וכל עניניה הן עניני תורה בת מלך פנימה וכו', עכ"ל. ובאד"א פ' האזינו (דברים לב, נ) וז"ל: וראה הוא דברי תורה שהראה לו גוני תורה וחדרי תורה כמש"כ הביאני המלך חדריו, עכ"ל.

^כ וזה לשונו "ואומר אח"כ "והוא ינחיל אותם" שום דבר אינו נעשה אלא בכח משה ואחד הוא שהזמינה לישראל, שאם משה לא היה רואה אותה גם יהושע לא היה יכול להנחילה לישראל, וזה סוד אמרו "והוא ינחיל אותם" אבל לא תאמר שבכחו לבדו יעשה, לזה אמר "את הארץ אשר תראה" בכח הראיה שלך אתה מזמין הנחלה, ויהושע בכחך יעשה מעשה, עכ"ל, עיי"ש.

מעשה י"ל שב' עניני הראיה הנ"ל נאמרו כאן, וכך יתפרש הקרא "וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל" היינו שע"י ראייתו יהא זה "כאילו נכבשה לפנייהם" וכנ"ל מהמהרש"א והמש"ח, ולכן היה צריך שיראה את "הארץ אשר נתתי לבני ישראל".

ועוד אמר לו "וראיתיה אתה ונאספתה אל עמיך" והוא הענין מה שהביא רש"י שהואיל והיא חביבה עליו שיראנה קודם שימות והוא ראה רוחנית שיש לו חיבור אל המקום שרואה, ואת החדרי חדרים של תושבע"פ שיש בא"י, וזהו כוונת הקרא "וראיתיה אתה ונאספתה אל עמיך וכו'", וא"ש.

ובדברים אלו יש לבאר לד' הגר"א בשה"ש (א, י"ב-י"ד) שכתב ש**משה רבינו הוריד שכינה לארץ** בג' פעמים בהר סיני במשכן וכשנכנסו לארץ, עיי"ש. ויש להבין הלא משה לא הכניס לא"י אלא יהושע, וראיתי להגה"צ ר' שלמה ברעוודא זצ"ל על הגר"א (שם) שהניח דבריו בצ"ע.

ולמש"נ י"ל שמאחר וע"י ה"ראיה" של משה לא"י היתה חשובה "כאילו כולה נכבשה לפנייהם" א"ש קצת שלכך חשיב ש**משה הוריד שכינה לארץ ישראל**, ועי'.

איש אשר רוח בו - נבואה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קח לך אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בוֹ (כו, יח)

ובת"א: גבר די רוח נבואה ביה, עכ"ל. וכ"ה בת"י. והנה רש"י (פס' ט"ז) עה"פ: "יפקד ה' אלקי הרוחות וכו'" פירש "אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו" ומבואר ש**משה ביקש שמאחר מנהיג שיהא סובל כל אחד לפי דעתו**, וע"ז באה תשובת הקב"ה על יהושע "איש אשר רוח בו" ופרש"י: **כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד**, עכ"ל. אכן בדברי התרגום למדנו שבתשובה זו נכלל היות יהושע נביא ויש להבין מה ענין "נבואה" למה שביקש "יפקד וכו'".

ונראה בס"ד דהנה כ' הגר"א במשלי (ט"ז, ד) וז"ל: כי כל אדם ואדם יש לו דרך בפ"ע לילך בו כי אין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומין זה לזה ואין טבע ב' בני אדם שווה וכשהיו נביאים היו הולכין אצל הנביאים לדרוש את ה' והיה הנביא אומר ע"פ משפט הנבואה דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו וזהו לאדם מערכי לב שלו לא היה רק לערוך לבבו לדרוש את ה' בכל לבבו ומה' היה מענה לשון ע"י הנביא איך יתנהג, עכ"ל. מבו' שבעת שהיתה נבואה היה כל אחד ואחד הולך אל הנביא לידע את דרכו בעבודת ה', [וע"ע באד"א פר' דברים (א, יב), ובדרושי נחלת דוד (דרוש א')].

מעשה י"ל שכנגד בקשת משה על "מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו" באה התשובה שיהושע "איש אשר רוח בו" והיינו "גבר די רוח נבואה ביה" שבכח נבואתו יודע לומר לכל אחד ואחד דרך עבודתו בעבודת ה', ולכך שייך כאן ענין הנבואה, ועי'.

שבת קרבנותיו כפולין

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִת שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָיִם סֹלֶת מִנְחָה כְּפֹלֵה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ (כח, ט)

הנה מצינו דהמוסף של שבת הוא כמותו מנין של העולת תמיד דהיינו שני כבשים, ואילו בשאר המועדות הקרבן מוסף אינו כמו הקרבן תמיד הקרב, אלא אין שייכות בקרבן מוסף עם הקרבן תמיד.

וכן יעווי' בלשון הרמב"ם בריש הל' תמידין ומוספין במנין המצות שכתב: המצוה הח' להוסיף שני כבשים עולות בשבת והמצוה הי' מוסף ראשי חדשים והמצוה י"א מוסף הפסח וכן בשאר המועדים, ואילו בשבת כ' הרמב"ם בלשון "להוסיף" על הקרבנות.

והידוע לדייק מכ"ז דחלוק קרבן מוסף דשבת משאר המוספין, דמוסף שבת הוא להקריב את אותו קרבן תמיד ב' פעמים ולהכי מנין המוסף דשבת הוא כמנין העולות תמיד, דמשא"כ בשאר הקרבנות מוסף דהמועדים הוא קרבן בפנ"ע ואינו שייך לקרבן תמיד עצמו.

והביאו ממחזור ויטרי (אות קצ"א) וז"ל: מוסף שבת כראוי לכופלו אמר הקב"ה שבת קרבנותיו כפולים שד' כבשים קריבין ב' לתמידין ב' למוספין וכל יום אינה אלא ב' וכל מעשיו כפולין ב' נשמות לחד משנה, עכ"ל.

ובמדרש שוחר טוב תהילים מזמור צ"ב א': "מזמור שיר ליום השבת. אמר ר' יצחק ראו כי ה' נתן לכם את השבת (שמות טז כט), מהו ראו, אמר ר' יוסי מרגניתא דיהיבת לכוון, כל עיסקא דשבת כפול, לחם משנה שני העומר לאחד (שמות ט"ז כב), קרבנה כפול, שנאמר וביום השבת שני כבשים (במדבר כח ט), עונשה כפול, שנאמר מחלליה מות יומת (שמות לא יד), שכרה כפול, שנאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד (ישעיה נח יג), אזהרותיה כפולות, זכור ושמור, מזמור כפול, מזמור שיר ליום השבת". וכן הוא לשון ההושענות לשבת: כהושעת וכו' "שבת קרבן כפול עולה ומנחה". והרי מבואר שיסוד קרבן דמוסף שהוא כפול הוא כלל עניני שבת שכל מעשיה כפולין.

וכן מדוקדק בתרגום יונתן ב"ע דגבי קרבן מוסף שבת נקט הלש' "מיתוספא על עולה תדירא" ולא כתב כן בשאר מוספין, עי' עליו.

וכן מדוייק מאוד ממה שהרמב"ם בהל' תמידין ומוספין לא הביא כלל מוסף שבת, [והביאו בדרך אגב בפ"ד ה"ט עיי"ש] ומבואר כנ"ל שמוסף שבת אינו קרבן בפנ"ע אלא דין להוסיף על התמיד, ומשו"ה השמיטו הרמב"ם כהלכה בפני עצמה מאחר שהוא "הוספה" על התמיד.

והנה הכלי חמדה הקשה עמש"כ רש"י בהא דכתי' (כ"ח, י) "עולת שבת בשבתו" ופרש"י [והוא מהספרי] "ולא עולת שבת בשבת אחרת שאם לא הקריב בשבת זו יכול יקריב בשבת אחרת ת"ל בשבתו שאם עבר יומו בטל קרבנו". וקשה שלגבי מוסף ר"ח דג"כ כתי' "עולת חודש בחדשו" פרש"י בסתמא ד"אין לו תשלומין", וצ"ב מ"ש גבי שבת דגם להס"ד דמהני השלמה זהו רק בשבת הבאה, ואילו גבי ר"ח הוא אף ביום חול. (ועיי"ש בכלי חמדה דהגי' בספרי היא גם בר"ח דהס"ד דיקריב לר"ח הבא אך לגיר' רש"י קשה מ"ש שבת מר"ח).

ולפי מה שנתבאר יש לומר שחלוק מוסף דשבת שהוא מדיני העולת תמיד דהשבת והיינו "להוסיף" עליה וכמש"נ ששם הקרבן הוא "הוספה על תמיד של שבת" וכלש' הרמב"ם, באופן דנראה דלא שייך הקרבה בקרבן זה אלא בשבת, כיון ששלא בשבת אי"ז "הוספה על תמיד של שבת" ולהכי אף להס"ד דמהני השלמה הוא אך בשבת הבאה, דמשא"כ מוסף דר"ח שהא קרבן בפנ"ע שייך שפיר תשלומין שלא דוקא בר"ח.

והנה בדברי דוד (להט"ז) הק' ל"ל למעוטי גם בשבת דאין לו תשלומין וגם בר"ח ואמאי לא נילף חד מחבירו, ולהנ"ל (דמוסף דשבת הוי דין הוספה על העולת תמיד ומוסף דר"ח הוא קרבן בפנ"ע) אתי שפיר דא"א למילף חד לחבריה כיון דהווי ב' דינים שונים.

והנה בכל המוספין כתי' "מלבד" עולת התמיד, ואילו במוסף דשבת כתי' "על עולת התמיד", והנה גבי מוסף דראש חודש נמי כתי' "על עולת התמיד", ושם ביאר המשך חכמה (כ"ח, ט"ו) שהכוונה שאברי מוספי ראש חודש קרבין מחצי מזבח ולמעלה כדי לפרסם שהוא ראש חודש וכדאי' בסוכה דף נ"ה ע"א, עי' עליו. ולמש"נ ניחא גם מה דכתי' אצל שבת "על" עולת התמיד וכפי שנתבאר דמוסף דשבת שהוא הוספה על התמיד ולכן כתי' "על" עולת התמיד, ומשא"כ שאר מוספין שהם קרבן בפני עצמו ולכן כתי' "מלבד" עולת התמיד וכנ"ל שהוא קרבן בפני עצמו.

מאמרי הפרשה - פרשת פנחס תשפ"ג

והנה כתב הרמ"א או"ח סי' רפ"א שנוהגין לאחר תפילת שבת יותר מבחול משום שבחול כתי' "בבקר" ובשבת כתי' "וביום השבת" ומקוה"ד במרדכי שבת פ' כל כתבי (רמז שצח) שטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון, עיי"ש. ובמג"א שם סק"ב תמה שהרי פסוק זה ד"וביום השבת" כתי' גבי מוספין ולא בפרשת התמיד, עיי"ש.

ולמש"נ י"ל שמאחר והתמיד והמוסף דשבת חד קרבן הם וכמש"נ שדין המוסף דשבת הוא להוסיף על התמיד, א"כ כבר אפשר למילף מהקרא האמור על מוסף שהוא "וביום השבת" שכן הוא דין התמיד.

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים **בדין הוא שיטול שכרו**

פעמים רבות נשאלים מורי ההוראה ורבני הקהילות בשאלות שיש בהם דיני נפשות, ומשום כך נמנעים מלדון בשאלות אלו. כגון ניתוחים, הפלות, וכו'. וכבר ביאר בהקדמת האגרות משה גודל החיוב של מורי ההוראה להשיב לשואליו כדת של תורה, ויש לדעת שהמורה בשאלות אלו, אם אכן הוא ראוי לכך, שכרו רב ועצום ונבאר.

איתא במד"ר (ר"פ פנחס): פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. והקשו בזה, דמה נתחדש כאן בפנחס דבדין הוא שיטול שכרו, והלא אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ועימשי"כ בישוב קושיא זו מרן החיד"א בס' חומת אנך, ובס' חנוכת התורה, ובשו"ת מנחת יצחק ח"ו (בהקדמה). ומטו בזה בשם הגר"ש רוזובסקי לבאר, דעל כל המצוות נאמר: לך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלים סב, יג), והיינו, דעצם עשיית הטוב זה תענוג עילאי, ולא מגיע ע"ז שכר נוסף, ומה שהאדם מקבל, זה רק חסד מהשי"ת. אכן, מצוה ששייך בה ענין של שפיכות דמים, וכגון הריגת הרודף, אף שזה גם מצוה חשובה כשאר כל המצוות, אולם מ"מ חסר במצוה זו את התענוג שבקיום המצוה, ואדרבה, אפשר דיש בזה צער. ומשום כך, פנחס שהוצרך לשפוך דם, כיון שלא היה לו תענוג בקיום המצוה, "בדין" הוא שיטול שכרו, ולא בחסד. ודו"ק. ומזה יש ללמוד כמה גדול שכרו של החכם המורה בענינים אלו, שבכל מקרה ומקרה יש לדון לגופו ולא ראי זה כראי זה, וההכרעה בנושאים אלו המה מהחמורות שבחמורות, ואין זה קל על המורה להורות לשפוך דם, אכן יש לידע שבדין הוא שיטול המורה את שכרו.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

ניסוך המים

ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכיה. (כט לא)

בפיוט האזהרות הנקרא 'אתה הנחלת' (א ס, נדפס במחזורים לשבועות) מנה ניסוך המים מצוה בפני עצמה, וכן מנאה באזהרות רבי בנימין ב"ר שמואל (מחזור לשבועות מהדו' גולדשמיט, עמ' 699, שורה 37), ובאזהרות ר"א הזקן (סוף א-ב שלישי) כתב "ימי החג לנסך מים במים תוחן", ורבי שלמה אבן גבירול כתב (עשין אות עא) "וניסוך מי קרים". הרי ארבע רגליים למרכבת הסוברים שנוסיון המים היא מצוה נמנית.

אכן רוב ככל המונים הידועים, בה"ג ויראים רס"ג ושאלתות הרמב"ם וסיעתו וסמ"ג לא מנו ניסוך המים, הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"י ה"ו) כתב שהיא הלכה למשה מסיני (תענית ב: סוכה לד. מד.), וכ"כ רבינו אפרים ממפרשי ה'אתה הנחלת', ומסתמא זה גופא הטעם שלא מנאוה. הרמב"ן (שורש א) כתב אגב אורחיה שהיא מצוה מדרבנן, והקשה הגרי"ז (תמורה יד:) שצ"ע למה המונים מצוות דרבנן לא מנאוה, [היינו מלבד הנך דחזינן שמנו, למה גם השאלתות ורס"ג ובה"ג ויראים שמונים דרבנן לא מנאוה].

הרשב"ץ בזוהר הרקיע (אות עא) כתב שאינה נמנית דהיא בכלל קרבן החג, ורבי משה אבן תבון בביאורו לר"ש אבן גבירול שם כתב שאינה נמנית כיון שהיא בכלל ניסוך היין שבכל יום. וכמחלוקת זו מביאים האחרונים מהריטב"א (יומא כד. סוכה מט:) בשם הרמב"ן, שניסוך היין הכשר הזבח ואילו ניסוך המים חובת היום, והיינו שהיא בכלל קרבנות החג, ומהריטב"א בשם הראב"ד ובמאירי (תענית שם) שניסוך המים "נסכים הבאים מחמת זבח הם", והיינו שהיא מכלל ניסוך היין.

ובבנין ציון (ח"א מג) כתב שהיא מחלוקת רש"י ותוס' במנחות (טו: ד"ה אפשר), ועוד כתב וכן הוא בכתבי הגרי"ז (תמורה יד:) בשם הגר"ח, דלרבי עקיבא דיליף מ"ונסכיה" הוא כנסכי יין דהוי חובת

קרבו, ולר"א דהוי הלמ"מ הוי חובת היום. ומציינים בנידון זה גם לאבנ"ז (או"ח תצה) מקדש דוד (קדשים י סק"ד) וחזו"א (יומא קכו כ) וחזון יחזקאל (סוכה פ"ג ה"ז) וקהילות יעקב (תענית סי' א').^כ אף המונים ניסוך המים לא מנו ניסוך היין של כל השנה, וביאר הגרי"פ פערלא (עשה טז, ח"א דף קלא.) שהם ודאי מכלל מצות הקרבן ואין מקום למנותם מצוה בפני עצמה.

[ובאבנ"ז וחידושי הגרי"ז פשוט להם שאם מותר לנסך המים בלילה, ע"כ שהוא חובת היום ולא חובת הקרבן, שעדיין לא הגיע זמנו. ויש לדון בזה מדברי רבי שמואל בר נחמן בויקרא רבה (כח ו) "היא שעמדה להם בימי חזקיהו וכו', וכי יש מלחמת תנופה באותו הדור, הוי אומר זו מצות העומר", והוא לכאורה מדרש פליאה, דמה שעמדה להם בימי חזקיהו היינו מפלת סנחריב שנעשתה בליל פסח, א"כ איך עמדה להם מצות העומר שעדיין לא הגיע זמנה. ונראה מזה דכיון דחזקה שיקיימו המצוה, ואין ציבור רשעים, וכ"ש שנזהרו בפועל מאכילת חדש ניצלו על שם העתיד.

וכן מצאנו בהמן שאמר לתלמידי מרדכי "אתא מלא קומצא קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי דידי", ותמוה הא הלילה שנדדה שנת המלך וציוהו "לך ועשה בן למרדכי" היה ליל פסח, הרי שבא לבית מדרשו של מרדכי בבוקר של ט"ו, ואיך נחשב להם שהקריבו את העומר. אלא לאו כמשנ"ת שאם מתכוונים לקיימו, וכ"ש שעסקו בתורת העומר, כבר מועילה המצוה. וממילא אולי גם פרטי קרבן התמיד יכולים לבוא מהלילה, ואין ראייה מזה שניסוך המים בלילה שאינו מקרבן התמיד.

אכן פשוט שיש לחלק בין זכויות ורחמי שמים המתגלגלים ובאים מחמת מצוות העתידות, לבין קיום מצוה בפועל קודם זמנה. ועוד דאפשר דהאבנ"ז לשיטתו, שבסימן שפד מבאר שמצות העומר אינה תלויה ביום ט"ז ניסן אלא ב"ממחרת השבת" כלשון הכתוב היינו מחרת יו"ט ראשון של פסח, וכדבריו נראה ממאירי ושבלי הלקט דמה"ט אין מברכין שהחיינו על ספירת העומר (עיין 'ברכת שהחיינו' סי' לא סק"א אות ג). וכיון דמצות העומר תלויה ביו"ט ראשון של פסח, א"כ בראשון של פסח מתעורר חובת המצוה, וביום ט"ז עצמו הא דמניפין העומר משום שהוא "מחרתו" של יו"ט

^כ והוקשה לבנין ציון מרש"י בסוכה לד. שנראה דשייך לקרבן התמיד, ותירץ דאיירי שם לתנא החולק. וכולי האי נימא דאי הוה כתב רש"י "חוץ מן תמיד של שחר שצריך שני ניסוכין" ה"נ, דחזינן ל"י להדיא שהתמיד עצמו צריך ב' ניסוכין, אבל השתא דדאיך בלישניה וכתב "חוץ מן החג בתמיד של שחר", א"כ ב' הניסוכים הם מצד החג ולא מצד התמיד, אלא שהוא "בתמיד של שחר" היינו בזמנו, ואינו סותר דבריו במנחות.

ראשון, א"כ אינה רק חזקה בעלמא שיקיימו המצוה, אלא חזקה בצירוף התעוררות מחייב המצוה. וא"ש נמי דהעסק והלימוד בהל"ה עומר ביום ט"ו כבר דחו עשרת אלפי כסף דהמן].

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע – פרשת פינחס

כה, יא: פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְגו'.

פירש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים וגו' והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן.

אפשר דמה שהקב"ה נתן שכר לפינחס כדלהלן "את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריי ברית כהונת עולם", זה דוקא לאחר שהיו השבטים מבזין אותו וכו' ואפילו הכי הוא שומע בזיונו ושותק ונשאר איתן בדעתו במעשה שעשה שהיה עושה אותו עם כל הבזיונות שאחריו... אז שכרו גדול כל כך, ולכן מוזכר השכר לפינחס רק כאן אחר שהיו שבטים מבזין אותו וגו' ולא מיד לאחר שהיכה את זמרי סוף פרשת בלק. [שמעתי מאחי הרב שמואל שליט"א כפי ששמע מהג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א]

*

כה, יא: פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְגו'.

ופירש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו וכו'. בברכת איש כתב הא דנקט רש"י לשון "השבטים" ולא נקט ישראל מבזין אותו, נראה משום דרוב החטאים שחטאו ישראל במדבר באו מכח הערב רב שהם התחילו בעבירה, אבל כאן הערב רב לא אמרו על פינחס הראיתם בן פוטי זה וכו' שהרי גם הם באים מעובדי ע"ז, ובבזיון שיבזו את פינחס יבזו גם את עצמם, ולפיכך כתב רש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו, היינו רק השבטים ביזו אותו ולא הערב רב, שהערב רב לא נמנו על השבטים.

*

כה, יב: לָכֵן אָמַר הַנְּנִי נֹתֵן לֹאֶת בְּרִיתִי שְׁלֹמֶם.

הטעם שהקב"ה בעצמו לא אמר לפינחס, אלא הוצרך לומר למשה שיאמר לפינחס, ראיתי מובא משום שכל הבטחה שהקב"ה מבטיח יכולה להשתנות אם יגרום החטא כמו שמצינו אצל יעקב, שאע"פ שהקב"ה הבטיח לו שלא ינזק פחד שמא יגרום החטא [ברכות ד, א], אבל מה שנביא מבטיח אין הקב"ה חוזר בו גם אם חטא כדי שלא יאמרו שהנביא לא נביא אמת, לכן אמר הקב"ה למשה אתה תאמר לפינחס הנני נותן לו את בריתי שלום וכך זה הבטחה בטוחה, וכן שנינו בספרי שכל כהנים גדולים בבית ראשון ושני היו מזרע פינחס כי הובטח לו ברית כהונת עולם באופן שלא ישתנה כלל.

*

כו, ה: בְּנֵי רְאוּבֵן חָנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי.

פירש"י לפי שהיו האומות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתייחסים על שבטיהם סבורין הן שלא שלטו המצרים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים ק"ו בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזהו שמפורש ע"י דוד [תהילים קכב, ד] שבטי קה עדות לישראל, השם הזה היה מעיד עליהם לשבטיהם, לפיכך בכלום כתב החנוכי הפלואי, אבל בימנה [לקמן פסוק מד - ל'מנה משפחת ה'מנה] לא הוצרך לומר משפחת הימני, לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף עכ"ל.

במשכיל לדוד כתב ואם תאמר ומפני מה השם מהופך ה"א בתחילה ויו"ד בסוף. ויש לומר דצריך להשכיל למה הזכיר שם קה טפי משם אחר. אלא יש לומר כמשאחז"ל איש ואשה שזכו שכינה ביניהם יו"ד באיש וה"א באשה, וידוע דאחז"ל [סוטה יא, ב] דבשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים, ולכך הקדים ה"א שהיא לאשה. ובזה אתי שפיר הא דהוצרך לכתוב בימנה משפחת ה'מנה, וקשה אמאי כתיב ה"א מאחר דכתיב בגופיה שם קה הוי ליה למימר משפחת ימנה, אלא משום דבדידיה כתיבא יו"ד ברישא והכתוב מקפיד לכתוב ה"א ברישא בדידיה נמי כמו בכלהו אידך להודיע מאי דאמרינן, ע"ש.

*

כו, יג: לְזַרְחַ מִשְׁפַּחַת הַזְרָחִי.

עיין רש"י שהביא ירושלמי [יומא פ"א ה"א] שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ובאו הכנעניים להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למצרים וחזרו לאחזריהם ח' מסעות... ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות, עיין היטב ברש"י.

ובעיוני רש"י [להגרא"י ברזל זצ"ל] כתב בזה"ל ויש לשאול מדוע נפלו מבני לוי, הרי הן עשו מצוה להלחם מלחמת ה' להחזירם, ובמלחמת מצוה מובטח שלא יפקד איש [עיין רמב"ן חוקת כא, א]. וביותר שיותר מתו מבני קהת משפחת היצהרי שהיו ג' משפחות, ונשארה רק משפחת הקרחי וכן משפחת העוזיאל שהיה עוזיאל נשיא השבט.

אמנם יתכן דרש"י [בעקב י, ז] כתב ובמוסרה עשיתם אבל כבוד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ואיתא בירושלמי [שם פ"ק דיומא] מי גרם לנו כל הדמים הללו, אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק, וישבו וקשרו הספידו וגמלו לצדיק אהרן כראוי. ואף דכתיב ויבכו אותו כל עדת בני ישראל, אבל הבכי היה על מה שחסר להם המעשים של אהרן רודף שלום וכו', אבל לא העריכו מספיק את אהרן קדוש ה', גודל עבודתו ותורתו, ואם כך הרי שזו היתה טענה ביותר על בני לוי שהן הקרובים אליו יותר וממשפחתו, ולכן מבני קהת נחסרו יותר, גם רוב היצהרי וכן רוב העמרמי עיין במפרשים, וכן משפחת עוזיאל שהיה דוד אהרן, ונפלא לראות שמבני יצהר נשארו רק משפחת הקורחי, ומי יבוא בסוד ה' והשגתו, אבל יש לנו ללמוד מזה נורא נוראות דוקא משפחת קורח נשארה כי בני קורח עשו תשובה, והתשובה שעשו היתה בודאי תשובת המשקל על מה שחטאו נגד אהרן, ולמדו ביותר לייקר ולהעריך ולכבד את אהרן שחלקו עליו, על כן הן בודאי לא נכשלו בזה והספידוהו כהלכה ומהם לא נחסר ודו"ק בזה.

*

כו, נד: לָרֵב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ.

לשון רש"י כאן והשבטים היו כתובים בי"ב פתקין וי"ב גבולין בי"ב פתקין ובללום בקלפי וכו'.

קשה כיון דבני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה נטלו נחלתן מעבר הירדן המזרחי, לא נשאר לגורל שבא"י אלא תשע או עשר פתקין ולא יותר, וצ"ע. [שמעתי מהגרי"א דינר שליט"א]

*

כו, ד: תִּנְהַ לָנוּ אֲחִינֹה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִינוּ.

ראיתי מקשים הא קיי"ל שאסור לדיין לשמוע דברי בעל דין אחד קודם שישמע דברי בעל דין חבירו אלא שומע שניהם יחד. והנה כאן בנות צלופחד בקשו נחלה בא"י, ועיין ברש"י פסוק ה' דנתנו להם שני חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר, ולא מוזכר שהיה זה בפני אחי צלופחד שנגרעה נחלתן בזה.

*

כו, ה: וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטוֹן לִפְנֵי ה'.

הנה לעיל בפרשת בהעלותך [ט, ח] נמצא ששאל משה להקב"ה מה שנשאל ע"י אנשים מישראל [אֲנַחְנוּ טְמְאִים לְנַפְשׁ אָדָם לְמָה נִגָּרַע לְבַלְתִּי הַקְּרִיב אֶת קָרְבָּן ה' בְּמַעֲדוֹ], אלא שאמר משה לשואליו "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם", ויש להתבונן למה לא השיב כן משה לבנות צלופחד שימתינו לשמוע דבר ה'.

ונראה מכאן דרך הוראה בישראל שכשנשאלים ואינם יודעין מה להשיב וצריכין הן לדון ולהתיישב בדבר עם מי שגדול מהם, לא יזלזלו בכבוד עצמם לומר לשואל שאינם יודעין התשובה, כי מכאן יבואו להטיל דופי בתלמידי חכמים, ואך אם השואל תלמיד חכם הוא היודע ומכיר עומק תורתנו הקדושה ואין הזהירות ואי הידיעה של הנשאל נחשבת בעיניו לפחיתות וחסרון מעלה אז יכול הוא לומר לו שצריך הוא להתיישב עם גדולי הוראה מובהקים.

*

כו, ז: פן בנות צלפחד דברת.

במדרש חדש כאן כתב א"ר שמעון בשעה שדיברו אמרו חמישתן כסדרן, אמרה הראשונה אבינו מת במדבר, אמרה השנייה והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, והשלישית אמרה פי בקטאו מת, והרביעית אמרה ובנים לא היו לו, והחמישית אמרה תנה לנו אֶחָזָה בתוך אֶחָי אַבְיָנוּ, כסדרן דיברו לכך הוא אומר פן בנות צלפחד דברת.

ולפי דבריו נדמה להאיר בס"ד מה שכתוב בפרשת ויחי [נ, יב-יג] ויעשו בניו לו כן כאשר ציום וישאו אותו בניו ארצה כנען וגו', ופירש"י כאשר ציום, ומהו כאשר ציום - וישאו אותו בניו ולא בני בניו שכך ציום אל ישאו מיטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם וקבע להם מקום... ולכאורה קשה טובא כיון שהכתוב מפרט אח"כ "כאשר ציום" ולפני כן לא מדובר מזה כלום לכאורה תיבת "כן" שבפסוק נראית כמיותרת. אולם להנ"ל יש לומר דהמכוון בזה שעשו בניו לו בצורה מתוקנת ומבוססת שכך צריך להיות כאשר ציום ומפרש עוד מהו אשר ציום.

*

כו, ח: איש פי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו.

עין רש"י שעמד אמאי שינה וכתב "והעברתם" לא כאחריני דכתיב "ונתתם". והנה בזכרון שמואל [סימן סב אות ב] ייסד הגר"ש רוזובסקי זצ"ל על פי שדקדק בלשון הרמב"ם דבירושה הבן קודם לבת זה רק דין קדימה בעלמא, אבל בעצם גם הבת היא באותה דרגה קרובה כמו הבן, ואילו מה שאח"כ זה מגיע לאביו, או אחי אביו זה כבר דרגת קורבה שניה ושלישית ואין דרגתן שוה.

ולפי זה אפשר דלכך כשאין בן כתיב והעברתם את נחלתו לבתו זה העברה בעלמא, וכן גבי בנות צלפחד כתיב והעברת את נחלת אביהן להן, אבל אין כאן נתינה מחודשת כיון שבעצם הם באותה דרגה לירש, משא"כ באביו ואחיו אביו שהם בדרגה אחרת נופל טפי לשון "נתינה". [שמעתי מהגר"א דיסקין שליט"א]

*

כו, ח: ואל בני ישראל תדבר לאמר איש פי ימות וכן אין לו והעברתם וגו'.

לכאורה אי יש מצוה נחלות וירושה לאחר מיתה, איך מותר ליתן לכתחילה מחיים במתנה את כל נכסיו למי שירצה, הא מבטל רצון התורה שבניו ירשו את נכסיו.

ויתבאר על פי החינוך מצוה ת' שכתב שנצטוינו לעשות ולדון בענין הנחלה כאשר דנה התורה עליה, ואל תחשוב שהמכוון בזה שיהיה האדם מצווה מה' לתת מה שיש לו ליורשו על כל פנים, כי ה' יתברך לא רצה להוציא נכסי האדם מרשותו שלא לעשות מהם כל חפצו בשביל יורשו כל עוד נשמתו בו כמו שיחשבו חכמי האומות, אבל הודיענו שזכות היורש קשור בנכסי מורישו, ובהסתלק כח המוריש מן הנכסים במותו מיד נופל עליהם זכות היורש... שזכות היורש במוריש כאילו הגופים זבוקים זה בזה, שכל היוצא מן האחד נופל על השני עכ"ד.

ולפי זה עיקר מצות נחלות בתורה הוא על הבית דין לדון בדיני הנחלות כמו שציותה תורה, וכן משמע ברמב"ם ברמזים שכתב מצות עשה אחת והיא דין סדר נחלות וכו'.

*

כו, יח: יח: ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו.

במעלות המידות [מעלת הרצון ד"ה גדולה] כתב וכל מי שמתנהג במידת הרצון ובלשון רכה סוף שעולה לגדולה ולשררה, כענין שנא קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו, שהיתה רוחו נוחה ולשונו רכה לסבול את הבריות עיין שם.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל'

ושא"ס

עצה טובה קמ"ל

השבוע חל יום השנה ה-24 למו"ר בעל "משאת המלך", הגרש"מ דיסקין זצוק"ל. כשנה קודם הסתלקותו שח לי הגרש"מ זצ"ל שמסופק הוא בבעיה חמורה. ידע הוא שלפי דברי הרופאים, על פי דרך הטבע ומצוקת מחלתו הקשה, לא נותר לו זמן רב לחיות. ונפשו בשאלתו, בראש מפוכח ובלב מבין. חיבור טיוטה מוכן לו על מסכת זבחים, ועליו לסדרו לדפוס (כמהדורא תניינא על מהדורא קמא על זבחים, שכבר הדפיס בצעירותו). ומנגד, בני ישיבת "קול תורה" זקוקים לו, לתורתו, לתשובותיו ולעצותיו. השאלה היא, האם לשבת בבית ולעמול, לכתוב ולהדפיס את חיבורו על זבחים, או שמא עדיף להגיע לישיבה גם ל"סדר שלישי", כפי שנהג בקביעות, ולדבר בלימוד עם הבחורים.

"ומה הרב החליט?" שאלתי.

- "אכנס לשאול את מרן הגראי"ל שטיינמן", השיב לי הגרש"מ זצ"ל, "אתה הרי יודע על התבטלותי כלפיו. מרן הגראי"ל, כגדול הדור, יכול להכריע, לבדו, בכל שאלה של עגונות ובכל שאלה ציבורית כבדת משקל הזקוקה להכרעה. אך אני אסביר לך מדוע דווקא הוא מתאים להשיב לי על השאלה הזאת באופן מיוחד".

והגרש"מ פתח בסיפור—משל ליהודי עם הארץ שניגש לרב חרדי ולראביי רפורמי, ושאל "האם מותר לנסוע ברכב מיצובישי בשבת". השיב לו הרב החרדי: "מה זה שבת אני יודע, אך מהו מיצובישי איני יודע"...

השיב לו הראביי הרפורמי: "מהו מיצובישי אני יודע, אך מה זה שבת אינני יודע"...

"והנמשל הוא", ביאר הגרש"מ, "ישנם גדולי תורה שחיברו חיבורים וספרים. יש להם "גישמאק" והבנה גדולה בהדפסת חידושי תורה ובזיכוי הרבים הגדול שבכך, אך מנגד הם אינם עוסקים בהרבצת תורה לתלמידים צעירים בישיבות. מאידך ישנם גדולי תורה שהם מרביצי תורה, אך לא הוציאו הם את חידושיהם לאור הדפוס. מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל הוא גם "ראש ישיבה", וגם "מחבר ספר". כך שמלבד גדלותו, עומק דעתו ועבודת ה' המיוחדת שלו, הרי מבין הוא היטב את צדדי הספק, מתקוף שייכותו לשני סוגי הרבצת התורה הללו, לימוד התלמידים בישיבה וגם זיכוי הרבים שבהוצאת הספרים"...

אמר ועשה. עלה הגרש"מ זצ"ל ונכנס לקודש פנימה, עם כל עשרות שנותיו, עם כל תורתו הגדולה וגדלות שמו בכל בתי המדרשות, ושאל. ומרן בעל "איילת השחר" זצ"ל חכך בדעתו והכריע ש"קול תורה" עדיפה. הנוכחות המיוחדת של הגרש"מ דיסקין ב"סדר שלישי" ב"קול תורה", הריתחא דאורייתא ושדידת מערכותיה של תורה ביני עמודי דמתיבתא, עדיפים על פני עוד חלק נפלא של "משאת המלך", למרות מעלתו העצומה של האי ספרא רבא.

ועולם התורה הפסיד את "משאת המלך" מהדורא תניינא על זבחים, אך מאות בני "קול תורה" הרוויחו עוד שנה של "סדר שלישי" במחיצתו של רבם ומאורם.

&&&&

רש"י בפרשת השבוע כותב שפנחס התייעץ עם משה רבינו על הריגת זמרי והמדיינית. "וירא פינחס - ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, מיד ויקח רומח בידו".

פעם הרהבתי עוז ושאלתי את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל כיצד הוא מסוגל להשיא עצות לאלפי פונים, בכל נושא שהוא. מרן זצ"ל פתח מדרש תהילים (מזמור א), שם נכתב כך: "כך מקובלני מרבתי, שכל עצה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, אמר ר' מנסיא מקרא מלא הוא, "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום", עצה שיש בה דבר ה' - היא תקום".

הגאון רבי משה שפירא זצ"ל נוהג היה לחקור את השואלים, שבאו וקיבלו תשובות ממרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, מה בדיוק אמר להם ר' חיים, מה היה נוסח דבריו המדויק. רבים סיפרו ששמעו ממנו התבטאויות כמו: "מה שר' חיים קובע למטה- כך קובעים למעלה". שאלו את רבי משה על הנהגותיו של מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בדבר ברכות שאם יגדל זקן וכדו', יזכה לישועה. ציטט רבי משה כתגובה את דברי השיטמ"ק בב"ק נ' א': "שכן דרכו של הקב"ה, שמסכים לסברת הצדיקים שבדור".

ועם כל זאת, כשאנו באים לפני גדולי וחכמי תורה, שומה עלינו לדעת איך לשאול.

ידוע שמרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל היה משיב לשואלים תשובה מדויקת לפי נוסח שאלת השואל. כשתהו בפניו כיצד לפלוני השיב "מותר", בעוד שלאמוני, ששאל את אותה השאלה, השיב: "אסור", הסביר שכל אחד מהם הציג את השאלה באופן מעט שונה מרעהו, בשינוי המשנה את התשובה. כך גם ראיתי בעיני מספר פעמים אצל מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שלעיתים הצגת השאלה, הוספת צדדים בה והדגשי השואל, שינתה את התשובה מקצה לקצה.

חז"ל אומרים (אבות ה, ז) שאחד משבעת הדברים המאפיינים חכם, הוא "השואל כענין", ומשום כך אמרו הקדמונים (ראו שו"ת המבי"ט ח"א סי' ק"י ועוד מקומות שם, בשו"ת באר שבע סי' עא, ועוד) ש"שאלת חכם- חצי תשובה". כי גם כשנכנסים להיוועץ בחכמים, חובה לפרוס בפניהם את השאלה כולה, עם כל הדילמות והפרטים, באופן שהתשובה תשיב על השאלה עצמה ולא רק על חלקה. כך גם בשאלות הלכתיות. אם נשמיט פרט מהשאלה וצדדיה, נוכל לקבל תשובה לא נכונה, שהרי אין לדין אלא מה שענינו רואות, ואם השמטנו פרט חשוב, נמצא שלא הצגנו את השאלה כהלכה.

מסיבה זו מומלץ לסדר לעצמנו, לפני כניסתנו להיוועץ, את צדדי השאלה. להתמקד בגוף הספק ולא להכביר בפרטים שוליים ולא חשובים. לפעמים ישנה בהירות טובה יותר בשאלה המנוסחת כדבעי בכתב ולפעמים דוקא כדאי לשאול בעל פה, בהדגשת נויאנסים נכונות, הנוגעות לגוף השאלה.

כשאנו נכנסים להתייעץ, למשל, לאיזו ישיבה כדאי לשלוח את הבן, כדאי לשטוח בפני המשיב מה חושב על כך הר"מ ומה אומר המשגיח שלו. הוספת פרטים חשובים כגון דא, יכולה לשנות את התשובה ולהשביחה. הלא אנו, ההורים, לעיתים משוחדים. אנו מכירים רק את הבן שלנו, ואילו צוות הישיבה מכיר את הבחור, אך יש להם גם פרספקטיבה רחבה, בהכרה נכונה של כל בחורי השיעור, יחד עם הנסיון שצברו בהכרת הישיבות העומדות על הפרק והתאמתם לבחור דן.

&&&

אחד מחברי בישיבה ניגש למו"ר הגרש"מ דיסקין זצוק"ל ושאל האם כדאי שיעבור ללמוד בישיבה פלונית. הוא שטח את ספקותיו והגרש"מ השיב לו בפשטות: "למען האמת, אינני מכיר מספיק את רמתך והבנתך בלימוד. תבוא מחר להיבחן אצלי על הסוגיה הנלמדת בישיבה. כך אכיר אותך יותר ואוכל לייעץ לך"...

וכך מסופר בגליון "כאייל תערוג", שמרן הגראי"ל זצ"ל המליץ לבחור להישאר עוד שנה בישיבה לצעירים, אך הבחור, שלא רצה בכך, פנה לאדם גדול, שאישר לו לעלות לישיבה גדולה. מרן זצ"ל אמר על כך בכאב ובפליאה: "איך יתכן לחרוץ גורל רוחני של בחור על רגל אחת, מבלי להכירו. בזמן שהמשיב יודע שמי שמכירו סבור שלטובתו עליו להישאר בישיבה לצעירים".

--- והנוטל עצה מהזקנים- אינו נכשל.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

טומאת בעל פעור ומשיחי השקר

פִּינְחָס בֶּן אֱלִעָזָר בֶּן אֱהֵרֹן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה, יא)
כתב רבינו הרמח"ל באדיר במרום (עמ' תסג-תסה):

"והנה הנוצרי ימ"ש הוא בסוד אדום, בסוד עשו, וכח טומאתו בסוד צואה רותחת, שעל כן הוא נידון בה. והוא בחי' הזוהמא הנדחית מן הקדושה, ורותחת בדין קשה שבה. ומשם כח גדול לס"א לטמא הבריות. וזה סוד פעור, שעבודתו בכך. ותבין קשר הדברים, כי ס"א זאת אינה מתחזקת בעולם אלא ע"י הזנות דוקא, וזה סוד שטים, שהוא מעיין הגורם זנות. וזה הדבר עומד תחת קליפת מואב, שגם היא בסוד הזנות, בחוצפא שהיא הבכירה, שקראו כך על שם אביה, והבכירה והצעירה הם שתי קליפות קשות, כמ"ש אחר כך בס"ד.

והנה הלכו המדינים ונתחברו במואב, ואז נתגבר הזנות, ונתחזק ענין הצואה רותחת, ויצאה אמונה כוזבת, שהוא כזבי, על ידי הטמא ימ"ש שהוא זמרי. ואז אמרו למשה בת יתרו מי התירה לך. וזה היה הקלקול הולך לבחי' התורה ממש. ומשם יצאה אחר כך האמונה [הנוצרית] בעולם. והנה זה הטעם שנקבר משה מול בית פעור בארץ מואב, כדי להכניע קליפה זאת, עד שתבער מן העולם לעתיד לבא, ואז יצא משה מקבורתו, כי הוא הוא המחזיק התורה. והבן היטב הענין, שהוא מתפשט לכמה ענפים רבים, והם מבוארים וגלויים לפי ההקדמה הזאת, לא אוכל להאריך כל כך בזה. ותבין בזה סוד אליהו שהרג זמרי, והוא העתיד להיות לפה למשה, ולהחזיר התורה על תיקונה.

ואפרש לך עתה סוד גדול מה שיש בזה המואב, כי העטרה של דוד שהיא כחו ממש היתה שקועה שם, והוא סוד המשיחות העומד להחזיר כל אומות העולם תחת שעבוד הקדושה, בסוד כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וכו' (צפניה ג ט). וזה סוד דוד שיצא ממואב... והיינו ממש בחי' סוכת דוד הנופלת, בסוד משיח הנקרא בר נפלי (סנהדרין צו:), שהוא מפני החלק הזה שנשאר בתוך [הקליפה] שלא יצא באותה המלחמה הראשונה. וזה גרם להתעכב כל כך, וגם שהיו כל כך קטרוגים, אפילו אחר שיצאה בזמן דוד, עד שחזרה ונשקעה. וזה היה בזמן שלמה, כשבא אשמדאי והשליכו ממלכותו (גיטין סח:). ולכן משם והלאה כתיב (שיר השירים ג ז) ששים גבורים סביב לה, להחזיקה לפחות במה שיצא כבר, שזה לא חזר ונשקע לעולם...

כך הטמא ימ"ש היה בחי' עמלק ואדום כנ"ל, שהיה מחזיק העטרה שקועה שלא תצא, ובכח זה היה מתנגד לבחי' התורה. ונולד בזנות, בסוד מואב ושטים, ונתגבר בקליפת צואה רותחת שהוא מואב, והוציא אמונה כוזבת בסוד כזבי, וקראו עליו שם שהוא מזרע דוד, ושהוא משיח, בסוד עטרת דוד כנ"ל. וזה גרם חולשת כח התורה, כי זהו המתנגד אליה דוקא, ובסוף נשתכחה תורה מישראל. והוא סוד (איוב יד, יא) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש, כי גזלו התורה ונשתכחה מישראל. והוא ממש סוד סתימת מעיינות החכמה של משה. וכדי לתקן זה, הוצרכו הצדיקים לקבל יסורין, בסוד סובלי חולאים, ומשה על כלם (ישעיה נג, ד) אכן חליינו הוא נשא".

והנה מבואר בגיטין (נז.) שהנוצרי ימ"ש נידון בצואה רותחת, וכתב הרמח"ל הנ"ל שהטעם לזה הוא משום ששורשו הוא בטומאת בעל פעור שעבודתה בכך, ולכן נולד מזנות שהיא קליפת מואב שהיתה בחטא בעל פעור. ולפי זה נראה לבאר מה שמצינו בע"ז ט"ז ע"ב, שאמר ר' אליעזר: "פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו אמר לי כתוב בתורתכם לא

תביא אתנן זונה [וגו'] מהו לעשות הימנו בהכ"ס לכהן גדול ולא אמרתי לו כלום, אמר לי כך לימדני ישו הנוצרי [כי] מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו ממקום הטנופת באו למקום הטנופת ילכו". ונראה שדרשה זו שדרש אותו האיש ימ"ש נתקיימה בו בעצמו, שהוא עצמו נולד מזנות ואחרי מותו הלך לגיהנם למקום צואה רותחת, וזהו ממש ענין קליפת בעל פעור צואה וזנות יחד.

ומצינו דבר פלא בהגהות היעב"ץ (גיטין נז.) שכתב "דיניה דההוא גברא בצואה רותחת. זה נתקיים... עם המתועב ש"ץ שחיק טמא דאין צואה... רותח יורד ממנו", עכ"ל. ולא פירש מנין לו מה נעשה בדינו של אותו רשע בגיהנם, אך אם כתב כן ודאי ידע בבירור שכך הוא. ואכן כך ממש נמצא גם בספר מנחת יהודה (למהר"ר יהודה פתא ז"ל סי' פח), שכתב שם שבא אליו בחור שנכנס בו דיבוק, ואחרי דרישה וחקירה גילה לו הדיבוק שהוא ש"צ ימ"ש [ראה שם את כל המעשה באריכות], ובתוך הדברים אמר לו ש"צ "ואני נידון משעה שניה של יום הששי עד שעה רביעית ומחצה אצל הנוצרי בצואה רותחת".

ומבואר מזה שש"ץ ימ"ש והנוצרי ימ"ש שניהם באו מאותו שורש רע של טומאת בעל פעור, וידוע שהש"צ ימ"ש גילוי עריות בישראל, וגם הרבה כפירה ויסד כעין דת חדשה, וגם זה מאותו שורש של טומאת בעל פעור, שהיא ע"ז ונמשך ממנה גם ג"ע [וכן רגיל היעב"ץ לכנות את הש"ץ בע"ל או צוא"ה ששניהם בגימטריא צבי, ונראה שכשניהם נרמז ענין בעל פעור].

ועוד ענין משותף היה לשניהם, ששניהם היו משיחי שקר והצליחו להוליך שולל רבים וטובים, ולפי דברי הרמח"ל נראה שסוד כוחם הרע היה משום ששרשם הוא באותו כח טומאה שבו היתה שקועה עטרת דוד שהיא בחינת המשיחות, וידוע שהקליפה דומה לפרי כדמיון קוף לאדם, ועל ידי זה עלה בידם לאחוז עיני רבים כאילו הם המשיח האמיתי, על פי כל מיני סימנים ורמזים מדומים. ונראה רמז לזה, שבע"ל פעו"ר גימטריא המל"ך המשי"ח, הרי שהקליפה דומה לפרי.

ונראה דזהו שכתוב "פינחס בן אלעזר השיב את חמתו", חמת"י גימטריא בע"ל פעו"ר, שפינחס הוא שהתחיל להכניע קליפה זו, והוא גם ישלים זאת לעתיד לבא, כמ"ש הרמח"ל.

וידוע בשם האריז"ל שיש בגלות מ"ב חלקים כנגד מ"ב מסעות, וסוף הגלות כנגד המסע האחרון שהוא השיטים, ולכן דורינו זה פרוץ מאוד בזימה ובכפירה, שהם שני העוונות שהיו בשיטים ג"ע וע"ז, ולא חטאו ישראל בע"ז אלא להתיר להם ג"ע, וגם כמה מיני משיחות שקר נמצאו בדור הזה. ואנו מקוים שיבא פינחס הוא אליהו להעניש את הרשעים ולטהר את ישראל, בב"א.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס **כיצד היה רבי עקיבא גלגול זמרי בן סלוא**

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר הָפָה אֶת הַמִּדְיָנִית זְמָרִי בֶן סְלוּא נָשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי (כה, יד)

הגמרא בע"ז {כ' ע"א} מספרת כי רבי עקיבא נפגש עם אשת טורנוסרופוס הרשע, וז"ל: "ואף רבי עקיבא ראה אשת טורנוסרופוס הרשע, רק שחק ובכה, רק - שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחק - דעתידה דמגיירא ונסיב לה, בכה - דהאי שופרא בלי עפרא" ע"כ. מבואר כי רבי עקיבא, כנראה בזיווג שני, אחר פטירת אשתו רחל, נשא את אשת טורנוסרופוס הרשע, לאחר שזו התגיירה כדת וכדין.

הר"ן בנדריים {נ' ע"ב} מביא את הסיפור המלא: "שהיה ר"ע מקפחו בקראי בפני קיסר ומקנתרו בדברים. פעם אחת בא לביתו סר וזעף, אמרה לו אשתו: מפני מה פניך זועפים? אמר לה מפני רבי עקיבא שמקנטר אותי בכל יום בדברים. אמרה לו: אלהיהם של אלו שונא זימה הוא, תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה. נתן לה רשות, ונתקשטה והלכה לה אצל רבי עקיבא. כשראה רבי עקיבא אותה, רק, שחק ובכה. אמרה לו: מה אינן הנך תלת מילין? אמר לה: שנים אפרש, שלישי לא אפרש. רקקתי, על שבאת מטיפה סרוחה. בכיתי, על האי שופרא דבלי בארעא. והוא שחק, שצפה ברוח הקדש שעתידה להתגייר ולהינשא לו, ולא רצה להודיעה. אמרה לו, כלום יש תשובה? אמר לה: הן. הלכה ונתגיירה, ונישאת לו לרבי עקיבא, והכניסה לו ממון הרבה, האי דקטיעא בר שלום" עכ"ל.

וכתב החסד לאברהם אזולאי {מעין ה' נהר כ"ה בשם מהרח"ו}, כי רבי עקיבא היה גלגול של זמרי בן סלוא, ואילו אשת טורנוסרופוס היתה גלגול של כזבי בת צור.

ויש להבין את הקשר בין שניהם, וכיצד זה זכה זמרי בן סלוא להיתקן ע"י רבי עקיבא, מוסר התורה הגדול.

ונראה, כי זמרי בן סלוא לא היה סתם אדם, אלא היה בדרגה רוחנית גבוהה, שכן הוא היה "נשיא בית אב לשמעוני", ואדם שהגיע למדרגה כזו בזמנם, היה בדרגה גבוהה, ובפרט לפי המובא בזוה"ק, שהיו סביבו כ"ד אלף בנ"א. ולפיכך כאשר הלכה כזבי בת צור ע"י אביה, שציווה לא לא תישמע רק לגדול שבהם, סברה כי זמרי בן סלוא הוא הגדול שבישראל, שהיו סביבו כ"כ הרבה אנשים.

ונראה כי זמרי בעצמו, ידע אולי ברוח קודשו כי משיח בן דוד יצא ממואב, וכמו שאירע כן בפועל כי מבנותיו של בלק המשיך זרע בית דוד וגאולת ישראל. ועוד ידע זמרי כי בכל דבר בעולם ישנו שורש בקדושה שמחיהו, וגם במואב ישנו ניצוץ קדוש שיש לפדותו. ולכן לקח את כזבי, כי רצה לתקנה ע"י חיבור לקדושה, שע"ז יוכל לצאת ניצוץ שאולי יביא לגאולת ישראל, והוא זה שיוציא את הניצוץ ממואב. אלא שטעה את טעות חייו, ככל הנראה כי לא היה הדבר בשיא טהרת המחשבה הנכונה, ולפיכך פגע באיסור חמור של ארמית שלא נתגיירה כראוי, ונענש בידי פנחס.

ולפיכך כדי לתקנו, נתגלגלה נשמתו בנשמת רבי עקיבא, שהיה בעצמו משורש נשמת גרים, דהיינו ששורשו היה ממשפחת גויים שנתגיירו, וכל מטרת גיורם היה כדי להוציא מהם את הניצוץ הקדוש והנורא של רבי עקיבא, מוסר התורה שבעל פה לדורות הבאים.

וכיון שרבי עקיבא בעצמו היה תוצאה של ניצוץ קדוש שנפדה כראוי, שלחווה למשימה נוספת באותו ענין, והוא לפדות ניצוץ קדוש נוסף שהיה באשתו של אותו טורנוסרופוס הרשע. וכיון שבאה לפניו במטרה להחטיאו, עמד רבי עקיבא בניסיון ולא זו בלבד אלא גרם לה להרהר בתשובה עד שהיא עזבה את אותו רשע ונתגיירה, ואם הגמרא קוראת לו "טורנוסרופוס הרשע" זה מוכיח שהיה רשע גדול, ומכאן כי דווקא במקום הרשע הגדול שם נמצא ניצוץ קדוש ביותר.

ולפיכך באה כזבי בת צור בעצמה בגלגול אותה אשה, כדי להורות שכעת הגיעה העת לפדות את הניצוץ הקדוש שהיה בכזבי, שסוף סוף עשתה רצון אביה וכיבדה אותו, ע"י גיור כראוי כדת וכדין, וכ"ז ייעשה ע"י הגלגול של אותו זמרי בן סלוא, כדי שכוונתו שהיתה לשם ענין טוב, תצטרף עם מעשהו הטוב של רבי עקיבא, ואז יתוקנו מעשיו בפדיית הניצוץ הקדוש שהיה טמון במואב לצרפו כדין לעם ישראל.

רמז למועדי ישראל

"ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחות משנה בן יוסף, ואלה שמות בנותיו מחלה נעה חגלה מלכה ותרצה" {כ"ז, א}

נראה לרמז דבשמות בנותיו של צלפחד בן חפר רמוזים כל החגים והרגלים במהלך השנה.

נעה - הוא ראש השנה שבו מבקשים אנו שיענינו ה' "ענינך" "עננו", במהלך ימי הסליחות.

מחלה - הוא יום הכיפורים, לשון מחילה, שנתיחד למחילת עוונות בני ישראל.

חגלה - רמז לחג הסוכות שנקרא בשם "חג" סתם {ר"ה ט"ו ע"א}, וזהו חגלה, חג לה'.

מלכה - הוא חג הפסח, שבו יושבים ישראל כבני מלכים ובני חורין, והוציאנו ה' ממצרים ומלך עלינו להיות לו לעם.

תרצה - הוא חג השבועות, שכן יוצא אותיות "תרצה" תורה צ', לרמז על הפס' "תורה ציוה לנו משה וגו', וגם ללמדך שזכו אז ישראל לקבלת התורה לפי שהיו צ', במידת צדיקים שנזדככו מ"ט יום קודם קבלתה.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד', טורונטו - קנדה

בענין חינוך בנפגם המזבח

אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים [במדבר כ"ז, ד'] אי' במנחות מ"ט. לא הקריבו כבש בבוקר יקריבו בין הערבים וכו' - אמנם אם לא נתחנך המזבח שאני - שאין מחנכין את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר ובגמרא נ. מנא הני מילי דתנו רבנן ואת הכבש השני תעשה בין הערבים שני בין הערבים ולא ראשון בין הערבים, במה דברים אמורים שלא נתחנך המזבח, אבל נתחנך המזבח אפילו ראשון בין הערבים.

וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' תו"מ הי"ב טעו או שגגו אפילו הזידו ולא הקריבו תמיד של שחר יקריבו תמיד של בין הערבים, במה דברים אמורים בשנתחנך המזבח אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום, לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

וכתב על זה המנ"ח מצוה ת"א ושיעור זה ד[מזבח] חדש איני יודע מה הוא, אי חדש לגמרי, או אפשר בנתקלקל המזבח באופן שנפסל כגון שנתקלקל היסוד או ריבוע או קרן או כבש, דבכל הנהו פסול המזבח כמבואר בר"מ פ"ב מבית הבחירה הי"ז, או אבן שנפגם או נגע בו ברזל שנפסל ואח"כ תיקנו, אפשר דהוי נמי חדש ואין מקריבים עליו תחילה עולת תמיד של בין הערבים, או אפשר דוקא בחדש לגמרי, ואיני יודע שיעור הזה. ע"כ.

ולכאוי' מלשון הרמב"ם שהרחיב וכתב אבל היה מזבח חדש ש"עדיין לא קרב עליו כלום", משמע דבענין חדש ממש לחינוך בתמיד של שחר. שהרי במזבח שנפגם אע"פ שכעת אין עליו שם מזבח, בכל זאת יש עליו קדושה וכבר הקריבו עליו פעם.

וכמו כן לכאוי' משמע כן ממ"ש רש"י מנחות נ. שם במה דברים אמורים שלא נתחנך המזבח - דהאי קרא [את הכבש האחד וגו'] בחינוך כתיב דכתיב לעיל מיניה וזה אשר תעשה על המזבח בפרשת ואתה תצוה עכ"ל. ושם מיירי במזבח חדש ממש. אלא שבכל זאת יש לדון, אולי בנפסל וניתקן נחשב שוב כחדש ממש כמזבח במשכן בשעתו ובעי חינוך ונקודת הספק של המנ"ח, אי מזבח שנפגם בעי חינוך.

ושו"ר שהרדב"ז דייק כנ"ל מל' הרמב"ם וז"ל אם מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום, משמע דבכי האי גוונא בעי חינוך אבל אם נפגם ונפסל לא בעי חינוך דומיא דחנוכת המזבח שעשה משה. עכ"ל. והוא כמ"ש בס"ד.

ולפו"ר הי' מקום להשוות למ"ש אחד מגדולי האחרונים התורת חיים בעירובין נ"ג: לענין מוכר בית ישן אלא שחידשו אותו ע"י ציור וכיור ונראה כחדש. ותלה התו"ח בפלוגתא דרב ושמואל ויקם מלך חדש, למ"ד חדש ממש המקח חוזר ולמ"ד נתחדשו נקרא חדש, ג"ז בכלל חדש יעו"ש.

אמנם גדר "חדש" כאן הוא לשון הרמב"ם בלבד והוא ע"פ המקור בגמרא תליא בנתחנך ושם לא נזכר חדש.

ויש שהביאו רא"י מל' התוספתא פ"ג דסוכה ה"ה מעשה בביתוסי אחד שניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן ונפגמה קרנו של מזבח ובטלה עבודה בו ביום עד שהביאו גוש אחד של מלח ונתנו עליו כדי שלא יראה מזבח פגום שכל מזבח שאין לו לא [קרן] ולא יסוד [פסול וכו']. [עכ"ל והיינו שבטלה העבודה מפני שכבר היה לאחר תמיד של שחר והיו צריכים לחכות עד למחר, אמנם דחו רא"י זו, מפני שהיה יו"ט כמ"ש בקה"ע פ"ד דסוכה ה"ו וא"א לתקן בו ביום.

וביסוד הענין יש לומר שגדר חינוך נאמר רק בתחילת הוויתו לכלי המקדש, אמנם מזבח שנפגם למרות שפסול לענין הקרבה מ"מ נקרא **מזבח פסול** ויש ראשונים דס"ל שעדיין קדוש קדוה"ג.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

מוקדש לעילוי נשמת יוסף חיים בן יהודית ז"ל שעלה בסערה השמימה, ט"ו תמוז תשפ"ג תנצב"ה.

יפקד ה' אלוהי הרוחות - איש על העדה

"וַיִּזְכֹּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכֹל בֶּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת ה' פִּצְאָן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: וְהֶעֱמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל עֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְלִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן יַעֲמִד וְשָׂאל לֹו בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים לִפְנֵי ה' עַל פִּי וַיֵּצְאוּ וְעַל פִּי יָבִאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל הָעֵדָה: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדְהוּ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל הָעֵדָה וַיִּסְמְךָ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיֵּצְאוּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה: ". (במדבר כז, טו- כג).

ויש להתבונן בפסוקים אלו

- א. שהרי אמרו חז"ל (ספרי בהעלותך צא) שאלדד ומידד התנבאו במחנה, והיו אומרים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ¹⁰. וא"כ מדוע עשה עצמו כמי שאינו יודע מי ינהיג את כלל ישראל לאחר מותו, שבא לייעץ לקונו שיפקוד איש על העדה.
- ב. וגם אם נאמר שמשה רבינו לא ידע מי ינהיג אחריו את עדת ישראל, הדבר נראה תמוה, שנראה כמייעץ למלכו של עולם חלילה.
- ג. עוד צריך ביאור כפילות הלשון אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם. שנראה הכל דבר אחד.
- ד. גם מה שנימק בדבריו "ולא תהיה עדת ישראל כצאן אשר אין להם רעה". צריך ביאור שהרי הקב"ה רועה צאנו בכל דור ובכל מצב, כמו שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיתי". (יחזקאל לד, לא). וכן אמר דוד "ה' רועי לא אחסר". (תהלים כג, א).
- ה. בציווי הקב"ה להסמיק את יהושע אחריו נאמר: "וסמכת את ידך עליו... ונתתה מהודך עליו". דהיינו שנעשה פעולה זאת ע"י משה. ואילו בשבעים זקנים נאמר: "ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם". (במדבר יא, יז). והוא מהקב"ה ויש להבין חילוק הדברים.
- ו. עוד יש להבין שמתחיל לומר שיסמוך ידיו עליו, והפסיק באמצע העניין ואמר: "והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן...". ושוב חזר לומר "ונתת מהודך". ומהראוי היה שיכתוב ברצף, שיסמוך ידיו ויתן מהודו, ואח"כ לכתוב שיעשה כן לעיני וכו'.
- ז. עוד צריך להבין מה שאמר "ולפני כל העדה וצויתה אתו לעיניהם". איך כל מחנה ישראל שהיה י"ב מיל יכול לראות כולם את סמיכת ידו של משה על יהושע.

¹⁰ ורמזו המפרשים זאת במה שנאמר "וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה". שתיבת 'מתנבאים' במחנה". ר"ת משה תנוח נפשו בגן אלהים, יהושע מכניסנו.

ה. מה שסיים: "ועש משה כאשר צוה ה'". קשה שאיזה חידוש יש בדבר שמה רבינו עשה כדבר ה'. וביותר תמוה שאדרבא הרי משה שינה מדבר ה'. שהוא יתברך אמר שבתחילה יסמוך ידיו עליו, ואח"כ יעמידהו לפני אלעזר וכל העדה, ומשה היפך הסדר. וכן הוא יתברך אמר וסמכת את 'ידך'. היינו יד אחת. ומשה סמך שתיהן, כמו שנאמר "ויסמוך את ידיו".

משה ביקש על עצמו שיכנס לא"י

וביאר רבינו האלשיך זיע"א, עפ"י מה שאמרו חז"ל (דברים רבה יא, י) אמר רבי יוחנן עשר מיתות כתובות על משה, ואלו הן: הן קרבו ימין למות, ומות בהר, כי אנכי מת, כי ידעתי אחרי מותי, ואף כי אחרי מותי, לפני מותו, בן מאה ועשרים שנה במותו, וימת שם משה, ויהי אחרי מות משה, משה עבדי מת, מלמד שעשרה פעמים נגזרה עליו גזרה שלא ליכנס לארץ ישראל ועדיין לא נחתם גזר דין הקשה, עד שנגלה עליו הקב"ה וא"ל גזרה היא מלפני שלא תעבור, שנאמר כי לא תעבור את הירדן הזה, **ודבר זה קל בעיניו של משה שאמר ישראל חטאו כמה חטאות גדולות כמה פעמים ובקשתי עליהם רחמים מיד קבל ממני שנאמר הרף ממני ואשמידם**, מה כתיב תמן ויאמר ה' סלחתי כדברך, אני שלא חטאתי מנעורי לא כל שכן שאתפלל על עצמי ויקבל ממני, **וכיון שראה הקב"ה שקל היה בעיניו של משה ואינו עומד בתפלה מיד קצף עליו ונשבע בשמו הגדול שלא יכנס שנאמר לכן לא תביאו עכ"ל**.

ומבואר בדברי חז"ל שאף שבפרשתנו הקב"ה אמר למשה: "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל.. ונאספת אל עמיך". עדיין לא נחתם גזר דינו של משה לא להיכנס לארץ, יש לומר שכל פרשה זו, אינה עוסקת בבקשת משה למינוי מנהיג אחר במקומו, אלא היא בקשה של משה על עצמו לפני הקב"ה שהוא יזכה להכניס את עם ישראל לארץ. וביסוד זה יתיישבו רוב השאלות. כי אף שמה ידע מנבואת אלדד ומידד שיהושע יכניס לארץ, מכל מקום חשב שבתפילה זו, הקב"ה ירחם עליו ויזכה להיכנס לארץ, ולא היה זה 'כעצה' למלכו של עולם, כי אם תפילה לפניו.

ובזה מבואר מה שאמר "אל אלוהי הרוחות". כי נפשו של משה רבינו ע"ה הייתה כוללת נפשות כל ששים רבוא ישראל. ולכן יכל להשפיע על כל עם ישראל גדולים וקטנים, ולזה בא בטענה לפני ה' שאם הוא לא יכנס לארץ, ובמקומו יהא מנהיג אחר לעם ישראל, גדול ככול שיהא, מכל מקום כיון שלא יהא לו אותו נפש גדולה שכוללת את כל ישראל, ממילא הוא לא יוכל להשפיע על אותם שגדולים ממנו, ויהא לו השפעה רק על מי שפחותים ממנו, ודבר זה אינו ידוע כי אם לאדון כל הנשמות וזה שאמר "אל אלוהי הרוחות" שהוא היודע שבכדי להיות מנהיג לכלל ישראל צריך שיהא "איש על העדה". דהיינו שרוחו עולה על כלל ישראל. ובזה יש לבאר כפל הלשון אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם. שמדבר כאן על ב' עניינים שתלויים במי שנפש כוללת את כלל ישראל, א. מה שאמר אשר יצא ויבוא הראשון בא לומר שלא יתנהג כמו מלך שאינו יוצא ראשון במלחמה, אלא הולך באמצע או סוף המחנה כיון שחושש שמא ימות, אלא יצא ראשון ולא יחושש שמא יפול במלחמה. כי מי שנפשו כוללת כולם הרי הוא מוסר נפש עבור כולם. ב. ושוב אמר אשר יוציאם ויביאם דהיינו שזכותו תהיה גדולה שכולם יחזרו מהמלחמה, ולא ישאיר חצי מאחור, כי כיון שנפשו כוללת כולם תהיה כמגן עליהם.

וכן מה שאמר "ולא תהיה עדת ישראל כצאן אשר אין להם רעה". שבוודאי הוא שהקב"ה רועה צאנו בכל דור ובכל מצב, ואמנם הכוונה לאותם מובחרים שבעם הנקראים 'עדה' שבכדי שישמעו למנהיג הדור צריך שנשמתו תהיה גדולה משלהם, וכמו שנתבאר, שאם יהיה מנהיג שנפשו אינה כוללת כולם, גם אם יהיה גדול, לא יוכל להשפיע על גדולים ממנו.

וסמכת ירך - ונתתה מהודך

ואמנם הקב"ה לא קיבל בקשתו של משה, ועל טענתו שצריך מנהיג שנפשו כוללת כל ישראל, אמר לו "קח לך את יהושע בן נון". שרמז לו בתיבת 'לך' כי גם הוא כמוך, ואמנם אף שנפשו כעת אינה שלמה, כי רק 'רוח' בו ולא כל הרוחות, מ"מ כיון שכבר יש בו מרוחו של משה, על ידי מה שנדבק בו בלימודו ושימושו. יועיל מה שמה יסמוך ידו עליו להשלימו שיהא לו רוח כמו שלו. ולזה מבואר מה שאמר כאן "וסמכת את

ידך עליו". ולא אמר "והאצלת" כמו שנאמר אצל הזקנים, כיון שביהושוע היה כבר מרוחו של משה, ולא היה צריך שהקב"ה 'יאציל' עליו רוח חדשה. ובכדי להוסיף על רוחו מספיק סמיכת ידו של משה. ובכדי שגם הגדולים מיהושוע יקבלו הנהגתו הוסיף מיד לומר "והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן". שהוא ראש כל ישראל. ובזה מבואר מה שאמר "ולפני כל העדה וצויתה אתו לעיניהם". שאין הכוונה שכל עדת ישראל, יראו את הסמיכה [וזה גם בלתי אפשרי כמו שהערנו], אלא חוזר על עדת ה' המובחרים שהם יראו שמשה סומך ידו עליו, וממילא גם הגדולים ההם יקבלו הנהגתו. ואיך תחול הנהגתו על הגדולים ממנו הוא במה שאמר "ונתת מהודך עליו". כי 'הוד' מרמז למלכותו של משה, ובמה שמשה מסר ליהושוע ממלכותו ממילא גם אותם גדולים ישמעו לו, ולזה מיושב מה שהפסיק העניין בין מה שסמך ידו עליו לבין מה שנתן מהודו עליו, כי היה כאן ב' דברים אחד שהגדיל רוחו של יהושע, ודבר שני לפרסם דבר זה בפני גדולי העדה.

קבלת משה את הדין - ונתינה בעין יפה ליהושוע

והנה מפורש בסמיכת יהושע נאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". דהיינו אף שה' אמר למשה שיתן ליהושוע מהדו, מכל מקום לא יהא זה בדרגה של משה רבינו אלא שלא יעשה דבר כי אם על פי אורים ותומים, ואמנם בכל ענייני יהושע ומלחמותיו, לא מצינו כי אם שהיה דבר ה' אליו כאשר היה עם משה. כמו שנאמר "כאשר הייתי עם משה אהיה עמך". (יהושע א, ה). וביאור העניין כי בציוי ה' למשה לסמוך ידו האחת על יהושוע, [ועל ידי זה להגיל רוחו, וגם לתת ממלכותו], היה בכדי שהנהגת יהושוע לא תהיה כשל משה אינו צריך לשאול בכהן על ידי אורים ותומים, וטעם הדבר היה לכבודו של משה שלא יהא תלמידו כמוהו, אבל משה רבינו אמר שיעשה ב' דברים אלו בב' ידיו, ובזה ירווח יהושוע, כי ביד ימין יתן בו 'מרוחו' כי קדושה בימין, וביד שמאל יתן בו 'ממלכותו'. כי מלכות בצפון. וכיון שכל אחד מהם יתן לו ביד בפני עצמה יוגדל כוחו. עד שיעמוד בדרגתו של משה ממש, ובזה מובן מדוע נאמר ביהושוע "כאשר הייתי עם משה אהיה עמך". ולא הוצרך לאורים, כי רק מי שאינו נביא צריך לאורים ותומים, ומשה רבינו נתן בעין יפה ליהושוע שיהא נביא כמותו שלא יצטרך להם.

למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס וביום השבת והשולחן כהלכתו והמועדים כהלכתם ומשכן עולם, רב קהילות בני הישיבות וביהכנ"ס היכל יוסף שלו' רמת בית שמש ג

דין בשר 'מתורבת' במעבדה

תאים שנלקחו מבעלי חיים וגידלו אותם במעבדה ונראים כבשר, דינם כבשר בדיוק כמו הבעל-חי שנלקחו ממנו. ולכן, אם הוא בעל חי אסור הבשר אסור באכילה, ואם הוא בעל חי כשר אבל אינו שחוט, גם כן אסור באכילה, ובודאי שהוא בשרי ואסור להיאכל עם חלב. והאופן היחיד להתיר הוא לקחת תאים כאלו מ'בן פקועה', ואז יהיו כשרים לאכילה אלא שיהיה אסור לאוכלם עם חלב וגם צריך להמתין שש שעות מאכילתם. והנה, מצע הגידול עשוי מרכיבי דם, ולכן המהדר לא יאכל כלל בשר כזה, אלא אם כן התרבה על מצע גידול של רכיבי דם דגים שמותר באכילה.

ונבאר בס"ד.

א. כלל יש לנו [בכורות דף ה: ורמב"ם מאכלות אסורות פ"א ה"ה ושו"ע יו"ד סי' ע"ט, ב'] היוצא מן הטמא טמא, ובכל דבר אנחנו הולכים אחרי מקורו ולא אחרי המצע שגדל בו, ותמיד הזרע עצמו שממנו רביית וגדילת הולד אינו נראה לעיניים [ומה שכן נראה לעיניים זה רק דברים שמסביב שאינם שייכים להתהוות ולרבייה עצמה כידוע].

והקרוב ביותר הוא ה'פונדקאות' שיש באומות העולם העושים מעשה חמור ושותלים ביצית מופרית ברחם של אשה אחרת, וכבר כתבו גדולי הפוסקים ובראשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שלעיקר נקטינן שדין הולד כמו האם בעלת הביצית כמבו' בספר משכן עולם [סי' ט"ו סעי' כ"ד], וכמו שהוכיח הקנה בושם [ח"ד סי' צ"ה] מהגמ' בנדה דף לא: שלושה שותפים באדם אביו ואמו וכו' ונתבאר כל אחד מה מביא לולד ואין שום התייחסות למה שהרחם מגדלת את העובר היצור. וכע"ז כתב החזו"א [יו"ד סי' י"ד (ב)] שאם יש ביצית או ביצה שגדלה בגוף אחר, תמיד נשאר דינה כמו מה שהיתה לפני שנכנסה לגוף האחר כיון שעתידה להיפרש ממנו, וכמבואר בגמ' [חולין דף נח.] שתרגולת טריפה ביצתה שנתעברה אחרי שנטרפה מותרת כיון שזה וזה גורם, היינו הזכר והנקבה, ואין התייחסות למה שהיא מגדלת את הביצה בתוכה.

וגם החולקים וחוששים גם כן לאם המגדלת הוא רק משום שדעתם שהדבר דומה לדין אילן שהורכב באילן אחר [ילדה שסיבכה בזקינה בגמ' סוטה דף מג: ובשו"ע יו"ד סי' רצ"ד, כ"ב וש"ך סקל"ג], ואמנם גם שם מבואר שאם היו פירות בענף הם לא מתבטלים, אבל עכ"פ אין לדמות לשם כי שם יש דבר אחר חדש שאפשר להתבטל אליו, כי הולד יכול להשתייך לאשה השניה והרי עובר ירך אמו [עי' יו"ד סי' ע"ט, ג' וסי' פ"ו, ג'], ועי' גם שו"ת אבן יקרה [ח"ג סי' כ"ט] לגבי השתלות תאים של האדם עצמו ושל אדם אחר [ועי' גם משכן עולם שם סעי' כ"ו בענין זה], אבל כאן בנידון שלנו אין דבר אחר שאפשר להתבטל אליו, כי המצע הוא רק כח גידול כעין 'אינקובטור' ולא שייך לומר שהבשר יקבל את דין רכיבי הדם שגדל ומתרבה עליהם ויתבטל אליהם להיות כמותם, שהרי אינו נעשה להיות דומה להם בשום דבר וענין וגם אחרי שגדל עליהם מוכח וניכר שלא התבטל אליהם. ולכן גם אינו דומה ל'מוסק' (דם שמתקבץ בצואר חיה ומתייבש שם ונעשה בושם) שהביאו המג"א [סי' רט"ז סק"ג] ומשנ"ב [שם סק"ז] שיש שהתירו אותו משום שהדם בטל ונעשה היום לעפר ואין לו שם דם יותר, משום שלא ניכר עליו מה שהיה פעם דם ויש מהאחרונים שהתירו לפי מה שהוא עכשיו, אבל הבשר שלפנינו ניכר עדיין כמו שהיה בשר מקודם ואדרבה צריכים להודיענו שאינו בשר רגיל אלא גדל והתרבה במקום אחר, אבל לא נתבטל ממנו שם בשר לכל דבר וענין. ועי' גם שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ק' אות ז שהיה פשוט לו דבר זה.

ומה שעובר לפני מ' יום נקרא מיא בעלמא [יבמות דף סט:], היינו רק לגבי שם חיות שלו ולא לגבי שמו [ועי' קרבן נתנאל יומא דף פב. אות י ובאה"ל סי' ש"ל, ז' ד"ה או ווביום השבת סי' ל"א הע' ט"ז לגבי חילול שבת להצלתו], וזה פשוט שכל עובר וכל וולד נוצר מדבר שנקרא 'מיא בעלמא' ואעפ"כ אינו נחשב שנוצר מעפרא ואין לו את שם מין אביו, וכעין הא דאיתא בתמורה דף לא: ובשו"ע יו"ד סי' פ"ו, ז'.

ב. ולפי זה, כל בשר או תא שנלקח מבעל חי טמא אסור באכילה, דינו יישאר כמוהו לכל דבר ויהיה אסור באכילה, וגם אם נלקח מבעל חי טהור המותר באכילה אלא שנלקח בחיי הבעל חי לפני שחיטתו גם כן אסור באכילה משום בשר שפירש מן החי שאסור באכילה כמו אבן מן החי לפי שלא הותר בשחיטה וממילא אסור באכילה כמבו' ברמב"ם [מאכלות אסורות פ"ד ה"י] ובשו"ע יו"ד סי' ס"ב, ב' ובש"ך שם סק"ד וסק"ה, וכע"ז בחולין דף סז: תולעים בבשר הבהמה אסורים משום אבר מן החי לפי שלא הותרו בשחיטתה, וכן הוא ברש"י [שם ד"ה בשחיטה] ובש"ך יו"ד סי' פ"ד סקמ"ב].

ולכן, האופן היחיד שיהיה מותר לאכול בשר כזה הוא אם יקחו תאים מ'בן פקועה' שנשחט במעזי אמו ומותר באכילה [יו"ד סי' י"ג, ב'], ואם כן כל מה שנתרבה וגדל ממנו יהיה כמותו מותר באכילה, אלא שבודאי שם בשר עליו ואסור לאוכלו עם חלב וצריך להמתין שש שעות אחריו לפני אכילת חלב, והדבר רמוז קצת בפמ"ג [שפ"ד סי' פ"ד סקמ"ב ובמנ"ח סוף מצוה קס"ג].

עוד יש לברר אם אפשר להוציא 'תאים' מיד אחרי שחיטה בעודה בחיים מפרכסת, ואם כן ש'תאים' כאלו אפשר לרבותם ולגדלם, יש עוד עצה לקחת תאים מיד אחרי שחיטה בעוד הבהמה בחיים.

ג. והנה, המהדר לא יאכל אפילו בשר שנתרבה וגדל מ'תא' של בן פקועה לפי שגדל על מצע של רכיבי דם שאסור באכילה, והדבר תלוי אם מחמירים לאכול מאכל שגדל על דבר שאסור באכילה ואין בו איסורי הנאה שהרמ"א [יו"ד סי' ס', א'] אוסר והש"ך [שם סק"ה] מתיר, ורוב האחרונים [מנחת יעקב כלל ס"ה סקט"ו, פר"ח שם סק"ה, חכ"א כלל כ"ו סי"ד, יד אברהם שם, אגרו"מ או"ח ח"א סי' קמ"ז] פסקו להתיר כהש"ך, אבל כמה אחרונים [פמ"ג סי' פ"א מ"ז סק"ח וסי' ס' שפ"ד סוסק"ה, כנה"ג הגב"י סוף אות י'] חששו לשיטת הרמ"א שאם כל צמיחתו וגדילתו מאיסור אכילה אסור לאוכלו, ולכן המהדר יימנע מלאכול אפילו בשר שנוצר וגדל מתאים של בן פקועה וכמו שכתב הברכי יוסף [יו"ד סי' ס'] שהוא מותר באכילה אלא שהמחמיר תבוא עליו ברכה וקדוש יאמר לו, ובבאה"ט [שם סק"ג] הביא משו"ת בית יעקב [סי' א'] שלכתחילה יש להמתין מעת לעת מזמן אכילת האיסור עד השחיטה.

אלא אם כן הבשר הזה בא מ'תא' של בן פקועה [או שאפשר להוציא 'תאים' מיד אחרי שחיטה לפני שהבמה מתה] וגם נתרבה וגדל במצע של רכיבי דם דגים שמותר באכילה [ואיסורו רק משום מראית עין כמב' ביו"ד סי' ס"ו, א', ט'], שאז יהיה מותר באכילה לכתחילה.

מי הדעת □ תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

מסירת התורה שבעל פה

וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ ... וַיִּסְמְךָ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֶּהוּ וּגו' (כז, כב-כג)

ומפרש רש"י ויסמוך את ידיו, בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה עכ"ל רש"י והוא מדברי הספרי.

ויש להתבונן שהרי משה רבנו מסר את התורה שבעל פה ליהושע כמו ששנינו במשנה בתחילת אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע. ומרן רי"ז הלוי (פר' בשלח) ביאר שזה גם דברי הספרי כאן על הפסוק צו את יהושע על דברי תלמוד. .

וזה מש"כ הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה וז"ל ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קיבלו ממשה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבנו מסר תורה שבעל פה וציוהו עליה עכ"ל הרמב"ם הרי מתבאר דאף ששלשתן קיבלו ממשה רבנו מ"מ המסירה היתה דוקא ליהושע, וזהו הציווי שנאמר כאן בפרשה "ויצוהו" דהיינו הציווי על מסירת התורה שבעל פה.

וממילא צריך להבין מה הכוונה עשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה שהרי היה צריך למסור לו את התורה שבעל פה ומה שייך על כך בעין יפה דמשמע שהיה יכול למסור פחות ממה שמסר אלא שהוא נהג בעין יפה, ואף בציווי שהקב"ה ציוה למשה רבנו לסמוך ביד אחת והוא סמך בשתי ידיו ובזה מתבטא המסירה בעין יפה שהיה מילוי חכמה בעין יפה בבחינת כלי מלא וגדוש, וצ"ב טובא דאם הוא ממונה על מסירת התורה מה שייך שלא ימסור את הכל..

מה נכלל בגדר תורה שבעל פה

ולהבין את הדבר יש להקדים לפרש מה נכלל בגדר תורה שבעל פה דהנה הרמב"ם בהקדמה לחיבורו הי"ד החזקה כתב שבספר היד החזקה מתבארים כל הדינים כולם עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל. וכו' ומרחיב לפרש וז"ל שם כללו של דבר כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות והגזירות שנעשו מימות משה רבנו ועד חיבור הגמרא וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא, לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם עכ"ל.

ובפשוטו הדברים מופלאים כיצד נכלל בזה כל התורה שבעל פה שהרי נתבאר כל הקושיות והתירוצים שבגמרא ובספרי הראשונים והפוסקים, אף אין בספרי הרמב"ם את הדרשות שדרשו במקור הדינים וגם טעמי ההלכות לא נכתבו ברוב המקומות, וצריך ביאור טובא דברי הרמב"ם שאדם קורא תורה שבכתב ואח"כ קורא בזה ויודע ממנו תושבע"פ כולה וא"צ לקרות ספר אחר ביניהם.

גדר תושבע"פ וגדר תלמוד

אמנם באמת הדברים מבוארים ומבוררים בדברי הרמב"ם דהנה בהל" תלמוד תורה (פ"א הו"א) כתב הדין שחייב אדם לשלש את זמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושלש בתורה שבעל פה ושלש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר וידין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המידות והיאך יוציא האסור והמותר וכיו"ב מדברים שלמד מפי השמועה **וענין זה הוא הנקרא תלמוד**, עכ"ל ובהמשך כתב דלאחר שיגדיל בחכמה וא"צ ללמוד תושב"כ ולעסוק תמיד ותושבע"פ יפנה כל ימיו לתלמוד בלבד ורק יקרא בעתים מזומנים תושב"כ ודברי השמועה כדי שלא ישכח.

ומתבאר בדברי הרמב"ם דיש מושג הנקרא **תורה שבעל פה** ויש מושג הנקרא **תלמוד**, וכמו שמבאר הרמב"ם דשליש יעסוק בתושבע"פ ושליש יעסוק בתלמוד ומפרש מה נקרא תלמוד שיבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו וידמה דבר לדבר עד שידע עיקר המידות ואיך יוציא האסור והמותר וכו' הרי שתושבע"פ ותלמוד הם שני מושגים שונים כמתבאר בדברי הרמב"ם.

נמצא דמש"כ הרמב"ם בהקדמה שבספר היד החזקה מתבאר כל התורה שבע"פ היינו כל ההלכות הנגלות והמפורשות שבמשנה ובגמרא, אך אין זה כולל את מה שנקרא תלמוד שהוא העיון לאחר לימוד ההלכות המפורשות והמשא ומתן בזה ועומק הסברות לדמות מילתא למילתא שזה לא נכלל בספרי הרמב"ם.

מסירת התורה נאמרה דוקא על ההלכות עצמם

והנה הרמב"ם בהקדמתו מפרש סדר הקבלה של תורה שבע"פ ממשה רבינו ועד רב אשי ואח"כ מפרש את מה שאירע מאז עד זמנו של הרמב"ם שהוצרך לחבר חיבור כדי שיהיו שוב הדברים מבוארים ומבוררים בלי חולק וללא ספק.

וממילא מבואר שהרמב"ם בא לפרש את מסירת התורה מרב לתלמיד כפי שלימדו בשלשלת הדורות ממרע"ה ועד רב אשי שזה התורה שבע"פ עצמה, דהנה מסירת התורה שבע"פ היא על ההלכות הנגלות ולא על כל הדרשות שהם המקור להלכות וכן גם לא נכללו כל הסברות והפלפול שעתידים לפלפל בהם ולחדש הלכות מכח הסברות, וכמתבאר להדיא בדברי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות עי"ש שהרחיב לבאר יסוד זה.

וכן נתבאר בהקדמת התוס' יו"ט לפירוש המשניות שכתב יסוד זה וממשיך שם וז"ל ואל תשיבני דבר ממה שאמרו בפ"ב דמגילה וכו' מלמד שהראהו לו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ע"כ, שאני אומר שזה לא היה מוסר משה לאחרים כלל, ודקדוק לשונם כך הוא שאמרו מלמד שהראהו ולא אמר שמסר לו או שלמדו וכו', אבל אמרו שהראהו וזה בדרך ראייה בלבד לא בדרך מסירה כאדם המראה דבר לחברו לראותו ואינו נותנו לו וזה דקדוק נאה וענין אמיתי וכו' עכ"ל.

וכן הדברים מתבארים במאמר העיקרים להרמח"ל עי"ש בהרחבה, וע"ע מש"כ באור החיים עה"ת (ויקרא י"ג ל"ז).

ומתבאר דהמסירה מהרב לתלמיד היא על ההלכות הנגלות שהם התורה שבע"פ ואח"כ התלמיד דן בדברים לפרש הדרשות שהם המקור להלכות ודן בסברת ההלכות ומחדש הלכות נוספות מכח העיון והפלפול וזה הנקרא תלמוד.

והשתא מבואר שהרמב"ם בהקדמה מפרש שספרי היד החזקה נתחברו על ענין זה של מסירת התורה מרב לתלמיד דהיינו הנקרא תורה שבע"פ ובזה כתב שתמצא כל תורה שבע"פ כתובה בספר זה וא"צ לספר אחר, אך בודאי לאחר לימוד ספר זה יש מקום נכבד ועצום למה שנקרא תלמוד דהיינו להבין ולהשכיל ביסוד כל הלכה ולעיון ולפלפל ולחדש ההלכות הנסתרות שבזה צריך להיות שלישי לימודו וכן זהו תפקיד האדם לאחר שלמד כל תושבע"פ וכמש"כ הרמב"ם שיעסוק שאר ימיו בעיקר בתלמוד ורק יחזור על תושב"כ ותושבע"פ שלא ישכחם.

בזה מתבאר מה שעשאו ליהושע כלי מלא וגדוש

וכיון שנתבאר ברמב"ם וברמח"ל ובתוי"ט ובאוה"ח שמסירת התורה היא על ההלכות עצמם אך הסברות והפלפול מוטל על התלמיד להגיע לכך בעצמו. יש לבאר שזה היה המסירה בעין יפה של משה רבנו ליהושע דבאמת הציווי של מסירת התורה היה דוקא על ההלכות עצמם אך משה רבנו מלאו חכמה בעין יפה יותר ממה שנצטווה דהיינו שלימדו אף סברות ופלפול אף שאינו בעיקר מסירת התורה מרב לתלמיד ובזה עשאו ככלי מלא וגדוש שהכלי מלא הוא ההלכות עצמם שזה עיקר מסירת התורה והגודש שהוא מעבר למילוי הכלי הוא הסברות וההעמקה שיש לדון בהלכות וזה בבחינת גודש שהמילוי עצמו מחזיק את הגודש התופח מעל הכלי כן הם הסברות שבהלכות. אך עדיין אף שלימדו בעין יפה לא נכלל בעיקר מסירת התורה וכמתבאר.

וראה עוד דברים נפלאים בענין מסירת תושבע"פ בחי' מרן רי"ז הלוי תחילת הפרשה שפנחס זכה להיות ממוסרי התורה לעתיד לבא למ'ד פנחס זה אליהו וזה נכלל בברית שלום עי"ש.

מנחת שמואל / הרב שמואל קליין

קנאות אמיתית

פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזֶר בֶּן אֶהֱרֹן הִכֵּהן הַשִּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאֹתֵי בְּתוּכֶם וְגו' (כה, יא)

איתא בגמ' (חולין דף קלד עמוד ב) דורשי חמורות היו אומרים הזרוע כנגד היד וכן הוא אומר ויקח רומח בידו ולחיים כנגד תפלה וכן הוא אומר ויעמוד פנחס ויפלה קבה כמשמעה וכן הוא אומר ואת האשה אל קבתה

וכן הוא במדרש: אמר הקדוש ברוך הוא לפינחס אתה למדת סניגוריא על בני בלשונך, טול את הלחי מתנה, אתה כיוונת רומח לקבות האיש והאשה, טול את הקיבה אתה יגעת בזרועך, טול הזרוע. [מדרש אגדה בובר]

מידת הקנאות לשם שמים איננה מידה קלה, האדם יכול להיות קנאי, והוא סבור שהוא מקנא לשם שמים, אבל האמת שהוא מקנא לכבוד עצמו, הוא מקנא לדעותיו, הן אמת שבמעשה החיצוני הוא נראה מקנא לכבוד שמים, שהרי הוא זכה להיות מעבדי השם, והוא לוחם נגד החוטאים, אבל באמת הקנאות שלו נובעת, מכיון שהשני עושה אחרת ממני, הוא עושה אחרת ממה שחונכתי, אין כאן קנאות לכבוד שמים אלא לכבוד עצמך. א"כ כיצד נדע האם אנו קנאים לכבוד שמים או חלילה לכבוד עצמינו.

בפרשה זו התורה מספרת לנו התורה מה השכר שקיבל פנחס על שקינא לכבוד שמים, והנה בגמ' בחולין איתא שכנגד התפילה קיבל פנחס את מתנת הלחיים, ולא מבואר מה הייתה תפילתו של פנחס. ובספר אור זרוע (תפילה סימן קה) תמה שבגמ' (ברכות דף ו ב) מבואר שזו היתה תפילה דאיתא שם **"ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פנחס ויפלה"** ומאידך בסנהדרין איתא **"אמר ר' אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלה מלמד שעשה פלילות עם קונו"** מוכח שלא התפלל. ועוד שהרי בקשו מלאכי השרת לדחפו מפני שהיה עושה פלילות עם קונו, א"כ נראה שזה לא היה דרך תפילה, שא"כ מפני מה בקשו לדחפו. ונראה שדברי המדרש משלימים את דברי הגמ' **"אתה למדת סניגוריא על בני בלשונך"** פנחס אמנם התפלל אבל בתפילתו הוא לימד זכות על עם ישראל הוא שימש כסניגור לעם ישראל, הוא כביכול עשה פלילים וויכוח עם מידת הדין.

והשאלה נשאלת האם למלמד סניגוריא על ישראל יש שייכות לאותה מידת הקנאות, האם היא לא סותרת את הקנאות, לכאורה הרי צריך ללחום נגד מחריבי השם, נגד החוטאים, איך לימוד הסניגוריא הולך יחד עם מידת הקנאות להרוג נשיא בישראל, להיכן נעלמה הקנאות של פנחס כשלימד סניגוריא על ישראל.

ויותר מזה תמוה שהרי בגמ' ובמדרש איתא שפנחס קיבל בשכר הקנאות זרוע לחיים וקיבה, את הלחי הוא קיבל בשכר שלימד סניגוריא על ישראל, ואת הזרוע והקיבה קיבל בשכר שהרג את זימרי. ונראה במדרש שיש קשר בין אותה סניגוריא לאותה קנאות עד שהוא קיבל בחבילה אחת מתנות כהונה זרוע לחיים וקיבה חלק על הקנאות וחלק על הסניגוריא. והשאלה נשאלת אמנם קנאות היא מעלה גבוהה, לימוד סניגוריא גם היא מעלה גבוהה, אבל מה הקשר ביניהם עד כדי שהשכר עליהם יתקבל כמתנה אחת של זרוע לחיים וקיבה.

קנאות אמיתית היא הכאב על כבוד שמים, מי שכואב לו כבוד שמים, שבניו של המקום חוטאים וחלילה פוגעים בכבודו, הוא גם מקנא לכבוד שמים שלא יאמרו בניו של המקום חוטאים. הקנאי האמיתי מחזיק ביחד מצד אחד רומח בידו ומצד שני יש לו פה ללמד זכות על בניו של מקום, ובמקום שהקנאה תרבה כבוד שמים הוא משתמש ברומח, ובמקום שהרומח לא יועיל לכבוד שמים, הוא משתמש בפיו ללמד עליהם סניגוריא, זוהי קנאות אמיתית.

מי שכואב לו שבניו של המקום חוטאים והוא מנסה בכל דרך להחזירם למוטב, הוא מנסה למצוא בהם זכות, ורק כשהוא יודע שכבוד שמים להרוג נשיא אחרי שהוא שואל את מנהיגם של ישראל, אז הוא מקנא לכבוד שמים והורג נשיא בישראל בדין הוא שיקבל שכר על קנאותו.

פנחס קיבל שכר אחד של מתנת זרוע לחיים וקיבה ללמדנו הזרוע שקיבל פנחס כנגד הרומח, זה בגלל שיש גם לחיים כנגד הלחי שלימד סניגוריא על ישראל בלשונו.

בדרך כלל כשמדברים על קנאות, מכוונים לאיזו שהיא קבוצה הנקראת קנאים וכדו', כאן אין הכוונה לדבר על קבוצה מסוימת, אלא על כל אחד ואחד מאיתנו, לכל אחד יש בלבו קנאות כנגד מה שהוא חונך, יש לו קנאות כנגד מה שהוא חושב, אם אתה רוצה לבחון את עצמך האם אתה באמת מקנא לכבוד שמים או חלילה מקנא לכבוד עצמך במסוה

כבוד שמים, תבדוק האם אתה מסוגל באותו מעשה שאתה מקנא, למצוא זכות על אותם שאתה לוחם, האם אתה מנסה ללמד סנגוריא? אם אתה מצליח ללמד סנגוריא, אות וסימן שלבך בוער על כבוד שמים.

איתא בגמ' (סנהדרין פב ב) התחילו שבטים מבזין אותו ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל

פנחס אחרי מעשה הקנאות עובר בזיונות בלי נתפסים השבטים מבזים אותו, מדברים בגנותו הם תולים את מעשהו שנעשה לא מתוך קנאות לשם שמים אלא מיחסים את מעשהו לבן פוטי שפיטם עגלים למקום. ולא רק ביזו אותו, אלא איתא בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ז) א"ר יודה בר פזי "ביקשו לנדותו" אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה [שם יג] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגומר. השבטים רצו לנדות את פנחס, ופנחס במקום ללחום כנגדם הוא מתפלל בעדם הוא נהיה סניגור שלהם. **"בא הכתוב ויחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן"** שהיה אוהב שלום ורודף שלום. קנאות שנעשית להשכין שלום בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, היא הקנאות שהשתבח בו פנחס וזכה לשכר הגדול.

ממשיך המדרש: **"אתה הטלת שלום בין אדם לחבירו"**, הוי את מברך את בני בשלום, שנאמר ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום.

מי שבקנאותו עושה שלום בין אדם לחבירו, מי שבקנאותו הוא דואג שיהיה כמה שפחות מחלוקת שהרי כולנו בניו של מקום והקב"ה זועק בני מה אני מבקש ממכם שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים את זה את זה. קל לכבד ת מי שחושב כמוני קל לאהוב את הקהילה שלי, האם אתה מכבד את השבט השני שיש שם חוטאים האם אתה מנסה להשכין שלום, אם על ידך בא שלום בין אדם לחבירו, אתה הוא המקנא לכבוד שמים.

מסיים המדרש: **אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה נתת שלום ביני ובין בני ישראל, אף לעתיד לבוא אתה עתיד ליתן שלום ביני וביניהם, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא.** מי שבקנאותו קירב את בניו של הקב"ה אליו, הוא עשה שלום בין החוטאים למקום בקנאותו הוא לא מרחיקם עוד יותר מהקב"ה, אלא דואג בלבו כיצד להחזירם למוטב, כדי שיתעלה כבוד שמים, הוא גם יזכה לעתיד להביא את הגאולה, הוא יכול להביא את הגאולה גם בדור שכולו חייב, הוא סמל הקנאה לכבוד שמים.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

ביצד האדם יבחן אם ממלא את שליחותו ותפקידו

במדבר פרק כ"ה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יא) פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵי אֶת קִנְיָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי: (יב) לָכֵן אָמַר הֲנִנִי נִתַּן לּוֹ אֶת פְּרִיטֵי שְׁלוֹם:

א) שאלת השאלות אשר כל אדם שואל היתכן שבשביל מעשה רצח יקבל שכר גדול כזה הנני נותן לו את בריתי שלום, ואמרו חז"ל פנחס הוא אליהו שהאריך ימים ולבסוף עלה ברוח סערה השמימה ומלווה כל ברית ואף הוא אשר יבשר את הגאולה במהרה בימינו? ב) זאת ועוד אם המעשה נשגב כל כך מדוע חז"ל פסקו במסכת סנהדרין דף פב ע"א וכתוב, במדבר כ"ה וירא פנחס בן אלעזר, מה ראה אמר רב ראה מעשה, ונזכר הלכה. אמר לו אחי אבי אבא, לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני הבועל את הנכרית קנאין פוגעין בו. והיא הלכה ואין מורין כן, היינו שאם ישאל אסור להתיר לו לרצוח את הבועל ארמית, ומאידיך קנאים פוגעים בו, ולכאורה היה צריך להיות הלכה ומורין כן? ג) עוד יש לשאול מה המסר בשם פרשת פנחס?

המצב בתוך מחננו:

עדים אנו למצב שישנם רבים אשר מקנאים בשם התורה להילחם נגד כל פעולה אשר לכאורה היא נוגדת השקפת התורה, ולזאת מרשים לעצמן לפעול ולעשות ככל העולה על רוחם, וההסבר לדברים כמובן שזה קנאה בשם התורה הקדושה, או לדוגמה בציבור מתפלל או לומד אחרת ועושה פעולות שאינו עושה כשהוא בפני עצמו, אולם כאשר האדם יבחן את מעשיו פעמים רבות יראה עד כמה הוא טועה ושזו עצת היצר ואין כל מטרה קדושה מאחרי הדברים, אלא מידות וסיבות שונות ואינטרסים אישיים, אך למען התחושה הטובה ולמראית העין תולים הכל בשם התורה, ולזאת התורה מנחה אותנו את הדרך לבחון את שורשם של מעשיו לבל יטעה בעבודתו.

מעשה עם הבבא סאלי מדוע הוריד הש"ץ באמצע התפילה:

סיפר בנו של הבבא סאלי רבי ברוך שליט"א מעשה שהיה בשנת התשכ"ז בחוה"מ סוכות ישבנו עם רבינו באחת הסוכות למעלה ממנין אנשים, הגיע זמן תפילת מנחה ואחד מן הנוכחים שחפץ היה להראות את עצמו שהוא חסידא קדישא וליצור רושם של גברא רבא, ביקש מרבינו רשות להיות שליח ציבור ורבינו נענה לבקשתו, מהתחלת התפילה החל להתנועע בצורה משונה ואף להשמיע קולות ולדקדק יתר על המדה בהטעימו ובהדגישו כל מלה שיוצאת מפיו, ובפרט בתפילת לחש החל לנוע כלולב מוליך ומביא ומעלה ומוריד, לאחר תפילת הלחש לפני חזרת הש"ץ ביקש רבינו ממנו לרדת מהתיבה ולתת לאדם אחר לומר את החזרה, עם סיום התפילה ולאחר שהתפורו המתפללים שאל הנ"ל את רבינו מדוע כבודו לא הניח לי לסיים את התפילה כשליח ציבור, ענה לו רבינו יש לך יותר מידי תנועות דע לך כשאתה עומד בתפילה אתה עומד בפני ה' ב"ה ואך ורק אתו לא אתי ולא עם שום נברא זכור ואל תשכח דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה וברוך שמו, ומהיום והלאה אל תנסה ליצור רושם על בני אדם כי בוחן לבות וכליות ה'.

הבבא סאלי הורה לו להפסיק ללמוד:

עוד סיפר על אחד מבני הישיבה הצעירים ששהה בבית רבינו בבין הזמנים והיה מסתובב ומתבטל, והנה כאשר הוזמן לסעוד עם רבינו ועוד אורחים הסעודה התארכה, ופתאום קם אותו בחור ישיבה וכחם על הזמן הוציא מהארון גמרא והחל ללמוד, הפטיר רבינו לא מצא זמן אחר ללמוד אלא רק עתה זמן תורה לחוד וזמן אכילה לחוד, ולאחר מכן דבר רבינו עמו למעלה מחצי שעה על עוון ביטול תורה הרי לפני כן הסתובבת כאן זמן רב ולא חסת על ביטול תורה, ורק עכשיו באמצע הסעודה לפני כולם לקחת ספר ללמוד אין זה אלא עצת היצר ופיתוי ללמוד רק בפני אנשים ובפני גדולים.

המבחן להתבונן האם מה שהוא עושה הוא לרצון השם יתברך או לא:

ונראה לבאר לאחר שדיברנו בפרשה הקודמת שלכל אדם יש שליחות מהבורא יתברך וחייב למלא שליחותו, עכשיו נבאר כיצד האדם יוכל לבחון את מעשיו האם ממלא את שליחותו ותפקידו בעולם, ואפשר לבאר שזה גם הכוונה של שו"ת השם לנגדי תמיד פירושו שכל הזמן ישים לנגד עיניו את השם יתברך לבחון האם מעשיו רצויים לפני השם או לא, ובזה ניישב את הקושיות על הפרשה כי קושיה מתורצת בחברתה, היות ועצם המעשה הוא רצח

בכדי להופכו למשמעות אחרת חייבת להיות קנאה לשם שמים טהורה מכל נגיעה ושיקול אנכי, ולו היתה הלכה הרי הדבר מתיר לכל אדם לבצע דבר זה מבלי לבדוק את הפנימיות והדחפים שבתוכו אם מעשיו קנאה לקב"ה או לסיבה אנוכית, כיון שהושב שמוטר לבצע פעולת רצה זה, אך כאשר הדבר נקבע שרק קנאים פוגעים בו יודע האדם שאין היתר אלא הדבר נתון לשיקול דעתו האישית שעושה כן מתוך קנאת השם אחרת רוצה הוא ויענש על כך, נמצא שדרך זו עוברים מעשיו בכור המבחן מה היא כוונתו האמיתית. בדומה לכך האדם בכל מעשיו צריך לבחון את האמת שבמעשיו ומהיא הסיבה האמיתית שמניעה אותו למעשה, בהיות שפעמים רבות האדם אמנם תולה את מעשיו בדבר מצוה אך האמת המסתתרת היא תאוות ליבו ומידותיו, ופעמים רבות נראה אדם שעושה חסד עם אחרים ומתעלם מבני ביתו הרי הוכחה שמעשיו הם לשם כבוד ויוקרה ואין חפץ להשם במעשיו, כי לעולם יהיה האדם ירא שמים בסתר כנגלוי ואם מעשיו לא היו גלויים היה נמנע מלעשות כיון שלא יקבל כבוד, או אדם בתפילתו פעמים רבות מאריך ועושה רושם שמתפלל בכוונה אך כל זה עושה בפני אחרים לעשות רושם אבל כשהוא לעצמו התפילה נראית אחרת, או קם מוקדם לתפילתו אך עושה רעש ומפריע לאחרים ברור שאין מעשיו רצויים לפני השם, וכן אנשי הפוליטקה פעמים רבות כל מעשיהם נובעים מאנטרסים אישיים ולא למלא את השליחות וכן על זה הדרך, ולכן חובה מוטלת על האדם להתבונן האם מעשיו שעושה הם לרצון השם יתברך או שהקב"ה לא יהיה חפץ בהם, כמו שהתורה מעידה על פנחס **בקנאו את קנאתי** ביאורו של דבר שכל הקנאה עברה מבחן שעשה אך ורק לרצון השם יתברך ולא שיתף שום מניעים אישיים בקנאה זו, וזה המסר שיש **בשם הפרשה פנחס** שזה מעשה המשמש סמל ודוגמה ודרך שחייב האדם בטרם עושה לבחון שהשם יתברך יהיה שמח ממעשה זה כמו אצל פנחס.

הגדרת הגר"ח במבחן הקנאה האם שמח בזה:

וראיתי משל יפה בשם הגר"ח מבריסק כיצד להבחין במעשיו של האדם, הרי ידוע לעכבר יש שני אויבים והם החתול ועקרת הבית ושניהם רוצים להורגו, אך ההבדל בניהם הוא תחומי, החתול שמח שיהיו עכברים בכדי לאכול אותם, ואילו עקרת הבית מצטערת שהעכבר נמצא ונזקקת לאמצעי חיסול, ויותר הייתה שמחה אילו לא היה בא לבית. **כך בדבר זה אפשר לבחון כל פעולות ומעשיו של האדם האם קנאתו לשם שמים או לא**, אם שמח בנזק שנגרם לשני או מצטער עליו והיה יותר שמח שלא יהיה ולא יצטרך לקנא בו. והיינו פנחס אשר רצה את נשיא שמעון ודאי נצטער על כך רבות והוא הוכחה שהיה יותר שמח שלא יהיה החטא ולא יצטרך לרוצחו, אבל כעת שכבר ישנו מקנא לשם ולא חיסול השבון עם האדם, כעין עקרת הבית, וכל זמן שאין האדם מגיע לשלמות זו לא יתכן שקנאתו תהיה לשם שמים אלא כדי לעשות רצון עצמו ולקרר את כעסו.

מעשה עם העגלון:

המעשה של העגלון שהיה רוכב עמו אדם אחד איש צדיק וירא שמים מרבים נוסע מעיר לעיר ובדרכם כשנכנסו לעיר ראה העגלון חבילה של תבן ורצה לקחתה ועצר את הסוסים וצוה לרוכב עמו בעגלה לעמוד לשמור ולהסתכל אנה ואנה לראות אם יש מי שרואה אותו כשיקה את החבילה ואותו הרוכב הסכים לו והניחו עד שהגיע לפני החבילה והושיט ידיו ליטלה ויצעק אליו בקול גדול מישחו רואה אותך והעגלון נבהל וירץ בחזרה לדרכו וירכב על העגלה וינהג את הסוסים במהירות עד שהלך קרוב לחצי מיל ולא ראה שום אדם רודף אחריהם ויחזור פניו לרוכב וישאלהו מה ראית שצעקת עלי שיש מי שרואה ואני לא ראיתי שום אדם שם ולא שום אחד שרודף אחרינו או שצועק עלינו לעצור וישב לו הרוכב איך לא תדע שיש רואה אותך הלא הוא השי"ת שמלוא כל הארץ כבודו נמצא שעל ידי שיש לאדם מורא שמים כמורא בשר ודם ימנע מלחטוא. ואכן כך מבואר במסכת ברכות על רבן יוחנן בן זכאי כשחלה ונכנסו תלמידיו לבקרו ואמרו לו ברכנו רבנו ואמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו עד כאן ר"ל שכבוד המקום הוא רק כמו כבוד בשר ודם אמר להם הלואי תדעו כשאדם עושה עבירה אומר מי רואני.

תוכחת הקב"ה לשמש ולירח:

זאת ועוד מבואר **במסכת נדרים דף לט ע"ב** דרש רבא ואמרי לה אמר רב יצחק מאי דכתיב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבולה, שמש וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי? (היינו הרי מקום השמש והירח ברקיע ולא בזבול אשר גבוה מהרקיע כמבואר בהגיגה דף יב:) ותירצה הגמרא מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירים, באותה שעה ירה בהן היצים והניתות, אמר להם בכל יום ויום משתחיים לכם ואתם מאירים, בכבודי לא מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם? ובכל יום ויום יורין בהן היצין והניתות ומאירים שנאמר לאור הציק יהלכו וגו' עכ"ל. ומבארים המפרשים כוונת הקב"ה להוכיחן שמהאתם אינה לשם שמים אלא מתוך נגיעה עצמית למה המעיט את הלכנה הרי קרה מוען שכולם קדושים נמצא ששייך להנהיג ביחד, ולכן סתר אותם ממעשיהם שמשתחיים להם ולא מוחים בכבוד השם.

כל איש ישר בעיניו דרכו בעבודת השם אפילו השבטים:

כמו כן מצינו אצל אחי יוסף במשך עשרים ושתיים שנים שדנו את יוסף מדין רודף ונחלקו לשלושה דעות מה דינו דיעה ראשונה להורגו, דיעה שניה לזורקו לבור של נחשים והיינו להרוג אותו בגרמי ולא בידיהם, ודיעה שלישית של יהודה למה שידנו תהיה במיתתו נמכור אותו לישמעאלים ואם מגיע לו מיתה כבר הם יהרגו אותו, והתקבלה הכרעתו של יהודה וביצעו ותיכננו את כל התהליך כיצד להודיע לאביהם, וכל פסק דין זה נעשה בשיתוף השכינה כדברי חז"ל מאחר והיו רק תשעה שיתפו עשירי את הקב"ה והשביעו שאף אחד לא יגלה לאבא, ואגב ראיתי שהקב"ה שיתף איתם פעולה כי בדרך שאדם רוצה מוליכין אותו ולכן לא מנע מהם) ומאז נעלמה רוח הקודש מיעקב במשך כ"ב שנים, נמצא שמדובר על גדולי עולם שיכולים לשתף ולהשפיע גם בשמים והם הבינו שהכל נעשה בצדק וביושר וכל מעשיהם בשם התורה והצדק, ואכן כך הם הרגישו במשך כל הכ"ב שנים למרות שראו את צער אביהם שלא קיבל תנחומים עליו ונהג באבלות כל אותן שנים. ולבסוף נגלה קלונם והתברר להם שהם טעו וכל המסתתר מאחרי כל הדחף למעשיהם נבע מתוך מידת הקנאה כדברי חז"ל.

קנאת קרח נגד משה:

כמו כן מצינו אצל קרח ראש הסנהדרין ומאתים וחמישים ראשי סנהדראות של דור דעה אשר קמו נגד משה לקנאת השם ובשם הצדק והיושר, אך סופו הוכיח כמאמר חז"ל קרח מה ראה לשטות זו עינו הטעות והצלחה להטעות עוד מאתים וחמישים ראשי סנהדראות בשם קנאת הצדק והיושר, ואחריתם היית מרה שהאדמה פתחה את פיה ובלעה את קרח ועדתו, ואם בארזים נפלה שלהבת מה יאמרו אזובי קיר בדורנו אשר רבים טועים ולוחמים ומקנאים בשם התורה הן בהנהגה הפרטית והן בהנהגה הציבורית, ולזאת חובת האדם להעביר בכור המבחן את מעשיו לכל יפול ברשת היצר.

דברי הגרי"א לבאר מאמר חז"ל עד כמה צריך האדם לבחון עצמו שהכל לשם שמים:

ובזה נבין את הגמרא במסכת ברכות דף כח ע"ב תנו רבנן שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים? עמד שמואל הקטן ותקנה, לשנה אחרת שכחה. והקשה הגר"י אברמסקי זצ"ל וכי כל כך קשה לנסח עד שהוצרכו דווקא שמואל הקטן שינסח? אלא ביאר שכונת חז"ל ללמדנו היות וברכה זו נתקנה נגד הצדוקים פורקי עול התורה ויש שנאה כלפיהם מסתמא מי שיתקן נוסח הברכה יהיה מעורב בזה רגשותיו האישיים ולא רק חשבון החילול הי"ת שיש בדרכם, ולכן דווקא שמואל הקטן שהיה דרכו לומר (אבות פ"ד מ"ט) "בנפול אויבך אל תשמה ובכשלו אל יגל לבך" (משלי פכ"ד פסוק יז). והיינו שהשריש בקרבו מידה זו שאפילו שהוא אויב שלו אין לו לשמוח במפלתו, וכיצד ישמה במפלת הצדוקים ואדרבא היה שמה אילו לא היו צדוקים יותר מאשר שיפלו נמצא שנוסח הברכה יהיה נקי מכל תחושות אישיות.

גיהינום לצדוקים על מצוות מתוך מניע רע:

וראיתי משל יפה בשם ספר עטרת חכמים היו ב' חברים שלמדו יחד ואח"כ אחד מהם עסק בקבלה והשני בנגלה, אחרי שנים נפגשו ושאל את המקובל מה השיג בחכמת הקבלה וביקשו שיראו מנפלאות הי"ת, אמר לו המקובל מה אתה רוצה לראות והשיב שרוצה לחוות גיהינום וגן עדן, הסכים המקובל אך בתנאי שיראה ולא ישאל שאלות כי אם אתה תשאל שאלות הכל יעלם, והסכים לתנאי ולכן המקובל העביר על עיניו איזו מטפחת והתחיל לראות את העולם הבא, והנה ראה שכתוב זה שער גיהינום של רשעים, התפלא החכם וכי יש גיהינום לצדוקים ומדוע כתוב לרשעים, אך לא שאל וראה כיצד נענשים הרשעים בגיהינום איום ונורא, המשיך בדרכו ורואה שער גיהינום לצדוקים, אך אינו מבין כיצד יתכן, והנה רואה מקרה ראשון כיצד מענישים קשה אדם שריחם על אלמנה, ועוד מקרה שני מענישים בעונש חמור על שהיה לומד תורה בקול רם בין מנחה לערבית בביהמ"ד, ומקרה שלישי נענש קשה על ששמר השבת, וכבר אינו יכול להתאפק ושאלו לפשר הדבר ונעלם המראה. עכ"פ השיבו המקובל שהראשון כאשר ראה שבי"ד פסקו לרעת האלמנה חירף וגידף הבי"ד, ולכן נענש כיצד מבזה הדיינים, והשני היה יושב בבית המדרש ושם היה רב דורש בין מנחה לערבית והוא לומד בכוונה בקול ומפריע לדרשן וגורם לביזיון ת"ח ולכן נענש, והשלישי שהיה חולה מסוכן בביתו והתחמד שלא לחלל שבת ונגרם נזק לחולה ולכן נענש על שמירת השבת. נמצא שאפילו קיום מצוות כאשר מסתתרת מאחרי אותן מצוות מחשבות רעות וכוונות לא טהורות יענש עליהם. ולכן חובה על האדם לפשפש ולמשמש במעשיו אם הם לשם שמים, או מסתתר אחרי מעשיו דבר אחר.

איך יעקב אבינו ושמואל הנביא וריב"ז ורבי חששו שיכנסו לגיהנום:

ובזה יובן היטב מה שמצינו בפרשת וישלח גם ביעקב אבינו שלמרות ששלח לעשו תרי"ג מצות שמרתי כמ"ש רש"י, כתוב וירא יעקב מאד' שם. ופירש האבן עזרא שפחד שמא הטא עיי"ש. וכן מבואר במסכת חגיגה דף ד שמואל הנביא כשבעלת אוב העירה את נשמתו פחד מן הדין והעיר את נשמת משה לבא להעיד קיים זה מה

שכתוב בזה. וכן מסופר במסכת ברכות דף כה רבי יוחנן בן זכאי אמר לפני פטירתו לתלמידיו יש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנום ואיני יודע באיזו מוליכין אותי. וכן את המבואר במסכת כתובות דף קד בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אבעותיו כלפי מעלה אמר רבנו של עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהנתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתה יצתה בת קול ואמרה ישע"י נז יבא שלום ינוחו על משכבותם. ויש לשאול האידך אפשר להבין שצדיק כמו יעקב אבינו ושמואל הנביא וריו"ח בן זכאי חששו שלא יענשו בגיהנום מי גדול מהם בקיום התורה והמצוות? אולם נלע"ד לבאר על פי מעשה הנ"ל שכמוכן כל אחד לפי דרגתו יתכן ויש מעשים ופעולות של תורה ומצוות שנעשו בשיתוף מניעים של דחפים וחשבונות וסיבות של אנטרסיים ואנוכיות ועל כך יטבעו שלא נעשו מספיק לרצון השם יתברך, ולכן יש גיהנום של צדיקים הגם שעשו מעשים טובים אבל מסתתר מאחרי המעשה חשבונות שליליים.

מוסר השכל:

עלה בידנו ללמוד מפרשתנו עד כמה חייב האדם לבחון את מעשיו מהיכן הן נובעים מאחר ופעמים רבות זו עצת היצר אשר ממעה את האדם לתלות מעשיו בשם קנאה לתורה או לשם שמים, או לעשות חסדים, או להורות לרבים, או לקרב הלבבות, והכל אפשר שנובע ממטרות אחרות כבוד גאווה וממון וכדומה, לכן חייב האדם לבחון את מעשיו האם ישמה בהם הבורא יתברך והם לרצונו או ההיפך נגד רצון השם, וכאשר יבחן את עצמו ימצא שהכל נובע מתוך נגיעות אישיות ומידות ואינטרסים, כי כבר אמר התנא אל תסתכל בקנקן אלא במה שבתוכו, ובפרט בימינו אשר לצערנו רבים פועלים בשם התורה ולא בוחלים בשום דרך ואינם אלא מחללי שם שמים ברבים כי ממאייסים את עולם התורה ולומדיה בעיני הכלל, ועל כך נאמר הרמזו כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, הרמזו בזה שכל אשר תולה מעשיו בלשם שמים הרי ממילא עומד על דעתו ומתקיים המחלוקת כי אינו חושב שעושה דבר רע, ומעיין אשר אנו עדים בתקופתנו על כל אויבינו השהידים אשר מוכנים להתאבד בשביל להרוג כיון שמשכנעים אותם שכל מי שיצליח להרוג נהפך לשחיד קדוש וזה מה שנותן להם את הכוח להמשיך במלחמה ולהתאבד למען המטרה הקדושה המוטעית שמחדירים להם, ויתכן שלכך אנחנו נענשים מידה כנגד מידה היות ויש רבים בתוכנו משתמשים באותה סיסמה ולעטוף את מעשיהם הנלוזים בשם התורה והמצוות ולשם שמים ומוסרים נפש על כך, אולם תורתנו הקדושה מלמדת אותנו שאין המטרה מקדשת את האמצעים ומצוה הבאה על חשבון עבירה אינה מצוה, וחייב האדם להעביר בכור המבחן את קנאתו ואת מעשיו ופועליו האם השם יתברך ישמה בהם או לא ובזה ידע שהוא עושה שליחותו נאמנה וממלא תפקידו ותכליתו בעולם, ויהי רצון שלא נכשל במעשינו שיהיו בטהרה ובקדושה לעשות נחת רוח לפני בוראנו אמן.

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך
הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד ת"ו

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

פרשת פנחס

גדר הקנאות וכפרתה

פרק כה פסוק יג. וְהִיָּתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְקָיו וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ספרי פיסקא קלא. לכפר על בני ישראל לא נאמר כאן אלא ויכפר על בני ישראל, שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים.

ובסנהדרין דף פ"ב ע"ב איתא וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם. מבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל שהכפרה נחשבת דבר הנמשך ופועל בכל רגע לא כדבר שהיה ונגמרה פעולתו. דגם העבירות דרציחה ובעילת נכרית נחשבות מתמשכות וטעונות כפרה. גבי רציחה עיין סנהדרין דף ל"ז ע"ב דדמו ודם זרעיותיו תלויין בו, וע"ע מכות דף ה' ע"ב במעשה דר' יהודה בן טבאי^כ. וגבי בעילת נכרית איתא דקשורה בו ככלב (סוטה דף ג' ע"ב וע"ז דף ה' ע"א), ומרבה זרעו של ב"נ וממעט זרעו של אברהם (עיין רמב"ם איסור"ב פי"ב ה"ז ויבמות דף ק' ע"ב). ואף דבעלמא אמרינן דאין כפרה למתים (זבחים דף ט' ע"ב, וע"ע כריתות דף כ"ו ע"א דמיתה ממרקת) מ"מ בהני שאני. והיינו משום דגדר החיוב הוא משום המתפעל, לכן הכפרה גם היא לעולם. וגדר שמן המשחה^{כז}. ומסביר שזהו כמ"ד פנחס זה אליהו (פדר"א פכ"ט) ואליהו מקריב קרבנות אף שאין מקדש^{כח}.

וכן דינא דקנאים פוגעים בו גדרו הפעולה דקנאין לא שהפועל מקיים, דזה הלכה ואין מורין כן (סנהדרין דף פ"ב ע"א). וכן לכהן אסור להטמאות^ל.

ומוסיף רבינו: "ובאמת כמו דאמרינן בב"ק דף ס"א כל המוסר עצמו אין אומרים דבר הלכה משמו בבית המדרש וכן בירושלמי כאן (סנהדרין) פ"ב דקבעה מסכת לדורות, ה"נ פנחס מסר עצמו על זה הדין לכן נקבע זה הלכה לדורות ואי אפשר להתבטל כן ר"ל". והיינו דהעיקר היא **התוצאה** והיא קבועה לדורות.

וגם גדר הכשר עבודתו של חלל שלומדים בקידושין דף ס"ו ע"ב ממקרא זה, הוא כענין זה דרק **העבודה הוכשרה** להחשב שנעשתה כדין, אף שהעשייה היתה שלא כדין דהחלל הוא כזר גמור. [מקורות: צ"פ עה"ת וספרי סנהדרין דף ל"ז ע"ב ודף פ"ב ע"ב ע"ש ומכות דף ה' וכריתות דף כ"ו ע"א צ"פ רמב"ם איסור"ב פי"ב ה"ד]

*

הפטרת פרשת פנחס

פשר נבואת ירמיהו

ירמיה פרק א פסוק יא. וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה יְרֵמְיָהוּ וְאָמַר מִקֵּל שְׂקָד אֲנִי רֹאֶה: יב. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֹאוֹת כִּי שְׂקָד אֲנִי עַל דְּבָרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ:

הקב"ה אומר לירמיהו הנביא מה אתה רואה, משיבו הנביא מקל שקד אני רואה וגו' אומר לו הקב"ה היטבת לראות כי שוקד אני וגו'. הדבר טעון ביאור, הנביא אמר מה שראה ומהו 'היטבת לראות' במה היטיב לראות.

^כ וראה שם בצ"פ ובאריכות במכות דף ה' ע"ב.

^{כז} וציינו: ת"כ פ' צו פרק י"ח ר"י אומר יכול יהו אהרן ובניו צריכים לשמן המשחה לעתיד לבא ת"ל זאת משחת אהרן ומשחת בניו וכו'. וראה צ"פ פ' צו עמ' ס"ו, ובצ"פ הל' איס"ב, פי"ז ה"א מהד"ת דף צ"א ע"א ולעיל פ' בהעלותך, פ' י"א טז ובמפענ"צ, פ"ה סי' ט'.

^{כח} לע"ע לא ידוע לי המקור.

^ל ציינו למש"כ רבינו בצ"פ הלכ"א איס"ב פי"ב ה"ד, בפ"י ירושלמי סנהדרין ספ"ט דבקשו לנדות את פנחס ושלא ברצון חכמים היה, משום שהיה כהן ע"ש, (וכמ"ד (זבחים דף ק"א ע"א) נתכהן פנחס קודם שהרג את זמרי). ובצ"פ מכות (דף ה' ע"ב), דף ט"ו ע"ג. ותליא בגדר הדין אם הוא דיני נפשות או רק כמו בגדר רודף (צ"פ סנהדרין שם ובשו"ת צ"פ ורשא סי' רל"ה).

מבאר רבינו הרוג'ובער זצ"ל, הקב"ה הראהו עץ של לוז ומבואר בתוס' בכורות דף ח' ע"א (ד"ה תרנגולת) שהוא עץ הלוז. והשקדים הקטנים מכונים לוזים. והנה בירושלמי פ"ד דתענית איתא שכשם שעץ הלוז ממוציא ניצו עד שהוא גומר פירותיו כ"א יום, כך מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב הבית כ"א יום. הנביא הבין במראה הנבואה כי הקב"ה מראה לו שהוא שוקד - ממחר להביא את הפורענות כזמן ההנצה של עץ הלוז עד גמר פירותיו ולכן כינה את עץ הלוז בשם מקל שקד.

משמעות נוספת הבין הנביא מעץ הלוז שסיבת הדבר שהקב"ה ממחר את הפורענות היא לטובת ישראל. כי בגמ' בחולין דף כ"ה ע"ב מבואר שישנם שני מיני שקדים. מין שקד שפירותיו מרים בקטנותם ופטורים ממעשרות ותרומה ומתמתקים בגדלותם ואז מתחייבים במעשרות ותרומה. ולהיפך, מין שקד שפירותיו מתוקים בקטנותם וחייבים במעשרות ותרומה ולכשגדילים נעשים מרים ונפטרים מן המעשרות. רבינו מבאר שהמין הראשון מכונה שקדים והמין השני מכונה לוזים. והנה ישראל הם בגדר לוזים - המתוקים בקטנותם, כמבואר בכמה מקומות במדרש. אבל הנביא הבין שלטובת ישראל הקב"ה מתייחס אליהם בתור שקדים דהיינו שבקטנותם פטורים ממעשרות כלומר שעדיין לא הגיעו לכלל עונש וע"י זה שיביא עליהם פורענות תבוא על העצים והאבנים וימלטו ישראל כדאיתא בקדושין דף ל"א ע"ב ע"ש ברש"י ותוס'. מה שאין כן אם ימתין ח"ו אין להם תקנה. על זה אמר לו הקב"ה לנביא **היטבת לראות**. שהפורענות הבאה עליהם עתה זו טובה לישראל. [מקורות: צ"פ עה"ת שו"ת צ"פ נ"י סי' מ"א בכורות דף ח' ע"א]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים או תמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין -

הרוג'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

בין חרון אף לחמה

פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִפְהִין הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי
בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי (כה, יא)

תמיהה מדוע נצרכה קנאותו של פנחס

בפרשתנו מתוארות תוצאות מעשה הקנאות של פנחס, שעל ידי שמסר נפשו וקינא לקב"ה השיב את חרון אף ה' מישראל ונעצרה המגפה כאמור "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" (פרק כה פס' יא). ויש להבין, שבסוף פרשת בלק לאחר שישראל חטאו עם בנות מואב ועבדו לבעל פעור נאמר "ויחר אף ה' בישראל; ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש וישב חרון אף ה' מישראל" (כה ג-ד), כלומר שעל ידי הריגת עובדי העבודה הזרה ישוב כעסו של הקב"ה ותמנע המגיפה, ומשה רבינו קיים את דבר ה' והרג את אותם שנצמדו לפעור. ומעתה יש להבין, שמאחר והקב"ה אמר שעל ידי הריגת החוטאים ישוב חרון האף, וציוויו נתקיים, מפני מה נצרך אף מעשה הקנאות של פנחס, הרי בין כך המגפה צריכה להיעצר מכח מעשיו של משה [ויעויין ברמב"ן (כה ה) מה שביאר בכך].

ובהמשך הפרשה נאמר שיש להתנקם מהמדיינים "כי צררים הם לכם בנבליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחתם וגו'" (פרק כה פס' יח). ויש להבין מפני מה חילקה התורה בין מעשיהם של המדיינים לבין מעשיה של כזבי. והרי גם שאר המדיינות החטיאו את ישראל בזנות, ואותה כזבי אינה שונה מהן במעשיה. ואילו בפסוק משמע שכזבי חולקת מקום לעצמה והמעשה שעשתה שונה משל שאר בנות מדין [ויעויין באבן עזרא רלב"ג ואברבנאל מה שביארו בכך].

יסוד המלבי"ם □ חילוק בין חרון אף לחמה

ונראה לבאר על פי מה שדקדק המלבי"ם, שבפרשתנו נאמר "פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִפְהִין הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'" (כה יא), ובפסוק זה מזכיר הכתוב את החמה שהייתה על בני ישראל. ואילו בסוף פרשת בלק נאמר (שם ג) "וַיִּצְמַד

יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל" וכן (פס' ד) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רְאֵי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לְהַ' נֶגְדַּד הַשָּׁמַשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אֵף ה' מִיִּשְׂרָאֵל" □ לשון חרון, ויש להבין מה ההבדל בין 'חרון' לבין 'חמה'.

וביאר, ש"חרון אף" ו"חמה" הם שני מושגים השונים זה מזה. "חרון אף" הוא הכעס החיצוני שניכר כלפי חוץ בנשימת אפו של הכועס. ואילו "חמה" הוא הכעס הפנימי כאשר האדם מתחמם בקרבו מחמת עוולה שנגרמה לו על ידי זולתו. ואין שני הדברים תלויים זה בזה, אלא יש אף בלא חמה, ויש חמה בלא אף. וכגון, אב הכועס על בנו בשביל לחנכו, יש בו אף □ שהרי מראה הוא את כעסו כלפי הבן כדי לייסרו, אך אין בו חמה פנימית, שהרי בתוכו הוא מרחם על בנו. אולם מי שכועס על אדם זר, יתכן שאינו יכול להראות את כעסו כלפי חוץ, משום שהפוגע הוא אדם מכובד או אדם אלים, אך בתוכו יש בו חמה. ובמקום שנפגשים האף והחמה, כלומר שהכעס הפנימי מוצא ביטוי בצורה החיצונית, במצב זה ישנה סכנה, וכפי שאמר משה רבנו לאחר חטא העגל (דברים ט יט) "כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קָצַף ה' עָלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם".

ושנינו במדרש (במדב"ר כ כד) שכאשר ביקש זמרי מכזבי לחטוא עמה אמרה לו "איני נשמעת אלא למשה וגו' אמר לה הרי אני גדול כמותו". ונראה שכוונתה לא הייתה רק שהגדול בישראל יחטא, אלא עניין נוסף היה בזה □ שעל ידי שהגדול חוטא הוא פורץ את הגדר ומראה לכל שהדבר הותר. ובעוד כל חטאי בנות מדין נעשו כנפילה פרטית של אנשים בודדים, הרי שמעשהו של גדול הדור יש בו כעין הוראה והכרזה שהדבר מותר, ובכך נפרצת החומה לגמרי.

ביאור השתלשלות העניינים

ומעתה, כשחטאו בני ישראל ונגררו אחר בנות מואב, אף שהיה כאן חטא, אולם כיון שהוא לא נעשה בפומבי אלא כל אחד חטא לעצמו, הרי שדבר זה גרם לחרון אף שהוא כעס חיצוני, ובאה מגפה לא כדי לכלות את ישראל, אלא כדי להעניש את החוטאים ושממילא שאר העם ישמעו וייראו ולא יחטאו גם הם. וכנגד אותו חרון האף אמר הקב"ה למשה שעל ידי שישראל יִהְרָגוּ את החוטאים תיעצר המגפה, לפי שכל עניינה היה להעניש את החוטאים וזאת אפשר לעשות גם על ידי עונשי בית

דין. ובשעה שמשה רבינו העניש את החוטאים אכן פסק חרון האף, שהרי לא הייתה כאן "חמה" □ כעס פנימי ואמיתי, אלא פעולה כפעולת חינוך של אב לבנו שבאה להחזיר את ישראל בתשובה, וכשנעשה דין למטה שגרם לישראל לשוב לקב"ה, שוב לא היה דין למעלה.

אך כשבא זמרי, נשיא בישראל, וחילל את השם בפרהסיא, וכביכול הכריז במעשהו שהדבר מותר גרם הדבר להתעוררות החמה, שכאן לא היה מעשה של נפילה בחטא, אלא פריצת גדרו של מקום ויש בכך חילול השם גדול, וכבוד שמים הוא יסוד הבריאה כולה כפי שנאמר (ישעיה מג ז) "כָּל הַנְּקָרָא בְּשִׁמִּי וְלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו", וממילא נתחדשה בשמים קנאה לכבוד ה' המתחלל, ומגיפה זאת עניינה היה לכלות את ישראל על אותו חילול ה' שנוצר, והיה זה מצב של "אף וחמה", ועם ישראל היה בסכנת כליה ללא תקנה. וכנגד מגפה זו נצרכה קנאותו של פנחס, שעל ידי שקינא לכבוד ה', הפך את אותו חילול ה' לקידוש ה' והשקיט את החמה וממילא נסתלקה הקנאה שהייתה בשמים, ובכך הציל את כלל ישראל מכליה כפי שנאמר "ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי".

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

חיים ברצונו – מרבה תורה מרבה חיים

פִּינַחֶם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵם אֶת קִנְיָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְּלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי. לָכֵן אָמַר הַנְּנִי נִתַּן לֹא אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹמֶם.

הנה פינחס ביקש לדעת את רצון ד', ושאל את משה רבינו ע"ה, – אחי אבי אבא לא כך לימדתנו ברידתך מהר סיני, וכו' קנאין פוגעין בו, – כדאיתא בסנהדרין דפ"ב ע"א ובהרבה מדרשי חז"ל, ואמר לו משה רבינו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא. ויש להבין מהו הענין דדווקא קריינא דאיגרתא איהו דליהוי פרוונקא, ולא אחר. ויתכן שמשה רבינו היה גלוי וידוע לפניו, שצריך הרבה נסים כדי להצליח במטרה זו, וכמו שהביא רש"י דכמה נסים נעשו לו, ועי' בסוגיא דסנהדרין, ובתרגום יונתן. ובשביל כך היה נצרך להרבה זכויות, ולכן אמר לו, שרק הוא שהיה בדרגא זו שכאב לו כל כך החילול השם שהיה שם, ואשר על כן פנה למשה רבינו והזכיר לו הפסק וההוראה שנתן בכהאי גוונא ברדתו מהר סיני, הוא זה שיכול להוציא אל הפועל קנאת השם צבקות. ויתכן עוד שאם מישהו אחר היה מבצע את אותו מעשה של פינחס, לא היה משיב על ידי כך חמת השם חס ושלום. ועי' בסוגיא דסנהדרין שם, לחד מ"ד וירא פינחס, ראה המגיפה, עי' שם.

ולכאורה כך יש לפרש פשוטו של מקרא: **פִּינַחֶם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵם אֶת קִנְיָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְּלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי.** דמשמע שזכותו של פינחס גרמה להשיב חמת השם בקנאו את קנאתו, והיינו שאין זה מתחייב מעצם המעשה דהקנאות, אלא ממי שעשה את המעשה.

והנה פינחס ביקש לדעת ולעשות את רצון ד', וגם כאשר לא ידע בביור, הלך לשאול למשה רבינו, מהו רצון ד'. ועל ידי זה השיב את חמת ד', כביכול. וזהו שאמר הכתוב, הגיד לך אדם מה טוב – ומה ד' דורש ממך – כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם א'. והיינו שאדם צריך לחפש ולדרוש מהו רצון ד', ואם האדם מחפש לעשות רצון ד', זוכה עד אין קץ, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ד' צבקות הוא. והרי הצדיקים נקראו מלאכים, כמפורש ברש"י פרשת חוקת, על הפסוק, וישלח מלאך ויוציאינו ממצרים, והיינו משום שכל מהותם של צדיקים, לעשות רצון ד' שזהו מהותו של מלאך.

והנה אמרו אם רבך דומה למלאך ד', בקש תורה מפיהו, והיינו אם בכל מהותו מחפש לעשות רצון אביו שבשמים, זהו הרב שיש לבקש תורה מפיהו.

וזכינו לראות ענין זה של רבך דומה למלאך, אצל מרן רשכבה"ג רבינו הגדול הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל, שאפילו בעת פטירתו אחו בעטו, וכתב חידושי תורה שהכין לומר בישיבה של מטה, ולבסוף אמרה – כפי הנראה – בישיבה של מעלה, וזהו לפי השגתינו ענין רב הדומה למלאך, שכל מהותו אינה כי אם לעשות רצון קונו.

והנה יהודה בן תימא אמר הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. – וכן פתח הטור את ספרו חלק אורח חיים במשנה זו – כי היסוד הוא שאדם צריך לחפש לעשות רצון השם, ובשביל לעשות רצון ד', שיהי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי. וזו מדריגתו וזכותו של פינחס.

והנה כל אדם יכול לחפש רצון ד' ואזי זוכה הוא, כי חיים ברצונו... אבל בשביל לעשות זאת בשלימות צריך הוא את הלב, מכל משמר נצור ליבך כי ממנו תוצאות חיים.

והנה אמרו, לחכימא ברמיזא ולשמיא בכורמיזא, והיינו שהחכם מתעורר ברמוז ובהערה הכי קלושה וקטנה, ואילו השוטה עד שלא יקבל הכורמיזא והוא מכת האגרוף לא יסור מאיולתו, ופעמים שגם זה לא יעזור. והטעם הוא כי אמר החכם, המוכן אל הדבר תספיקנו הקלה שבסיבות, כי כאשר אדם דרוך, הוא נענה לכל קריאה קלה, ואילו כאשר הוא ישן עמוק, צריך למלטלו מלטלות עזות, וכולי האי ואולי.

וזהו יסוד ההבדל בין בלעם הרשע לפינחס, כי בלעם הרשע אף שאמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, זה לא עורר אותו לשנות מעשיו, ונשאר מחפש אך ורק לעשות הרע, עד שהגמ' במס' גיטין באגדתא דהחורבן שבפרק הניזקין אומרת, תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם. והיינו שאפילו אחרי מותו של בלעם הרשע, אמר לאונקלוס לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים.

והדברים מבהילים כיצד יתכן זאת, להכיר כל כך הרבה, ולא לעשות כלום ממה שהוא יודע, הלא עליו אמרו חז"ל, באומות העולם קם ומנו בלעם הרשע, ובכל זאת נשאר ברשעתו.

והנה אמרו בבבא בתרא פרק קמא, משה כתב ספרו ופרשת בלעם, וכבר עמדו בזה, דפרשת בלעם היא הרי חלק מתורת משה, ומדוע אמרו שמשה כתב ספרו ופרשת בלעם.

ופירש המהרי"ל דסקין, דאמרו בגמ' כל הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה רבינו ע"ה באספקלריא מאירה. וביאר דהיינו דכל הנביאים ראו את הנבואה לפי הבנתם, אבל מרע"ה קבל את הנבואה באופן זך ביותר.

וי"ל בזה דכל הנביאים יכלו להבין לפי מה שהדברים השתקפו אצלם לפי כוחות גופם, אולם משה רבינו ע"ה קבל נבואה נקי' ללא שום תערובת.

והנה יש להבין בזה שאם אברהם אבינו קבל נבואה, ואח"כ נכתבה ע"י מרע"ה, הרי היא נכתבה בתוספת בהירות של אספקלריא מאירה, אולם אצל בלעם הי' הכל באספקלריא מאירה, ולא הי' שום תוספת של מרע"ה, וזהו שאמרו שמשה רבינו כתב ספרו ופרשת בלעם, היינו ספרו של מרע"ה, וג"כ פרשת בלעם, כי לא הי' בפרשה זו שום תוספת על ידי שנכתב, כי אצל בלעם הי' אספקלריא מאירה.

והנה יש להוסיף בזה מה שאומר השל"ה הקדוש, הובא בנפש החיים, כי אצל יהושע נאמר של נעלך בלשון יחיד, ואצל משה רבינו ע"ה נאמר של נעליך בלשון רבים, כי נעלך כולל שתי הנעלים, ולכן אמר ביהושע נעלך, אולם אצל משה רבינו אמר נעליך, כי בא לומר שהקדוש ברוך ציווהו להתפשט לגמרי מהגשמיות שהוא הגוף שנקרא נעל כלפי הנשמה, ויהושע לא יכול להתפשט לגמרי מהגשמיות, ולכן אצלו נאמר נעלך, ואילו משה רבינו יכל.

והנה לכאורה צ"ב מדוע זכה בלעם לאספקלריא מאירה מעין משה רבינו אבי הנביאים, ונראה שהי' מוכרח בלעם לקבל באספקלריא המאירה, כי הנה שאר נביאים, גם כאשר ראו באספקלריא שאינה מאירה, מאחר שכוחות גופם היו זכים על כן גם הנבואה שהשתקפה בכוחות גופם נשארה זכה ומאירה, ויכלו להעבירה על פי רצון השם כביכול, ולא סילפו רצון ד' ח"ו, אולם בלעם אילו ח"ו היה רואה באספקלריא שאינה מאירה והיו כוחות גופו מתערבים בהשתקפות הנבואה אפילו במשהו, הי' הופך הקערה על פיה.

והנה אצל בלעם היה חייב אספקלריא המאירה כדי שיתקיים רצון השם, אולם להבדיל אצל פינחס אף בלא שום נבואה, בגדר חכם עדיף מנביא, הצליח להגיע לרצון ד' ולא זו בלבד, שאם בלעם הי' חפץ במוות ישרים, ולא עלתה בידו, הרי פינחס שמסר נפשו לרצון בוראו, זכה לבריתו היתה אתו החיים והשלום. כי חיים ברצונו.

סוף דְבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹקִים יֵרָא וְאֶת מַצֵּוֹתָיו שְׂמֹר – וְהֵינּוּ לְצַפּוֹת לְמִצְוָה, – פִּי זֶה פֶלֶא הָאֲדָם.

נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק

"לחזור אל השורש"

עיקר הרצון של היצר הרע, לנתק את הקשר הקיים בין היהודי לבין אביו שבשמים, לשם כך הוא מנסה את כל הדרכים כיצד להדיח קשר נעלה וקדוש זה. אחד מטכסיסי היצר הרע, כיצד לשכנע את האדם שאין לו קשר עם הבורא עולם ח"ו, הוא העצבות שלאחר העבירה.

העצבות והמרה שחורה שלאחר העבירה, גורמים לאדם להביט על מציאותו באשמה שהינו חוטא ונכשל בעבירות ובוודאי שגם מציאותו פגומה ואין לו קשר עם הבורא עולם. אך טעות גדולה נפלה בידם!

מציאות האדם טובה היא, מציאות של 'בן המלך', 'חלק אלוה' ממעל ממש', אלא שהטוב נתערב ברע.

כאשר האדם זוכר כי בכל מצב מציאותו לא נפגמה כלל! אלא שנפלה לתוך רפש וטיט – אזי יזכה להרגיש בקשר הקיים בכל מצב ולהתחדש כנשר בעבודת השם יתברך.

*

בפסוק: "ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית" (כה, יד).

האור החיים הקדוש הורה לנו הדרכה ישרה בדרכי התשובה, וזה לשונו:

'עוד יתבאר על זה הדרך, על פי מה שקדם לנו מדברי המקובלים שלא ידח נדח מכל ניצוצי הקדושה וכלן לבסוף יזכו למקום שממנו באו, והגם שיריע איש ישראל אף יצריח נפשו סוף כל סוף יחזור לשורשו, והוא אומרו ושם איש ישראל הרי שאפילו אחר מעשה בשם 'ישראל' יכונה הא למדת שלא נעקר משורשו.'

אדם העובר על אחת מהחמורות שבתורה, אכן הוא צריך לתיקון וכפרה ואף מיתת הגוף, אמנם מציאות הפנימית שבתוך האדם אינה מתנתקת מהבורא וכלשונו הקדוש: 'שלא נעקר משורשו!'

*

טבע הבריאה שכל דבר שואף לחזור אל שרשו, כמו שביאר הרמב"ם (יסודי התורה פ"ד) כי 'האש והרוח' עולים כלפי למעלה כי רוצים לחזור אל מקור שרשם למעלה. כמו כן טבע 'העפר והמים' שהם יורדים כלפי מטה, כיוון שרוצים לחזור אל שרשם למטה.

כאשר האדם מכיר כי מקור שרשו הוא בהמיות וגשמיות ושרשו שייך לחטא המגיע משורש העפר, אזי הוא רוצה להתקרב אל השורש הרע והנמוך ח"ו.

אמנם כאשר מכיר כי מקור שרשו הוא למעלה תחת כיסא הכבוד, בהיותו חלק מאת ה' ממש, אזי הוא שואף להתקרב אל ה' ולתקן את מעשיו, ולקיים את כל התורה והמצוות המקשרים אותו אל אביו שבשמים.

*

תכלית התורה והמצוות להביא לאדם אהבה ויראה, שהוא הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים, אך כאשר האדם אינו מאמין במציאות הקשר הוא מנתק עצמו ממתיקות ונעימות התורה והמצוות, ואז לדאבונו יכולים לזלזל בקיום התורה והמצוות.

*

איתא בגמרא (יומא נד:). בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורין ומחובקין זה עם זה, כמו בזמן שישראל היו עושים רצונו של מקום.

גילוי אהבת השם יתברך לבניו היה באופן הגדול ביותר, אף שחטאו ונכשלו בג' עבירות חמורות, בשנאת חינם ולשון הרע, הראה השם יתברך לכלל ישראל את גודל חביבותם אצלו כי לא נעקרו משורשו כלל, ועדין שוכן בתוכם!

*

יהודים יקרים!

עומדים אנו בזמני תשובה, כל אדם יש לו במה לתקן את דרכיו.

אמנם עלינו לזכור בעת עיסוקנו בחשבון הנפש בתיקון החטאים והפגמים – כי אף שעלינו לתקן ולבקש כפרה על החלק הרע, אמנם על לנו לשכוח כי מציאות הפנימית והאמיתית שלנו יש לה קשר בל ינתק עם הבורא עולם.

רק בכח גילוי וזכירת הקשר שלנו עם הבורא, נרצה להשתפר ולעלות מעלה מעלה במעלות העבודה והיראה, לחזור ולהתקרב אל מקור שורשנו אל הבורא יתברך מתוך חשק ושמחה וטוב לבב.

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

פרשת פינחס

'ברכת שלום' □ היכולת לבקר אחרים ולסייעם להעלותם לשפר מעשיהם

במדבר פרק כה

(י) וידבר יקוק אל משה לאמר: (יא) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: (יב) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: (יג) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל: המבואר בתורה שהשכר שפינחס קיבל על קנאותו לה', היה בדברים, 'ברית שלום' וברית כהונה, והנה המהות של כהונה זה טהרה וקדושה, וזה אכן שייך למעשהו, שהיה מתוך אש קודש, ולכן זכה לכך. אכן מה שייך עניין ברית שלום. ואפשר לפרש בזה, ושמא יתבאר בזה עוד הסבר בטעם של ברית כהונה. דהנה כתב האור החיים על הפסוק האמור בעיר הנדחת שהיו צריכים להרוג את כל יושביה, וכתב שם 'ונתן לך רחמים ורחמך' [דברים יג יט]. וכתב ע"ז האור החיים 'כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם וכו' והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנוול בהם מכח המעשה', עכת"ד. והיינו שעל אף שפועלה זו של רציחה גורמת לאדם לחספוס בנשמה ולאכזריות, כאשר זה נעשה לצורך מצווה אדרכה בליבו יכנן יותר אהבה ורחמים לאחרים.

הצורך לפינחס בברכה בכדי שלא תיחשת נפשו ע"י ביקורת להיות מהמבקרים ועלולים לקלקל

עד"ז אפשר לבאר עניין ברית שלום, וברית כהונה, דהנה פינחס עשה פעולה של קנאות, ובמידה זו ייתכן והאדם יתחיל להיות שופט של אנשים, ולהביט על כל אדם באופן שלילי ולבקר אותו, ומי שאינו נוהג כשורה לראות בו כאדם פסול, שאינו שווה מאמץ להעלותו.

[וכמו שלצערנו בדור זה רבו המטיפים על פרצות בדור, מאלו שעוסקים בקירוב אותן רחוקים או באלו שמנסים למצוא פתרונות לסייע למרוחקים, וד"ל].

ומאחר ופינחס כבר עשה מעשה קנאות, היה צורך לברכו שיידע להשתמש בתכונה זו בצורה טובה, וח"ו לא להרוס או לקלקל באחרים ע"י ביקורת. לכן התברך 'בברית שלום', שישכין שלום בין אדם לעצמו, ובין אדם לרעהו, ובין אדם לבורא יתברך.

מהות 'שלום' לירד למי שצריך סיוע ולהשלימו

הברכה המיוחדת שקיבל פינחס היא האצלה מהתכונה של הקב"ה שאחד משמותיו הוא 'שלום', ועל הקב"ה נאמר ביחס לישמעאל (בראשית כא פסוק יז) 'וישמע אלקים את קול הנער ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם'. הקב"ה ידו פשוטה לקבל שבים, 'באשר הוא שם', גם אדם ירוד, שרוצה לשוב ויש לו רגש לשוב בתשובה, הרי גם אם יתכן וזה לא יחזיק מעמד לזמן רב, הקב"ה שומע את 'קולו' לא את הדברים שהוא אומר או מקבל ע"ע, את 'הקול' את הרעד בדברים את מה שמורגש בדברים, את הרצון להיות קרוב לה', ודבר זה לא נמחק בכל מעשה רע ככל שאדם עושה, הרצון הטהור הזה לשוב לה'. וברגע שאדם מביע זאת הקב"ה יורד אליו, ואפילו מטה מטה לשמוע את הקול הדק הזה, הטהור הזה, שבא מעומק עומק הנשמה.

וזה משמותיו של הקב"ה שמתקרא 'שלום', מדרך השלום זה להשלים את החסר, הקב"ה מהותו היא שלימות ואין בו כל חסר. ומתכונה זו יש את היכולת לרדת גם למקום חסר ולהשלימו, לכן הקב"ה יכול לירד לאדם חסר, ולסייעו להשלימו, רק מי שיש לו תכונה של שלום יכול ויודע להפריד בין מראה עיניים לבין מה שעומד מאחוריהם. בעיניים רואים אנשים ירודים אך מאחורי זה יתכן ומסתתר נשמה שרק רוצה לשוב הביתה, וצריכה את ההקשבה והעזרה לזה.

מהות ברכת השלום היא לא רק להוכיח אלא להביא את העולם להכיר את מלכות ה'

זו היא הברכה 'ונתתי את בריתי שלום' שיהיה לפינחס את היכולת אכן להוכיח אחרים, אך שהתכלית תהיה שלום, שזה יקרב את הרוחקים, וירים המקורבים.

יש מי שמטרתו להוכיח אחרים על הפרצות שישנם, ויש מי שחפץ לדאוג שתבוא הבריאה לתכלית שמלאה הארץ דעת את ה' וייקבלו כולם את עול מלכותך, ותמלוך עליהם', ודבר זה אינו רק על ידי השמעת הוכחות, אלא גם בקום ועשה לדאוג לקירוב ולהשפיע קדושה טהור ונועם בבני אדם בעולם.

ההבדל בין ביקורת בונה להורסת אינו רק באופן הדיבור, אלא בעומק ההסתכלות על הנכשל

היכולת הזו דורשת הרבה מאוד, להפריד בין מה שרואים ונראה לבין מה לומר. לדעת איך לקרב איך שהביקורת תופנם בצורה המיטבית שתביא לקירוב וחס וחלילה לא לריחוק, המרחק בין ביקורת הורסת לבין היכולת להוכיח שתבנה את האדם, הוא באופן אמירת המשפט, אך בעומק זה הרבה הרבה יותר, זה בהסתכלות של המוכיח על הנכשל, האם לראות בו את החלקים הטובים בו ולהאמין שהוא יצליח או לראות בו כאדם שהתכונות הרעות שלטו עליו וצריך להוכיחו על כך. הדברים האלו דקים כ"כ, ובלא ברכה מיוחדת וסייעתא דשמיא גדולה, בלתי אפשרי שלא להיכשל בכך, ולכן קיבל זאת פינחס כמתנה מן השמים.

ברכת כהונה = היכולת להיות מי שיקשיב ועוזר למי שצריך עזרה ברוחניות

והמשך לזה, היא 'ברכת כהונה' שלמעשה זה חלק מן הברכה, שאחר שהוכיח את האדם על מעשיו, יוכל להשפיע עליו קדושה וטהרה. ידוע המשפט של שלמה קרליבך 'כל ילד צריך מבוגר שיאמין בו', המשפט הזה נכון גם למבוגרים וגם לילדים כאחד, אדם צריך את האנשים האלו בעולם שמאמינים בכל אדם שיכול להגיע רחוק, ופינחס וצאצאיו קיבלו את היכולת האנשים שיוכלו להיות אלו שיסייעו לאלו שצריכים סיוע. להשפיע עליהם ולהיות 'שם' [באשר הוא שם] בשבילם.

דברי הרמב"ם שהברכה נתינת לא רק לכהנים אלא אף לכל איש מישראל

אומנם תכונה זו איננה נתינה דווקא לשבט הכהונה כמוש"כ הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה י"י חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד עליו השלום אומר י"י מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי', ע"כ. היינו שכל אדם יכול להושפע מהברכות שקיבלו שבט הכהונה באם יחליט להיות חיים רוחניים ולהתמסר אליהם. ויה"ר שאכן הברכה 'ונתתי בריתי שלום' תהיה נר לרגלינו להיות מרבים שלום בעולם, ומרבים שלום בין אדם לעצמו, לחבריו, ובעיקר לבוראו, בדיבורינו ובמעשינו, ואף בתוכחות.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

ימין מקרבת! בשום אופן לא "שמאל דוחה"! / משנתו החינוכית הטהורה של ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצ"ל

וַיִּסְמַךְ אֶת יָדָיו עָלָיו (כה, כג)

כותב רש"י: בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך עליו [יד אחת] והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה.

דברים אלה הם פתח למשנתו החינוכית של ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל אשר בימים אלו מלאו שלושים לפטירתו.

להלן יריעה קצרה ממה שליקטתי מהליכותיו והדרכותיו ומשנתו בפרק "כיצד מחנכין":

מאמרותיו והדרכותיו בחינוך

עיקר חשוב בחינוך, לתת יחס טוב לתלמידים. בלי זה אי אפשר להצליח, ומשנה מפורשת היא בפרקי אבות (א, יב): אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. ופירושן של דברים – שצריך קודם כל להיות "אוהב" – עם אהבת הבריות, ורק מתוך אהבה אפשר להצליח בחינוך התלמידים לקרבם לתורה.

העצה היחידה היא לחנך באופן שהילד יראה וירגיש שאוהבים אותו!!!
(מתוך מאמר של י. אקשטיין. קטיפה גליון 571)

הקטעים הבאים נלקחו מתוך במה גליון 239 ומתוך יתד השבוע, גליון 578

בעיצומה של עונת המבחנים בבתי הספר, נמצאה עצה שהשיא למחנכים וכך אמר לרבני מוסדות 'אהל אשר' בביקור במעונו, (שבט תשע"ה):

חשוב לדעת כי כשעושים מבחנים, אין המטרה לשם ביקורת לבדוק את ידיעותיו של התלמיד, אלא המטרה היא לתת עידוד לתלמיד. לכן יש לשאול שאלות קלות, שהתלמיד יוכל לענות עליהן ולהוכיח שהוא יודע. כך הוא יקבל מרץ וימשיך הלאה. צריך לתת עידוד ולא לגרום חלישות הדעת. חלישות הדעת מזיקה מאוד להצלחה הן לצעירים והן למבוגרים!!!

הדרך הנכונה לתת טעם בלימוד, הוא בכך שנרומם ונשמח את הבחור על אף המצב או הקשיים בהם הוא נמצא. חובה על המחנך לרומם ולהעצים את הבחור ולעודדו ללא קשר לרמת הבנתו בלימוד. (לרבני מוסדות 'אהל אשר' בביקור במעונו, שבט תשע"ה).

חובה כיום ללמד בנחת וברכות ועל המחנך לגלות הערכה לתלמידיו (לקראת מעמד החינוך השנתי, בני ברק תשע"ו).

כשנשאל לפי אילו קריטריונים או נתונים לבחור ישיבה קטנה בה ילמד הבן, השיב: א. צריך לדעת מה רמת השיעורים הנמסרים בישיבה. ב. צריך רמ"ם שמוסרים שיעורים ברורים ובהירים שהילד ישמח ויהיה מאושר שמבין את השיעור. ג. שיקבל שם עידוד ולא להיפך.

כשנשאל על אילו נקודות לתת דגש עם תלמיד חלש, השיב: לראות שיהיה לו בטחון עצמי. אפשר לעשות זאת על ידי שיכתבו לו ציונים גבוהים יותר ממה שמגיע לו כדי שיראה שמחשיבים אותו ולא ירגיש חלישות הדעת.

פעם אמר שיש כלל חשוב בחינוך: שהילד לא ירגיש שיש עליו ביקורת. דבר זה עלול לגרום לפריקת עול!!!

הדברים הבאים הם מתוך מאמרו של הרב יוחנן וסרמן, דרשו, סיון תשפ"ג

בימים האחרונים פגשתי בחור צעיר שזכה ללמוד מפיו של מרן רבינו ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, בתקופה האחרונה, ושאל אותי שאלות רבות בשיעורים. וכך הוא מספר:

הארת הפנים של מרן זצוק"ל, והסבלנות שהייתה לו לכל אחד, היתה משהו בלתי נתפס. מרן זצוק"ל היה בגיל 99, מוסר שיעורים לנערים בני 16-17, וכל מאן דבעי יכול להקשות בשיעור כרצונו...

ניצלתי את הזכות הזו לא מעט פעמים, ובכל פעם מחדש, בסבלנות, היה מאזין לשאלה, ומתרץ, וגם כשלא הנחתי והתעקשתי והמשכתי והקשתי, תמיד-תמיד ראש הישיבה נשאר בסבלנותו וברוגע, מתרץ מכאן ומיישב מכאן, עד שהכל-הכל התבהר.

בתוך הדברים מספר התלמיד הצעיר דבר מעניין: "היו בחורים שחיתוך הדיבור שלהם לא היה ברור, ולעיתים גם ניסוח השאלה לא היה מובן, ומה שהשאלה נשאלה דרך הרמקול גם לא תרם הרבה לצלילות הקול, ולמרות זאת מרן זצוק"ל לא היה מניח לשום שאלה, אלא התאמץ ממש להאזין לשאלה, והיה מבקש לחזור שוב ושוב עד ששמע בבהירות. ואם למרות זאת לא הצליח לשמוע, היה מבקש מאחד מהרבנים המשיבים שליט"א שנכח בשיעור שיחזור על שאלת הבחור. המחזה היה מדהים כיצד מרן זצוק"ל ברום גדלותו ומעלתו ובגילו המופלג, מתאמץ ולא מוותר, כדי להאזין היטב לשאלת בחור צעיר, מה גם שלעיתים לא רחוקות השאלות לא היו מעומק ההבנה כלל... אך למרות זאת מרן זצוק"ל התאמץ להקשיב ולהשיב לשאלה.

זכורני שבאחד השיעורים שאלתי את מרן זצוק"ל מגמרא לקמן על דברי התוס' שעסקנו בו, ומרן זצוק"ל ענה לי "אני לא יודע מה הגמרא שם אומרת". נאלמתי דום. תראו לי עוד מגיד שיעור בסדר גודל כזה שמסוגל בפשטות לומר לבחור צעיר באמצע שיעור מרובה מאזינים משפט שכזה!

אך הסיפור לא נגמר בזה. אחרי השיעור פגשתי את תלמידו המסור ונאמן ביתו הרב מאיר אסחייק שליט"א [שהיה יושב בשיעורים יום-יום במסירות רבה ודואג לכל פרט ולכל צרכי מרן והתלמידים], והוא הסביר לי את כוונת מרן, "נראה לך שראש הישיבה לא יודע מה כתוב בגמרא לקמן? לא ולא.

ראש הישיבה פשוט סבר שהשאלה לא במקומה, הענין לא קשור לנושא הנידון, ולכן ענה לך כך במקום להביך אותך...

והוסיף וסיפר לי מעשה שאירע לפני מספר שנים בשיעור, אז שאל בחור את מרן זצוק"ל שאלה, בלי לשים לב שזו שאלת התוס' בעמוד הבא... התלמידים נעו על מקומם באי נוחות, אך מרן זצוק"ל אמר שלא הבין את השאלה.

הבחור שאל שוב, ושוב מרן הגיב כי הוא לא מצליח לתפוס את השאלה. אז התערב אחד מהרבנים המשיבים שנכח בשיעור ופלט כי זו שאלת התוספות.

עוד לפני שהספיק לומר את דבריו, כך סיפר לי תלמידו, ראש הישיבה סימן בידו תנועה מהירה לעבר המשיב, שמשמעה – 'אני יודע'.

שמעתי, התפעלתי, ונפרדתי מהרב אסחייק, מספר לנו התלמיד הצעיר. אחרי תקופה נחלש מרן מעט, ולמשך מספר ימים מסר את השיעור בביתו. מחמת צמצום המקום ישבתי ממש קרוב אליו, ובאמצע השיעור שאלתי אותו שאלה. איך שסיימתי להוציא את השאלה מפי, שמת לי לב שזו שאלת התוס' באותו מקום... אך את הנעשה אין להשיב. הבטתי מתוח במרן, ממתין לתגובתו, אך זו בוששה מלהגיע. מרן שקע בהרהורים, והיה נראה שהוא חושב על השאלה. אחרי פרק זמן קצר אמר אחד מהרבנים המשיבים שנכח בשיעור כי זו שאלת התוס'. כאן מרן לא יכול היה לסמן לו דבר, מחמת שישבתי ממש בקרבתו והייתי קולט זאת...

אך מרן הגיב בצורה מופלאה...

הוא השפיל את עיניו לגמרא הפתוחה לפניו, והחל 'לחפש' את התוס'. כאילו גם הוא לא יודע שזו שאלת התוס'... מרן עבר בעיניו על כל דיבורי התוס' שבעמוד, לאחר מכן הפך את הדף ועיין גם שם, וחזר לעמוד הקודם, ושוב דפדף, וכך במשך דקות ארוכות מרן 'עיין' בשאלתי וכל זאת כדי שלא ארגיש לא נעים שלא זכרתי את התוס'.

"בינו נא זאת!", מסכם התלמיד, "כיצד מרן זצוק"ל התייחס ברגישות מופלאה לכל בחור צעיר ובגאונות של מידות טובות העדיף לבייש את עצמו ולא לגרום אי נעימות לשואל. ולא מדובר בשואל שהוא אחד מגדולי הדורות, אלא בבחור צעיר".

האברך פרץ בבכי

לפני שנים אחדות נכנס אברך יקר לחדרו של מורי ורבי מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זיע"א ופרץ בבכי מר. היה ניכר עליו כי דבר מה מעיק עליו כבר תקופה ארוכה. כאן, במעונו של זקן ראשי הישיבות, בפני הלב הגדול, לב כל ישראל, הוא מצא לנכון לפרוק את כאבו.

לדבריו, הוא חש כי אינו מתקדם ברוחניות כפי שהיה מצפה מעצמו. הלימוד הולך בעצלתיים, התפילה אינה משהו, ובהתאם לכך גם מעמדו החברתי בכולל אינו בכי טוב, בינוני ומטה. "באופן כללי הכל הולך קשה" – סיכם את מצבו.

רבי גרשון הרהר מעט, פנה אל האברך ואמר: "ראה, אני יוצא כעת מהחדר, ומשאיר לך על השולחן דף ועט, שב ליד השולחן ותתבונן עם עצמך כמה דקות, וכתוב את המעלות הטובות שכן מצויות אצלך. תיכף אשוב".

רבי גרשון יצא מהחדר. האברך כתב. כששב רבי גרשון ועיין ברשימה הכתובה אורו עיניו, וקרא בהתרגשות: "נו, הרי לפי מצבך אתה עושה את המוטל עליך... אם כן הינך 'אדם גדול!'"

"מאי משמע 'אדם גדול'?", הוסיף רבי גרשון ואמר: "מין הגאון רבי **חיים מבריסק** זצ"ל אמר פעם – איזהו אדם גדול? וכי רק מי שלומד שמונה עשרה שעות ביום? או רק מי שחי בפרישות מופלגת, או שהציבור מחזיקים ממנו כאחד מגדולי הדור הוא אדם גדול? לא ולא! לא רק הם נחשבים אנשים גדולים, אלא אדם גדול הוא מי שאין בו פגם בדרכיו והנהגותיו! אדם גדול הוא מי שעושה את המוטל עליו בכל זמן לפי מצבו ויכולותיו! גם אברך צעיר יכול להיות אדם גדול!..."

סח הרה"ג רבי **יעקב אבא וינטרויב** שליט"א:

בשנת תשס"ח היו כמה ימים בהם רבי גרשון לא חש בטוב ושכב חלוש במיטתו, ובאופן חריג אף לא מסר שיעורים בגלל חולשתו. אני שלמדתי עמו בקביעות, קיבלתי ממנו מסר באמצעות שליח כי אבוא גם בימים אלו, בכדי שלא להפר את הקביעות, ואכן באתי וישבתי סמוך למיטתו, והתחלנו לדבר בלימוד בסוגיא הנלמדת בישיבה באותם ימים.

לפתע נשמעו נקישות בדלת, רציתי לקום ולפתוח, אך רבי גרשון עצר אותי, קם בעצמו מהמיטה, צעד באיטיות עד לדלת, פתח ואמר לדופק: "איני חש היום כל כך טוב, אשמח אם תוכלו לשוב במועד מאוחר יותר", וחזר למיטה.

כעבור דקות אחדות שוב נשמעו דפיקות בדלת. רבי גרשון קם שוב ממיטתו כמו בחור צעיר ניגש לדלת, ואמר לדופק: "איני חש היום כל כך בטוב, אשמח אם תוכלו לשוב במועד מאוחר יותר", וחזר למיטה. כך חזר על עצמו המקרה כמה וכמה פעמים.

לא יכולתי להתאפק, הרהבתי עוז ושאלתי את רבי גרשון: "מדוע ראש הישיבה צריך להטריח את עצמו בכל רגע לקום מהמיטה? הרי לפתוח את הדלת ולומר לדופקים כי הרב לא חש בטוב, ושלא מתקיימת היום קבלת קהל, יכול גם אני לעשות?"

השיב לו רבי גרשון תשובה מפליאה ביותר: "יש בחור מבוגר שביקש לדבר איתי היום, וסיכמנו שיבוא לכאן היום בשעות בצהריים. אני חושב שתהיה לו הרגשה הרבה יותר טובה, אם הוא ידפוק בדלת ואני זה שאפתח לו בעצמי... זה יכבד אותו, זה יראה לו כי התכוננתי לבואו..."

הדברים הבאים הם מתוך 'לקראת שבת מלכתא', קורח תשפ"ג

מורי ורבי מרן ראש הישיבה **הגרי"ג אדלשטיין** זצוק"ל רגיל היה לספר, כי אינו יכול לשכוח את היום הראשון בו הגיע מרן ראש הישיבה **הגרא"מ שך** זצ"ל לשמש כר"מ בישיבת פוניבז', בשלהי שנת תשי"ב. הרב שך נכנס לבית המדרש והסתובב בין הלומדים לחפש מי זקוק לעזרתו, למאור פניו, למילתו הטובה.

הוא ניגש לרבי גרשון ושאלו: "צו וועמען קען מען מאכן גוט'ס היינט'?" ["עם מי ניתן להיטיב היום?"]. עד שראה בחור שלא שרוי בשמחה, ומיד נכנס עמו לשיחה בלימוד במשך זמן מרובה על מנת לעודדו.

"נקודה זו אמור כל ראש ישיבה לדעת", תמיד הוסיף רבי גרשון לומר, "כי עיקר תפקידו להיטיב עם התלמידים, לגדלם ולטפחם".

מֶרֶן הַגְּרִי"ג אֲדֻלְשֵׁטִין הַסְּבִיר לִי, מְדוּעַ אֲפֶשֶׁר הַגְּרַצ"פ פְּרִנֵּק לְאָדָם שֶׁלִּבְשׁ מְכַנְסִיִּים קְצָרִים לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ צִיבּוּר

צריך לדעת שלפעמים מותר להכניס לבית הכנסת אדם שאינו לבוש כיאות, ואף לאפשר לו לשמש כשליח ציבור, אבל הדבר צריך להיות מעוגן בהחלטתם של גדולי התורה. זאת נראה בקטע הבא.

ממקורות נאמנים שמעתי סיפור מדהים, שהתרחש בבית מדרשו של מֶרֶן הַגְּרַצ"פ פְּרִנֵּק זצ"ל, רבה של ירושלים, ומאחר שהתעוררה לי קושיה עליו, הצגתיה בפני מֶרֶן הַגְּרִי"ג אֲדֻלְשֵׁטִין זצוק"ל, ראש ישיבת פוניבז', והשיבני תשובה מופלאה.

הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל היה רבה של ירושלים, מחבר הספרים 'הר צבי' ו'מקראי קודש', ומגדולי הפוסקים. הוא התגורר ברחוב מלאכי 28 בירושלים בדירה חד-קומתית. בכניסה לביתו היה פרוזדור קטן שבו היו מתפללים מדי יום שחרית, מנחה וערבית.

יום אחד, כאשר הגרצ"פ ישב ושוחח עם האנשים, נפתחה הדלת בטריקה, והנה נכנס אדם עם רעמת-שער גדולה, ללא כיפה, ולבוש במכנסיים קצרים, כפי שהיו לבושים באותו זמן.

"מתי מתפללים מנחה?" – שאל האיש את הרב, והגרצ"פ השיב: "בעוד עשר דקות". לאחר עשר דקות מגיע האדם ההוא, שעדיין היה לבוש במכנסיים הקצרים, ועל ראשו הונחה כיפה מקומטת... הוא ניגש אל הרב, ושאל: "האם אפשר להתפלל לפני העמוד?", והגרצ"פ השיב: "בבקשה".

"הרב – ניצחת אותי"

האדם ההוא לבש טלית, ניגש אל העמוד והתפלל מנחה, ולאחר מכן גם מעריב, וכמובן אמר קדיש. בתום התפילה שאל מתי מתפללים שחרית, ולאחר שהרב השיב לו שהזמן הוא בשעה 7, הלך האיש בלי לומר מילה.

כמה מאנשי המניין שאלו את הגרצ"פ, כיצד זה שהניח לאדם ההוא להתפלל לפני העמוד, והרב השיב שמי שאינו מרוצה יכול להתפלל במקום אחר... במניין היו כמה ת"ח, ומאחר שהם שאלו את הרב בדרך-ארץ, בנוסח 'ילמדנו רבנו', ו'תורה היא וללמוד אנו צריכים', השיב הגרצ"פ ואמר, שהחליט לתת לו להתפלל לפני העמוד 'כי אם אני לא הייתי נותן לו, אך אחד לא היה נותן לו'...

למחרת הגיע שוב האדם ההוא, אבל היה כבר לבוש במכנסיים ארוכים, וחבש לראשו כיפה יפה... הניח תפילין והתפלל תפילת שחרית לפני העמוד, ולאחר התפילה עזב מיד את המקום בלי שתהיה אפשרות לשאול אותו מי הוא. כך נמשך הדבר כשבועיים. הוא הגיע לתפילה פעמיים בכל יום, ומיד בגמר התפילה הלך לדרכו.

יום אחד הוא נשאר כמה דקות לאחר התפילה, והרב רמז לו לגשת אליו. הוא ניגש והרב שואל אותו לזהותו, והוא – במקום להשיב אומר: "הרב, ניצחת אותי!!!"

הגרצ"פ היה מופתע, ושאל הרי לא דיברתי איתך מעולם יותר משתי מילים? ואז הלה אמר:

הרב בוודאי זוכר את אותו יום שבאתי לכאן בפעם הראשונה להתפלל, זה היה היום בו נפטרה אמי שהיתה בת 96, ואני אהבתי אותה מאוד. אני עצמי מתגורר בקיבוץ 'קליה', סמוך לים המלח, ואינני דתי.

'אני לא זכיתי לכיבוד-אם כזה'

הוא ממשיך ומספר, שאמו קראה לו, וביקשה ממנו שיבטיח לה שיאמר עליה קדיש. "נתתי לה תקיעת כף, אבל עשיתי לי סימן: אני נכנס לבית הכנסת הראשון שייקלע בדרכי, והיה, אם יתנו לי להתפלל לפני העמוד כמו שאני, עם המכנסיים הקצרים, אמשיך להתפלל ולומר קדיש, ואם לא- לא רק שהייתי נקי משבועתי, ולא אומר קדיש..."

"בזה שאפשרת לי להתפלל, כבוד הרב, ניצחת אותי!!!". הגרצ"פ חיבק אותי, ואמר: "אוי!!! אני לא זכיתי לכיבוד-אם שכזה!!!". האדם התחיל לבכות בקול ובדמעות שלישי, ועזב את הבית, ושוב לא הגיע במשך כמה שבועות. הגרצ"פ החל כבר להצטער, וחשב אולי לא היה צריך לומר אף מילה... אבל לאחר כמה שבועות הגיע הנ"ל, ועכשיו היה כבר לבוש בחליפה ובמגבעת, ומסופר כהלכה, כיהודי חרדי ממש.

"לאחר שהרב חיבק אותי ואמר את מה שאמר, קיבלתי זעזוע, והחלטתי לחזור בתשובה שלימה. נסעתי לקיבוץ, חיסלתי שם את כל עסקיי, ועכשיו אני יהודי ירא ושלם!" – אמר...

איך אפשר לוותר על דינים שהם מעיקר הדין

והנה, התקשיתי בסיפור זה, מאחר שבצורה שבה היה לבוש האדם ההוא, הרי אסור להתפלל לפני העמוד! ומקובלנו ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שגם אם רוצים לקרב יהודי ולגרום לו לחזור בתשובה, אפשר אולי לוותר על דינים שהם בבחינת חומרות, או לפני משורת הדין, אבל לא בדברים שהם מעיקר הדין, ולכאורה האדם ההוא היה לבוש בצורה שאסור לשמש כשליח ציבור, מה גם שבמניין התפללו תלמידי חכמים!

על מה הסתמך הגרצ"פ פרנק, כשנתן לאדם הזה להתפלל לפני התיבה? שאלתי את מרן הגרי"ג אדלשטיין (שליט"א) זצוק"ל.

והשיבני מרן ראש הישיבה: "הרי יש דין, שאם יודעים על בת ישראל שיוצאת לשמד מותר לחלל שבת, ולרדוף אחריה כדי להשיגה ולהצילה מן השמד, ואם כן, במקרה שלנו, היה הגרצ"פ בבחינת 'חכם עדיף מנביא', ועוד לפני שהאיש אמר לו שהתכוון להתפקר לגמרי (אם בבית הכנסת הראשון לא יתנו לו לומר קדיש), 'הריח' רבי צבי-פסח ש'אלו הם פני הדברים', ולכן ברור שהיה צריך לתת לו להתפלל, כדי שלא יתפקר".

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה'- בעריכת הרב משה מיכאל צור)

סיפר הרב גרשון אדלשטיין זצ"ל: מעשה בילד שסיים כיתה ח', אך לא ידע כמעט מאומה ולא היה שייך שייכנס לישיבה קטנה. כיון שכך העבירוהו לת"ת אחר כדי שילמד שנה נוספת בכיתה ח'.

שם היה מלמד פיקח שהבין שתלמיד זה לא יוכל לענות על שאלות המבחנים הסטנדרטיים של הכיתה. לכן בכל מבחן נתן לו רק שאלה אחת, בזמן שלשאר התלמידים נתן 10 שאלות. הוא הקפיד לבחור שאלה שידע בוודאות שהילד יוכל לענות עליה. אכן התלמיד השיב בכל פעם על השאלה וקיבל ציון 100 בכל

מבחן. התלמיד קיבל עידוד פנימי ובטחון עצמי, ואז הוסיף לו המלמד עוד שאלות בכל מבחן. בסופה של שנה קיבל מבחנים ככל השאר וענה על הכל תשובות מלאות.

אז – כבר נכנס בקלות לישיבה קטנה בלי צורך להפעיל פרוטקציה.

עוד סיפר: מעשה בילד שלמד בת"ת אשר רמת הלימודים הייתה בו גבוהה מאוד. הילד למד, אך לא היה שמח בלימודו, ובפרט שהיו בכיתתו ילדים מוכשרים מאוד שעלו עליו בהרבה בידיעותיהם וברמת הלימוד שלהם.

הוריו הבחינו שאינו שמח כשאר בני גילו...

כאשר באו אליי לשאול מה לעשות, יעצתי להם להעבירו לת"ת בו רמת הלימוד נמוכה יותר והילדים אינם בעלי כשרונות מבורכים וגבוהים במיוחד. הם עשו כך, ואכן הילד עלה והתעלה ופרח ולמד בשמחה רבה, ולבסוף נכנס לישיבה טובה והמשיך לעלות ולשגשג ולפרוח.

(מתוך הספר "לחנך בשמחה" של הרב יצחק זילברשטיין שליט"א, עמוד רנ"ט)

החזון איש כותב בספרו "אמונה ובטחון" (ד, טז) שאם הורים או מחנכים מתנהגים עם הילדים בכעס, הם מזיקים לחינוכם, כי הילדים מחקים אותם ולומדים ממעשיהם. כשרואים שהמחנך או ההורה כועס הם חושבים שזה מותר ומתחילים גם הם לכעוס וממילא נוהגים במידות רעות.

גם אם ידברו איתם הרבה שיחות מוסר בגנות הכעס, זה לא ישפיע כי מה שרואים משפיע יותר.

אם ראש המשפחה נוהג במידות טובות ואינו כועס על שום אדם, זה משפיע ממילא גם על צאצאיו, וזהו החינוך הטוב ביותר.

בפתיחת ועידת החינוך שהתקיימה לפני כשנתיים, אמר הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל שהדבר החשוב ביותר הוא לתת טעם בלימוד לתלמידים, שהלימוד ימשוך את ליבם, וכל יאהבו את הלימוד, וכל דין חדש או סוגיא חדשה תסקרן אותם ותעניין אותם.

(בן ציון קלוגמן, המודיע י"א בסיון תשפ"ג)

*

שבת שלום ומבורך!

blu.israel@gmail.com לתגובות

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

פנחס זה אליהו ותשבי יתרץ קושיות ואיבעיות

ביותר משלש מאות מקומות בש"ס יש שאלות שלא נפשטו והגמרא מסיים בלשון "תיקו" כלומר שחז"ל השאירו השאלה כאיבעיא דלא איפשטא, והערוך (ערוך תק) פירש שלשון תיקו הוא מלשון תיק, דר"ל כי כמו שהתיק שבו הספר אינו נודע מה שבתוכו, כך פשיטות האיבעיא אינו נודע.

אבל בכמה ספרים כתבו הסבר אחרת בפירוש תיקו, וכך כתב התוס' יו"ט (עדות פר' ח, מ"ז) "רגילין לומר דתיק"ו שאמרו בגמרא היא נוטריקון תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות". וכן כתב השל"ה הק' (תורה שבע"פ, יג, כללי לשונות סוגיות אות קלד) "בכל דוכתא בתלמוד שהתשובה אינה נודעת לפשוט ממנה האיבעיא אומר תיקו, ויש אומרים תיק"ו ראשי תיבות תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות".

וכן מובא באמרי פנחס (שער א - תורה נביאים כתובים) מהרה"ק מקאריץ: "מרגלא בפומייהו דאינשי דראשי תיבות תיק"ו תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות", וכן כתב החפץ חיים בספרו צפית לישועה (פרק ג) "ואמרו המפרשים שתיקו הוא ראשי תיבות - תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות". (וע"ע בערוך לנר, נדה ריש כג:).

וצריכים לדעת למה כינוי את אליהו הנביא דוקא בתואר זה "תשבי", ובמקום "תיקו" היו גם יכולים לומר "איקו" כלומר "אליהו יתרץ קושיות ואיבעיות", וכמו שאמרו בכמה מקומות (ע' ב"מ כ). "יהא מונח עד שיבוא אליהו", ובגמ' מנחות (מה). איתא "אמר רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה", ולמה הסימן של "תיקו" היא רמז לשם "תשבי" והדבר צ"ב.

איש תשבי על שמו נקרא

וכן יש להעיר מדברי הפיוט "אליהו הנביא אליהו התשבי וכו' שאומרים במוצאי שבת, ואומרים "איש תשבי על שמו נקרא תצליחנו על ידו בתורה", וביאר שם האבודרהם בפירושו "תשבי, פירוש, מוסף על שמו נקרא תשבי, על שם שהיה מתושבי גלעד תצליחנו על ידו בתורה שהוא עתיד להסיר לנו כל הספקות שיש לנו בתורתנו". הרי שאליהו הנביא יצליחנו בתורה על בשמו שנקרא תשבי.

והנה הפעם הראשון שמוזכר אליהו הנביא בספרי נביאים, כתיב (מלכים א, יז, א) "ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד", וכתב שם רש"י "התשבי מארץ ששמה תושב", הרי שהשם תשבי בא להודיע לנו שבא ממקום ששמה תושב.

מאיזה שבט היה אליהו הנביא

והנה הפסוק הנ"ל בספר מלכים לא גילה לנו שום פרטים נוספים אודותיו, ולא כתיב מי היה אביו ואמו ומאיזה שבט היה, ובמדרש רבה (בראשית פרשה עא פסקה ט) מצינו מחלוקת גדולה בזה. "אליהו משל מי, ר' אליעזר אמר משל בנימין דכתיב (ד"ה א ח) 'ויערשיה ואליה זכרי בני ירוחם כל אלה בני בנימין', ר' נהוראי אמר משל גד היה הה"ד (מלכים א טז) 'ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד', א"ר פליפי בר נהוראי מאן חזית למימר כן, א"ל דכתיב (יהושע יג) 'זיהי להם הגבול יעזר וכל ערי הגלעד', מה מקיים ר' אלעזר קרא דר' נהוראי מתושבי גלעד מיושבי לשכת הגזית הוה, ומה מקיים ר' נהוראי קרא דר' אלעזר ויערשיה ואליהו אלא מדרשות הן, בשעה שהיה הקב"ה מרעיש עולמו היה מזכיר זכות אבות בני ירוחם והקב"ה

מתמלא רחמים על עולמו. פעם אחת נחלקו רבותינו בדבר, אלו אומרים משל גד ואלו אומרים משל בנימין, בא ועמד לפניהם א"ל רבותינו מה אתם נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל אני":

האם אליהו הנביא היה כהן

ומדברי הגמ' בבבא מציעא (קיד.) נראה שאליהו היה כהן וז"ל הגמרא שם "אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים, אמר ליה לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות, אמר ליה לא מתני מר טהרות דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם". וברש"י שם כתב "לאו כהן מר - דאיכא למאן דאמר דאליהו הוא פינחס, דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפינחס בקנאו את קנאתי":

וכן אמרו בפסיקתא רבתי (פרשה ד) "אתה מוצא שתי נביאים עמדו להם לישראל משבטו של לוי משה ראשון ואליהו אחרון, ושניהם גואלים את ישראל, בשליחות משה גאלם ממצרים, בשליחות ועתה לך ואשלחך אל פרעה וגו' ואליהו גאלם לעתיד לבא בשליחות הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא".

פנחס הוא אליהו

ובילקוט שמעוני (פר' פנחס) איתא "אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו. א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתיד ליתן שלום ביני לבין בני שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים".

ובתרגום יונתן עה"פ (שמות ד, יג) "שלח נא ביד תשלח" איתא "שלח כדון שליחותך ביד פנחס דחמי למשתלחא בסוף יומיא". וכתב שם בפירוש יונתן "דסבירא ליה פנחס הוא אליהו שיבוא לפני יום הגדול ויהיה מבשר".

אבל מדברי רש"י בגמ' מגילה (מח.) משמע שפנחס ואליהו אינם איש אחד, דאיתא שם בגמרא "מ"ח נביאים נתנבאו להם לישראל" ורש"י מונה כל שמותיהם, וחשיב פנחס ואליהו לשני אנשים ולא לאיש אחד. ובשו"ת הרדב"ז (ח"ו ס' ר"ג) כתב "ולפי דעת חכמי הנסתרות האומר פנחס זה אליהו, שורש נשמתו של פנחס, וכשאמרו לו ולא כהן הוא מר לא רצה לגלות הסוד":

ובספר זיקוקין דנורא באליהו זוטא פר' טו' מביא את ספר הפרדס (שער היכלות פרק יד) וז"ל בקיצור: בענין יחוס אליהו נחלקו רז"ל מאיזה שבט היה, יש אומרים משבט גד, וי"א משבט בנימין, ויש אומרים פנחס זה אליהו וי"א מזרע רחל והוא בעצמו מתייחס פעם בזה ופעם בזה ויש מקובלים רצו לפרש הכל בסוד העיבור.

שוב מצאנו בשם רבינו משה דילאון ז"ל, מה ששאלת בענין אליהו שעלה למרום וכו' ראיתי סוד נפלא עד מאד אליהו לא תמצא לו בכל התורה אב ואם, ולא כתוב בו בן פלוני אלא אליהו התשבי מתושבי גלעד". (וע"ע באריכות באהלי יעקב ח"א לפר' פנחס תרח"צ להרה"ק מהוסיאטין, וע"ע בשו"ת תירוש ויצהר ס' עא מהגאון רצ"ב מיכלזון).

אמנם דבריו צ"ע דהא הבאנו למעלה דברי המדרש "ר' אליעזר אמר משל בנימין דכתיב (ד"ה א ח) 'ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם כל אלה בני בנימין". הרי שאנו כן יודעים מי היה אביו ושמו ירוחם מבני בנימין, אי לאו דנאמר שפסוק מיירי באליהו אחרת ואינו אליהו התשבי.

זהותו של אליהו הנביא בבחינת תיקו

הרי שזהותו של אליהו התשבי הוא גופו דבר של תיקו, שהגם שהפסוק כינה אותו בתואר "תשבי" אמנם גם לפרש פשוטו של מקרא זה אין אנו יכולים וא"ל פשוט שאלה זו מה הכוונה "התשבי" ומאיזה שבט היה ומי היה אביו, וכך כתב הרד"ק בפירושו לספר מלכים א' (פר' יז, א) "אליהו התשבי מתושבי גלעד, נחלקו רז"ל מאיזה שבט היה, מהם אמרו משבט גד היה, ומהם אמרו משבט בנימין, ומהם אמרו פנחס זה אליהו, וכל אחד מהם סומך דבריו אל הפסוקים בדברים רחוקים ואנחנו לא ידענו האמת".

ונמצא שזהותו של אליהו הנביא הוא גם ענין של תיקו, ותשבי יתרץ לנו מי הוא באמת, ואז כשיגלה לנו זהותו של אליהו התשבי, גם יגלה ויתרץ לנו כל הקושיות ואיבעיות גם כן.

ותראה מה שכתב החיד"א ז"ל במדבר קדמות (מערכת א') "אליהו הנביא שהיה מתגלה לתנאים ואמוראים לא היה בכל בחינותיו, ומשום הכי לא היה פושט כל הספקות ונשארו בתיקו, וכשיבא משיח יתראה בכל בחינותיו ואז נאמר תשבי יתרץ קושיות ואבעיות, ומצאתי סמך לזה בדברי גורי האריז"ל". הרי שהשם תשבי מורה על הזמן שיתגלה אליהו הנביא בכל בחינותיו ואז כשיהא מוכתר בשם "תשבי" יגלה לנו ויפשוט כל הספיקות שנסתפקו בהם חז"ל.

אליהו הנביא היה מלאך בעת בריאת העולם

והנה בספר ילקוט ראובני (פר' בראשית אות ער"ב) גילה לנו עוד ענין מזהותו של אליהו הנביא וז"ל "בסתרי תורה (ספר הפרדס) ראיתי סוד מופלא עד מאד. אליהו לא נמצא לו בתורה אב ואם ולא כתוב בן פלוני אלא אליהו מתושבי הגלעד. אמרו כי קודם לכן ירד מן השמים. אמרו שבשעה שבקש הקב"ה לבראת את האדם אמרו לו מה אנוש כי תזכרנו, הושיט אצבעו ושרפם עד שקרא לפלוני וסייעתו, א"ל נעשה אדם בצלמנו, א"ל רבש"ע אם לפניך טוב לפני לא כל שכן ואם טוב בעיניך אני ארד ואשמש לפניו. ואע"פ כן לא ירד באותו שעה וירד לאחר זמן והאמין בהעולם כי ה' הוא האלקים בענין אחאב. ולימים מועטים שהאמין זה בעולם העלוהו המקום לשמי מרום ואמר לו הקב"ה אתה אפטרופוס על בני תמיד ותאמין אמונתי בעולם".

והחיד"א בספרו מדבר קדמות (מער' א אות כז) מביא דברי הילקוט ראובני ומוסיף עליו "ועפ"ז מה מתוק לשון רז"ל דאמרי פנחס זה אליהו, ודייקי בלישנא דהוה להו לומר אליהו זה פנחס, ובהכי ניחא, דאליהו קדם שהוא מלאך" עכ"ל החיד"א (וע"ע בבן יהוידע פסחים סח.).

במה זכה פנחס למעלת אליהו

ומעתה נבין למה זכה פנחס שיהא אליהו, דעל ידי מעשי פנחס שהשיב את חמת ה' מעל בני ישראל וכו' ולא כילה את בני ישראל בקנאתו, עשה בזה פעולת אליהו הנביא ולכן זכה להתלבש באליהו הנביא. ובאור החיים הק' ביאר על דרך זה הפסוק "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" וז"ל "ובדרך רמז יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו פינחס הוא אליהו, אשר הוא עתיד לבשר עם בני ישראל בגלות האחרון, וכאן הודיע הכתוב במה זכה למעלה זו להשיב לב בנים על אבות (מלאכי ג כד), ואמרו ז"ל (שהש"ר ד יב, ה) אין אליהו בא אלא להרבות שלום בעולם:

והוא אומרו פינחס וגו' השיב וגו' בקנאו וגו', כפל לומר שתי קנאות, לרמוז לקנאה שקנא בזמן זה, ולקנאה שקנא פעם ב' בימי אחאב כאומרו (מ"א יט י) קנא קנאתי לה', גם שם כפל לומר קנא קנאתי, לרמוז לשתי קנאות, אחד בימי משה, ואחד בימי אחאב:

לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום, שהוא הברית שכרת עם האבות לתת להם עשרה עממין, וזה יקרא ברית שלום, כי אז יהיה "שלום בכל העולם" דכתיב (ישעיה יא ז-ט) ופרה ודוב תרעינה וגו', לא ירעו ולא ישחיתו וגו', ברית זה יהיה לו כי הוא זה אשר יעשה את הדבר הזה והשיב לב בנים על אבות וגו', דכתיב (מלאכי ג כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו' ולזה דקדק לומר הנני נותן לו בפרטות, ולא שתף עמו זרעו, ואחר כך אמר ברית הכהונה, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם" עכ"ל האור החיים הק' :

בעת בריאת העולם קיבל אליהו ע"ע להצדיק בני אדם

ומה מתוק דבריו לפי יסוד הילקוט ראובני הנ"ל, והיינו שבעת בריאת העולם "נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה" (בראשית רבה ה, ה).

והנה הגם שחסד וצדק הסכימו שיברא אדם, אבל לא אמרו כמו אליהו הנביא שהם מוכנים לרדת לזה העולם כדי להצדיק בני אדם, ורק אליהו הנביא קיבל על עצמו שהוא רוצה לרדת לעולם התחתון כדי לעזור לבני אדם שיאמינו בה', ולכן מדה כנגד מדה אליהו הנביא יבוא לבשר שלום בעולם מכיון שהוא היה המלאך היחיד שקיבל על עצמו לרדת לזה העולם כדי לעזור לבני אדם שיהיו טובים לפניו, וזהו שאמר לו השי"ת "אתה אפטרופוס על בני תמיד ותאמין אמונתי בעולם".

נתעלמה ממנו הלכה בבחינת תיקו

והנה בעת המעשה של פנחס כתיב בתורה (במדבר כה, ו-ז) "והמה בוכים פתח אהל מועד וירא פנחס וכו' ויקם מתוך העדה" וכתב שם רש"י "נתעלמה ממנו הלכה כל הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו, געו כולם בבכיה, בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא שנאמר ויטחן עד אשר דק וגו' וכאן רפי ידיו אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו".

הרי שהלכה זו של הבוועל ארמית שקנאים פוגעים בו נעשה כמו תיקו, שנתעלמה ממש רבינו ורפו ידיו ופנחס היה הגבר שהחזיר הלכה זו למשה רבינו ולכלל ישראל. ובפרקי דר' אליעזר (פר' מז) איתא שלכן אליהו הנביא נקרא בשם תשבי וז"ל "רבי אליעזר אמר היסב הקב"ה שמו של פנחס כשמו של אליהו זכור לטוב מתושבי גלעד שעשה תשובה לישראל בארץ גלעד". וכתב שם הרד"ל היינו במעשה פנחס וקרי לה בארץ גלעד לכל עבר הירדן וכמ"ש המפרשים ממ"ש (במדבר לב) ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזתה. וקבלה היה בידם שאליהו ז"ל אינו ממשפחת תושבי גלעד וכמ"ש בשמות רבה פרשה מ' שמירושלים היה מבני בנימין, לכן דרשוהו שהשיב בתשובה בגלעד שנאמר הנני נותן לו את בריתי שלום עכ"ל הרד"ל.

הרי שהתואר "תשבי" ניתנה לאליהו הנביא משום מעשי פנחס שזהו מידתו להשיב בני ישראל בתשובה ועל ידי כן התלבש בדמותו של אליהו הנביא ונתעטר בתואר התשבי ע"ש מעשה זו.

ומעתה מבואר למה "תיקו" הוא ר"ת "תשבי יתרץ קושיות ואבעיות", דכמו שאז נתעלמה הלכה ממש רבינו ופנחס אזר חלציו להזכירו ההלכה ואז נתעטר בתואר תשבי שהחזיר ישראל בתשובה, כמו כן יזכה לעתיד לבוא ותשבי יתרץ קושיות ואבעיות.

וכנראה שחז"ל השתמשו בלשון תיקו כשיש ספק מה הדין וזה יתרץ לנו תשבי לעתיד לבוא, משא"כ הלשון "יהא מונח עד שיבוא אליהו" מיירי בעיקר כשיש ספק במציאות הדברים וא"א לנו לברר מציאות הדברים ולא כשיש ספק בדין התורה, ולמשל אמרו במשנה (ב"מ פר' א מ"ח) "מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבוא אליהו", וכן אמרו (שם פר' ב) "מצא כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבוא אליהו" ועוד אמרו (שם פר' ג) "שנים שהפקידו אצל אחד זה

מנה וזה מאתים, זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר **יהא מונח עד שיבוא אליהו**, ובמשנה במ' שקלים (פר' ב) "מותר שבוני לאותו שבוני, מותר עני לאותו עני, מותר המת ליורשיו רבי מאיר אומר מותר המת **יהא מונח עד שיבא אליהו**", ובגיטין (מב:) "הכי השתא התם **אם יבא אליהו ויאמר** בחד מינייהו דעבד הוא קנין כספו קרינא ביה".

לא מצינו תיקו בזמן המקדש

משא"כ לשון תיקו היא כשיש ספק בדין ולא היו חז"ל יכולים לברר מה הדין ובתפארת שלמה (פר' שופטים ד.ה. כי יפלא) מהרה"ק מראדמסק כתב שרק אחר החורבן בימי הגמרא מצינו תיקו אבל בזמן הבית מי איכא ספיקא עיי"ש, הרי שכל האיבעיות שלא נפשטו היא מחמת הגלות שאין לנו זוכים לברר התורה כראוי כמ"ש (שבת קלט.) "אין בן דוד בא עד שלא יהיה משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד".

ולכאורה דברי התפארת שלמה צ"ה דהלא כבר בזמן בית המקדש היה מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל (ביצה יט.) אם יש סמיכה בשלמים ועולה ביו"ט שבית שמאי אומרים אין סומכין עליהם ובית הלל אומרים סומכין עליהן.

ותשובה לזה נמצא בספר נפש שמשון מהגה"צ ר' שמשון פינקוס זצ"ל שהביא דברי רבינו האר"י ז"ל (פע"ח שער עולם העשיה פר' ו) בטעם שאומרים בכל בוקר "פרק איזהו מקומן", וכתב האר"י ז"ל "ודע כי בחרו לומר פרק זה יותר מכל הפרקים שבש"ס שיש בו ענין הקרבנות, מפני שהוא כולל כל מיני הקרבנות. וגם מפני שאין פרק בכל משניות כולם שלא יהא נזכר מחלוקת התנאים, אלא פרק זה בלבד, ונקרא פרק זה הלכה פסוקה, ועתה אנו צריכין אל השלום ולא אל המחלוקת":

ושאל הגר"ש פינקוס, הלא והדברים מפליאים, דהא תינח מחלוקת בין אדם לחברו שעליה נאמר בחז"ל שהיא סיבה לסילוק השכינה א"כ מחלוקת היא חסרון, אך כאשר המחלוקת היא בתורה ונחלקו בה תנאים קדושי עליון וכל לזאת יקרא מחלוקת, הלא הן הן גופי תורה! ויתירה מזאת ידועים דברי הגמרא (גיטין ו:ו) "אשכחיה ר' אביתר לאליהו א"ל מאי קעביד קוב"ה" א"ל קא עסיק בפילגש בגבעה" א"ל ומאי קאמר' א"ל אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר".

הקב"ה בעצמו כביכול לומד את תורת בניו בני זה כך הוא אומר, ואילו בני אחר כך אומר, אמת לאמיתה כלפי שמיא, אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכי לזאת יקרא מחלוקת ודאי טמון בענין זה סוד עמוק ונבאר את הדברים לפי ערכנו.

אלא שידועים דברי חז"ל סוטה (מז:): סנהדרין (פה:): "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית התורה כשתי תורות". כלומר עד שבאו תלמידיהם של שמאי והלל כמעט לא היתה מחלוקת בישראל וכמו שמבואר ברש"י (חגיגה ו. ד"ה יוסי) שהמחלוקת הראשונה היתה בענין סמיכה ביו"ט, והתחילה עם הזוגות יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים שאחד אמר לסמוך ואחד אמר לא לסמוך, ואח"כ המשיכה מחלוקת זו דרך הזוגות כמובא שם במשנה. זו היתה הפעם הראשונה שהיתה מחלוקת בישראל עד שהגיעו לשמאי והלל, שמאי אמר לא לסמוך והלל אמר לסמוך. שמאי והלל עצמם חלקו בשלושה מקומות כמבואר בחז"ל (שבת סו.) ותלמידיהם התחילו לחלוק בדברים רבים לאין ספור.

ויש להדגיש כאן שאין הכוונה שקודם מחלוקת תלמידי הלל ושמאי לא היתה מחלוקת כלל, הכוונה היא שבכל פעם שהיתה מחלוקת הגיעו בסוף למסקנה ברורה על ידי שהתלמידים התאספו ומצאו פתרון למחלוקת וכך כתב להדיא הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש וז"ל "וכאשר מת יהושע בן נון ע"ה למד לזקנים מה שקבל מן הפירוש וכו' ואשר נפל בו מחלוקת

פסקו בו הדין ע"פ רוב הזקנים וכו' ואין זמן שלא היה בו התבוננות וחיידוש הענינים והיו חכמי כל דור משימים דברי הקודמין עיקר והיו לומדים מהם ומחדשים ענינים" וכו' יעוי"ש אריכות דבריו.

דוגמא לכך היא ההלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, היתה זו מחלוקת גדולה בעם ישראל, דואג האדומי טען שההלכה אינה כך, אבנר שהיה גדול הדור שתק, שאול בעצמו שג"כ היה גדול הדור שתק וכל חכמי ישראל שתקו עד שבא בועז ואמר כך מקובלני בית מדרשו של שמואל הרמתי כלומר היתה זו מחלוקת ישנה וגם בועז ידע ממנה ובפשטות כיון שהיתה לו מסורת לכן קיבלו את דעתו ושוב לאחר מכן לא מצינו מחלוקת בזה.

וחז"ל דרשו עה"פ את והב בסופה (קידושין ל:): "אפילו אב ובנו רב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה", מחלוקת אינה חסרון אלא הכרח וממילא מעלה עצומה הדרך להגיע אל האמת, **כל החסרון היה במה שלא הצליחו להגיע לכלל הכרעה לאחר המחלוקת ונמצאת התורה כשלושים תורות עכ"ל** הגר"ש פינקוס.

וראה עוד באור החיים הק' (דברים יב, כח) עה"פ שמור ושמעת את כל הדברים האלה, וז"ל, "שמור ושמעת קשה שהיה לו לומר שמע ושמרת, ולמה הקדים שמירה לשמיעה, יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוה"ק ח"ג קכג) כי מי שהוא בעל עבירות שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא כי **שערי פתחי ההבנה בדברי התורה הם הם הקושיות שיעמדו בפני האדם והם סוד הקליפות המתהווים מעבירות האדם**: וזה שהעיר הכתוב במאמר זה שמור ושמעת, פירוש אם אתה רוצה שתעמוד על אמיתת התורה להבין אמריה, שמור המצוות לבל תעבור עליהם, ובזה ושמעת את כל" וגו':

ולכן אליהו התשבי שמידתו להחזיר כולם בתשובה, על ידי זה נזכה שכל הספיקות בתורה יתבררו "איש תשבי על שמו נקרא תצליחנו על ידו בתורה", "שהוא עתיד להסיר לנו כל הספקות שיש לנו בתורתנו" ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר

מרן הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד

השבוע חל היארצייט של אביו של רבינו, מרן הגה"ק רבי אלחנן בונם וסרמן זצוק"ל הי"ד (בימים יא-יג תמוז^{לא}). להלן "קטעים מתולדות הגאון הקדוש זצוק"ל ושרטוטים מהליכותיו בקודש" כפי שרשם רבינו זצ"ל, ונדפסו בפתח ספר "קובץ הערות" ו"קובץ שיעורים":

👉 לידתו ורבותיו

אבינו הגאון המחבר זצוקללה"ה נולד בשנת תרל"ה העיר בירז במדינת ליטא. בשנת תר"נ לערך העתיקו הוריו ז"ל את מקום דירתם לעיר בויסק בגליל לטביא. משם נסע לשיבת טלז, בה שמע לקח מהגאונים הגאון רבי אליעזר גארדאן והגאון רבי שמעון הכהן שקאפ זצ"ל. בישיבת טלז נתפרסם כמתמיד וכמעמיק שלא מן הרגיל. אחרי שקידה עצומה של כמה שנים בישיבה ההיא נסע ליצוק מים על ידי רבו הגאון רבי חיים הלוי סולובייציק זצ"ל. בשנת תרנ"ט נשא לאשה את אמנו הצדקנית מרת מיכלא נשמתה עדן, בת גאון הדור אאמו"ז הרב מאיר אטלס זצוק"ל שכיהן אז ברבנות בעיר סאלאנט. בשנות תרס"ג ותרס"ד השתתף ביחד עם הגה"צ הרב יואל באראנציק זצ"ל הי"ד מריגא ביסוד והנהלת ישיבה בעיר אמציסלאוו ברוסיה.

👉 השפעת החפץ חיים

תקופה חדשה שהטביעה חותמה על כל מהלך חייו התחילה בשנת תרס"ז כשבא לראדון מקום מושב רבו בעל ה"חפץ חיים" זי"ע ללמוד ב"כולל קדשים" של רבינו בעל החפץ חיים זי"ע. בשנת תר"ע קבל על עצמו משרת ראש ישיבה בעיר בריסק, מקום מושב רבו הגאון רבי חיים הלוי זצוק"ל. אחר פרוץ מלחמת העולם, בסוף שנת תרע"ד, כשהתחילה נדידת התושבים מעיר בריסק שנחשבה כעיר (בצורת) [בצרת] מלחמה, חזר לראדון, מקום רבו בעל החפץ חיים זי"ע, ואתו ואת ישיבתו נדד בימי ראש השנה דשנת תרע"ו לעיר סמילאוויץ הסמוכה למינסק. בשנת תרע"ז החליט רבינו בעל החפץ חיים זי"ע להעתיק מושבו לעיר סומיאטש, ואז השאיר חלק משיבתו תחת יד אדוני אבי מורי ורבי הגאון זצוקלה"ה בעיר סמילאוויץ. כשניתנה האפשרות לבני התורה לעזוב את מדינת רוסיה בשנת תרפ"א, שב למדינת פולין, שם התעכב בעיר באראנאוויטש לקבל עליו הנהלת הישיבה המקומית, "אהל תורה", אשר גדלה ונתפרסמה תחת ידו כאחת הישיבות הכי-גדולות בתקופת התורה דשנות תר"פ-תרצ"ט, בהשפעה עצומה על כל אפסי מדינת פולין ושאר הארצות. הישיבה הקדושה עלתה למתיבתא

^{לא} התאריך המדויק מוטל בספק. ידוע שהרשעים הארוכים ימ"ש לקחו את רבי אלחנן זצוק"ל הי"ד ואת הקדושים אשר עמו לגיא ההריגה ביום י"א תמוז. במשך שנים הנהנה היתה שבו ביום נעקדו על קידוש ה'. אולם עדויות שהגיעו לאחר שנים לימדו שלא נעקדו עד ל"ב ואולי י"ג תמוז. למרות שרבינו זצ"ל שמע וידע עדויות אלו, הוא המשיך לנהוג את מנהגי היארצייט בי"א תמוז, כמדומה מחמת הספק, ואכמ"ל.

דרכי קידוש שם שמים בשנות הדמים דתחלת המאה השמינית לאלף הששי, הי"ד, אחרי גלותה בימיה האחרונים לערי ווילנה, טראק, וסעמעלישאק.

מנהיג האומה וקרבניט הדור

בתקופה זו, תקופת התורה שבין שתי המלחמות העולמיות, נתקבל בכל תפוצות ישראל כמנהיג האומה וכקרבניט הדור, אשר בכל עניני הכלל לא זזה ידו מידי רבותינו מאורי ישראל, רבו בעל החפץ חיים זי"ע, וידידו גיסו רשכבה"ג נשיא ישראל הגאון רבינו חיים עוזר גראדזענסקי זצוק"ל.

גאון ומחפש אמת

גאון ומחפש האמת ביגיעה בתורה בממדים בלתי רגילים, יגע ועמל בלי ליאות לרדת לסוף דעתם של מורינו הראשונים והאחרונים. הליכותיו – הליכות עולם, השקפותיו – השקפות התורה. תורת חסד של רבו הגדול בעל החפץ חיים זי"ע היתה על לשונו תמיד. בכל פניותיו ועסקיו עורר יחס של יראת כבוד והערצה. תכונת רוחו היתה משפעת מתורת רבותיו הגדולים להגיע לנקודת האמת.

ישיבת ברנוביץ

ברח מן הרבנות והתמסר להפצת תורה ודעת ה', שלא תמוש התורה מדור יבא. את תלמידיו הדריך במקל נועם. מסירותו לתלמידיו עברה כל גבול. יחד אתם סבל סבלם וכאב כאבם. חפש ומצא ראשי ישיבה מבני עליה של דורו, גדולי תורה ויראה ובעלי השפעה עצומה, ומינה אותם רמי"ם בישיבתו, כמו הגאון הרב שלמה היימאן זצוק"ל, מי שהיה אחר כך הר"מ המפורסם דמתיבתא תורה ודעת בניו יורק, והגאונים, הרב דוד ראפאפארט בעל "צמח דוד", הרב רבי אריה לייב גאווע, והגה"צ הרב ישראל יעקב לובטשאנסקי, זצוק"ל הי"ד.

נאמן רוחו של החפץ חיים

השפעת רבו בעל החפץ חיים זי"ע היתה טבועה בחותם בלתי ימחק על דרכו ותהלוכותיו. וכמים הפנים אל פנים, כן היתה בלבו של החפץ חיים זי"ע הערצה גדולה ונפלאה כלפי אדוני אבי מורי ורבי זצוק"ל. בלב מלא גיל, בחדוה ובחיבה יתירה היה החפץ חיים זי"ע מקבל פניו בכל עת בואו לראדון. ואם כי הוא הופיע לפניו בתור תלמידו, היה נחשב בעיני רבו לנאמן רוחו ואיש ימינו בכל עניני הכלל. לא פעם הזמינו לראדון לטכס עצה באיזה ענין נחוץ, או לשם ביצוע של איזו תכנית לחיזוק התורה והדת.

זכרון מפליא

בקי בכל חדרי תורה. זכרונו היה מפליא. פעם אחת לקח בתורת שאלה את ספר תשובות הריב"ש ממחותנו הגאון האדיר הרב רבי מאיר אבאוויץ זצוק"ל הגאב"ד נאווארעדאק. במשך חצי שנה לערך היה מעיין בספר הנ"ל שעה קצרה בכל בוקר. כשתי שנים לאחר שהחזיר את הספר לבעליו, ראינוהו כותב מכתב ומעתיק מזכרונו תשובה של הריב"ש כלשוונה.

לחפש האמת מדברי התורה

בלימוד התורה, שבכתב ושבעל פה, בהלכה ואגדה, דרכו היתה לחפש האמת מדברי התורה, הש"ס, הפוסקים והמפרשים, מבלי שום נטיה להעמיס כל כוונה או חידוש מדלילה. בהקדמתו למאסף "אהל תורה" מזכיר את דברי רבו הגר"ח זצוק"ל כי "לחדש חידושים זה לא מתפקידנו, כח זה ניתן אך לראשונים ז"ל, פעולתנו היא להבין רק מה שכתוב...".

העמיד תלמידים הרבה והטביע חותמו על רוב בחירי כל ישיבות ליטא ופולין. הוא סלל לעצמו דרך מיוחדת לעמוד על עיקרי הסוגיות בהירות מפליאה, ללמד לתלמידיו בבהירות ובקיצור. כהגדרה מדויקת מדרך הסברתו לתלמידים יוכלו

לשמש דברי הרמב"ם (הלכות דעות פ"ב), וזה לשונו שם: "וכן בדברי תורה ובדברי חכמה יהיו דברי האדם מעטים ועניניהם מרובים... לא ימהר להשיב ולא ירבה לדבר, וילמד לתלמידים בשובה ונחת, בלא צעקה ובלא אריכות לשון. הוא שאמר שלמה, 'דברי חכמים בנחת נשמעים'".

👉 המסביר ההגיוני

ופעם אחת אמר כי המסביר ההגיוני הוא מי שבהסברו לא תחסר מלה להארת הענין, ושמאיך גיסא לא יוסיף מלה יתירה שגם בלעדה היה הענין מואר כל צרכו.

👉 כחכמתו כן מעשיו

כצור איתן היה בכל דרכיו. שום הבדל ומרחק לא היה ניכר בין מה שלמד והבין מהתורה ובין מה שהגשים בכל דרכי חייו. כחכמתו כן מעשיו. שום מאורע לא כהה את בהירות ופשטות מחשבתו.

👉 באין נגיעה כל העקוב למישור

מרגלא היה בפומיה כי התורה מעידה על השוחד כי "יעור פקחים", ועל כן אף החכם שבחכמים מוכרח לטעות כל שיש לו איזו נטיה ונגיעה כל שהיא. ולהיפך, באין נגיעה פרטית – כל העקוב למישור וכל המסובך בתכלית הפשטות. וכן במאמר אחד מ"חידושי אגדות" שנדפסו בקובץ הערות הוא מבאר באריכות, כי כל טעויות השכל מקורן ושרשן בנטיות הלב, ואילולי הנטיות, כל האמתיות הם דברים פשוטים ומובנים מאליהם.

👉 התמדתו

התמדתו בלימוד תורתנו הקדושה היתה באופן פלא. בספריו הוא מברר דכשיש על האדם מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים אין עליו חיוב תלמוד תורה, כמו שאין חיוב תלמוד תורה כשצריך לעסוק בצרכי חייו, כדילפינג לה מ'ואספת דגנך', ושמאיך גיסא, חיוב הלימוד בכל רגע ורגע שהאדם פנוי.

כהלכתו כן מנהגו. לא נמנע מלהתעסק בכל דבר נחוץ בחיי הפרט והכלל. לא נח מטרדותיו בענייני החזקת הישיבה. הורה דעת את העם במאמריו הרבים בהשקפות התורה על מאורעות ושאלות העת שפרסם בחוברות ובעיתונים. ושב ללימודו כאילו לא הפסיקו.

כמה פעמים בדרכו לנסיעות חוץ-לארץ, סר לבית הישיבה כשמזוודתו בידו בדרכו לתחנת מסילת הברזל (הרכבת) להרצות שיעור לפני התלמידים קודם צאתו. שום דבר לא בלבל מחשבתו מלחזור לענין שהיה עסוק בו.

כבוד מעלת הגאון הרב יוסף כהנמאן (שליט"א) [זצ"ל] הגאב"ד פוניביז' מספר, כי בלמדם יחד בראדון הביאו לו מברק כי נולד לו בן. באותה שעה היו עוסקים בדברי התוס' (חולין דף כט ע"ב). אדוני אבי מורי ורבי זצ"ל פתח המברק, עמד וברך, וחזר לענין שהיו עוסקים בו באמרו "וכי מסתבר שלמאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף, התחלת השחיטה אינה כלל חלק ממנה?". וכך המשיך להתעמק בסוגיא כאילו לא קרה שום דבר.

👉 עבד ה'

בהספד אשר נשא על רבו בעל החפץ חיים זי"ע לפני בני הישיבה בבאראנאוויטש אמר כי מה שכתב הרמב"ם שהרשות ביד כל אדם להיות כמשה רבינו עליו השלום, אין הכוונה שיכולים להגיע למדרגת משה רבינו ע"ה בכל הבחינות, אלא שיש ביד כל אדם להגיע למדרגת משה רבינו ע"ה בבחינת עבדות ה', על פי ביאור הרד"ק שבכל מקום שנזכר על משה רבינו ע"ה 'עבד השם', הפירוש הוא על פי ההלכה שאין קנין לעבד בלא רבו וכל מה שקנה עבד קנה רבו. דהיינו, שכל מציאות

העבד היא בשביל רבו ולעצמו אינו כלום. והעיד על רבו הקדוש שידע לכוין כל מעשיו לשם שמים, ושפילו כשהיה צריך לחתום על קבלת משלוחי כספים שעל יד הדואר, היה אומר 'לכבוד השם' כשטבל העט בדיו. אלו שזכו להכיר את כבוד מעלת אדוני אבי מורי ורבי זצוק"ל יודעים עד כמה דברים אלו קולעים ומגדירים את מהותו והנהגתו של אדוני אבי מורי ורבי זצוק"ל עצמו.

👉 התורה נקראת 'תושיה'

מרגלא היה בפומיה כי התורה נקראת 'תושיה' מפני שהיא העצה היחידה לאומה הישראלית וכן לאיש ישראל בכל השאלות. אין אדם יודע איזו מטרה היא הטובה בשבילו, ולא איזוהי הדרך המובילה למטרה הטובה. אך התורה "תיעץ" העצה הנכונה והבטוחה. אין שאלה בחיי הפרט והכלל שאין תשובתה ועצתה בתורה, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. צריכים רק לחפש בתורה ולדעת איך לחפש.

בשאלות הכלל היה מראה מקורי התורה המבארים את מאורעות הזמן באור הנהגת ה' את עמו, והיה דן על פי המסקנא היוצאת מתוך פסוקי התורה, מתוך סוגיות הש"ס, מאמרי חז"ל ודברי רבותינו הראשונים והאחרונים.

👉 צדקתך צדק לעולם

מפני שבכל מאמריו הרבים בענייני העת אינו מביע כי אם מסקנת הלכה ודעת תורה, לכן גם מאמריו אלה אינם עשויים להתיישן על ידי שינוי תנאים וחילוף זמנים.

היה רגיל לומר כי מושג הצדק האנושי משתנה לפי המקום והזמן, אבל "צדקתך צדק לעולם" מפני ש"תורתך אמת".

👉 הפצת תורה – הצלת ישראל ברוחניות ובגשמיות

בעסקנותו לטובת חיוזק והפצת התורה ראה הצלת נפשות ישראל גם במובן הגשמי. במכתב ששלח ל"צעירי ישראל" בקיץ תרצ"ט לעודד על דבר יסוד חברות ללימוד התורה ואירגון ישיבות קטנות, הוא מבאר כי סיבת הסיבות של כל הצרות הבאות עלינו היא שכחת התורה, ושלכן חיוזק לימוד התורה הוא הצלה גם במובן הגשמי, ושהעמידה מרחוק בענין הזה יש בו משום 'לא תעמוד על דם רעך' כפשוטו.

👉 מות קדושים

מות הקדושים של אבינו גאון ישראל הי"ד היה המשך ישר בשלשלת קידוש השם ועסק וקיום התורה של ימי חייו. שערות הראש תסמרנה עת נעתיק בזה מזכרונותיו של עד ראייה הרב אפרים אשרי (שליט"א) [זצ"ל] שהתפרסמו בספרי הרב אשרי בעיתונים בארץ הקודש ובחוץ לארץ, וגם בספריו של הרב מ"מ ישר (שליט"א) [זצ"ל] – את דבריו האחרונים לחבריו קדושי עליון כשהופסקו מלימודם – מסכת נדה – והובלו לקדש שם שמים ביציאת נשמותיהם בעלות הלהב מעל המזבח ביום המר והנמהר י"א תמוז התש"א.

"רבי אלחנן דבר בשקט תוך מנוחה נפשית כתמיד, אף קולו לא השתנה במאומה. ארשת פניו הביעה רצינות, אך רגילה. בדיבורו לא הרגישו כל נימה פרטית, לא ניסה אף להפרד מבנו ר' נפתלי. שיחתו היתה מכוונת לכלם, לכלל ישראל... במרומים מחשיבים אותנו כצדיקים, כנראה, כי נבחרנו לכפר בגופותינו על כלל ישראל. אי לזאת אנו צריכים לשוב לה' בתשובה שלימה ומיד במקום... הזמן קצר, הדרך למבצר התשיעי (מקום הטבח של קדושי סלבודקה קובנה) קרובה, עלינו לדעת כי קרבנותינו יעלו יותר לרצון על ידי התשובה, ועל ידי כך נציל את חייהם של אחינו ואחיותינו באמריקה..."

שלא תעלה ברעיוננו איזו שהיא מחשבת פסול ח"ו, שהיא כפיגול ופוסלת את הקרבן. אנו מקיימים עתה את המצוה הכי גדולה, "באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה". האש היוקדת את גופותינו היא האש שתחזור ותקים מחדש את בית ישראל.

👁 גוילים נשרפים ואותיות פורחות

ויעלו קדושי עליון בסערה השמימה, ותורה באש חזרה עם תיקה ונרתיקה והדורשה וחוקרה, וגאון ישראל מופת הדור והדרו מנהיגו וקרבניטו אדוני אבי מורי ורבי זצוקל"ה, אבינו, 'רכב ישראל' – בעתותי שלום, 'ופרשיו' – בשעות חירום ומלחמה, ואחריו אחינו הקדושים העילוי העצום וקדוש הרב נפתלי בינוש זצוק"ל וצדיק וקדוש אהוב ונחמד הרב צבי יהודה לייב זצוק"ל הי"ד, יצאו נשמותיהם מתוך אהלה ופלפולה של תורה, מגופות צרופים בכל מיני טהרה, גוילים נשרפים ואותיות פורחות (ע"פ עבודה זרה דף יח ע"א).

ואנחנו יושבים משוממים "באשמה גדלה... ובעונותינו נתנו אנחנו, מלכינו (ו)כהנינו ביד מלכי הארצות, בקרב בשבי ובבניה ובבשת פנים כהיום הזה. ועתה כמעט רגע היתה תחנה מאת ה' א-להינו להשאיר לנו פליטה ולתת לנו יתד במקום קדשו, להאיר עינינו א-להינו ולתתנו מחנה מעט בעבדתנו" (עזרא ט, ז-ח), חידושי תורה וביאורי הלכות אודים מוצלים מאש להאיר עולם אשר חשך בעדנו, ומהם הספר "קובץ הערות", ועוד ספרים שיבואו אי"ה אחריו למאור עיני ההוגים בתורת ה' וממיתים עצמם באהלה.

"אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחינו ומתהמות הארץ תשוב תעלני. תרב גדלתי ותסב תנחמני" (תהלים עא, כ-כא).

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

מדוע לא נכנסה מרים לארץ ישראל

נתמת שם מרים (ב.א)

יש לברר מדוע לא נכנסה מרים לארץ, הלא ודאי לא חטאה בחטא המרגלים ומדוע לא זכתה להכנס. ויש שיישבו בפשטות שכיון שנגזר על כל עם ישראל להתעכב במדבר ארבעים שנה, ובתוך שנים אלו הגיע זמנה של מרים למות, על כן מתה במדבר ולא נכנסה לארץ.

והביאו שמבואר כן בכלי יקר דברים (פרק א, פל"ז) שעמד בביאור לשונו של משה "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם", ותמוה, הלא הגזירה על משה הייתה בגלל מעשה מי מריבה. וז"ל הכלי יקר "כי על ידי גזירת המרגלים נתעכבו במדבר ארבעים שנה ובתוך זה הגיע זמנה של מרים למות ועל ידי זה פסק הבאר במיתתה וחסרו להם המים ונתגלגל ענין מי מריבה על ידי זה, ואילו לא חטאו המרגלים היו נכנסים לארץ מיד עם מרים ולא היה משה בא לכלל עונש זה", ומשמע שלא היה במרים חטא שמחמתו לא נכנסה לארץ, אלא שהגיע זמנה למות כשהיו ישראל במדבר. אבל בכמה מקומות נראה לא כן.

רש"י בפרשת וזאת הברכה (פל"ג פ"ח) על הפסוק "אשר ניסיתו במסה תריביתו על מי מריבה" כתב "נסתקפת לו לבא בעלילה אם משה אמר שמעו נא המורים אהרן ומרים מה עשו". ומקור דבריו מהספרי. וביאר הרמב"ן שכוונת מדרש זה היא שמיעוט החטא כנגד ריבוי העונש נראה כעלילה. ומשמע שאף מה שלא נכנסה מרים לארץ היה מחמת חטא. ובמדרש "אספה" על הפסוק "ותמת שם מרים" כתב "זו מתה בלבד מכל הנשים שיצאו ממצרים שלא מתה אשה במדבר שנאמר ביהושע פ"ה פ"ד כל העם היוצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו ולא הנקיבות". ומבואר במדרש זה שכיון שלא היו הנשים בחטא המרגלים, וכמו שכתב רש"י בפרשת פינחס (פכ"ו פס"ד), על כן זכו להאריך ימים ונכנסו לארץ, ודלא כנראה בדברי הכלי יקר.

ושוב צ"ב מדוע לא זכתה מרים להכנס לארץ.

ובדברי המדרש אספה שם נראה שאכן לא היה בה חטא. וכתב ב' טעמים מדוע לא נכנסה לארץ, וז"ל "וזו למה מתה מפני הבאר שנתנה בשבילה שלא היה אפשר לה שתהא קיימת והבאר שנתנה בזכותה מסתלקת ד"א מפני שהיא שוה למשה ולאהרן בקדושה ששלשתן היו פרנסים טובים לישראל שאינו בדין שיסתלקו ומרים קיימת לכך קדמה תחלה ומתה".

ונראה שבדברי רש"י בפרשת וזאת הברכה (מהספרי) לא משמע כאופן הא', כיון שע"פ אופן זה אין כאן "עלילה" כלל, אבל אפשר ליישב הדברים עם האופן הב', שכיון שהיה ידוע לפני המקום שמשה ואהרן יחטאו בחטא מי מריבה (אף שהוא חטא קל) וייגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, על כן גזר אף על מרים שלא תכנס, וקדמה תחילה ומתה.

אבל בדברי הפסיקתא זותרתא (לקח טוב) בראשית (פרשת וישלח פרק לה) בענין קבורת דבורה מינקת רבקה נראה שהיה חטא במרים שמחמתו לא זכתה להכנס לארץ. וז"ל "ותקבר מתחת לבית אל. במקום קדוש, מלמד שזכותה גרמה לה להקבר שם, וכה"א ותמת שם מרים ותקבר שם ללמדך שמעשיה גרמה לה".

ובאו הדברים סתומים, מה היה חטאה של מרים.

ובדברי החת"ס ב'תורת משה' ובחידושי לתענית (ט). מצאנו שביאר את הפסוק "ואכחיד את שלושת הרועים בירח אחד" שהלשה"ר שדיברה מרים במשה גרם להסתלקות שלושתם, ומחמתו לא נכנסה מרים לארץ ובטלה הבאר, ונגרם חטא מי מריבה שמחמתו מתו משה ואהרן.

ועוד הוסיף שם שאם היה משה מדבר אל הסלע, היה מראה בכך כמה גדל כוחו של הדיבור, והיו ישראל נזהרים מלשון הרע. וכיון שלא דיבר אל הסלע אלא היכה אותו, הצטרף חטא זה ללשה"ר לחטא לשה"ר של מרים, שמשה ואהרן היו שותפים בו, וגרם שלא יכנסו אף משה ואהרן לארץ.

ונראה שע"פ דברי החת"ס מבוארים היטב דברי הפסיקתא זותרתא, שלא בא הכתוב לרמוז לנו על חטא נוסף שהיה במרים, ולא היה בה אלא חטא לשון הרע המבואר בפרשת בהעלותך, ומחמתו לא נכנסה לארץ.

לתגובות: c053312259@gmail.com

תבונות שורש □ הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

הקדושה הכזב והרומח

זמירה – שבח או כיסוח | מוזר ומזור | מסולא בפז ומסלסל בשערו | כזב ואכזבה | צרה צור וציור | תיאור
ארבעה תנועות נפשיות מאכזבים או מתאחדים | סגולת ה'רומח'

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמִּדְיָנִית זְמִיר בֶּן סְלוּא נָשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי: וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכָּה
הַמִּדְיָנִית כְּזָבִי בֵּת צוּר רֹאשׁ אַמּוֹת בֵּית אָב בְּמִדְיָן הוּא:

המפרשים כבר עמדו על זה שבפרשה הקודמת לא נזכר שם, ורק כאן לאחר שכרו של פינחס נזכר שם, וגם
רש"י כנראה בא לתרץ את זה שכתב שאחר שיחס את הצדיק לשבח בא לייחס את הרשע לגנאי, ובכלי יקר
נראה שהייחוס לגנאי מרומז בשם, ואכן בגמרא (סנהדרין פב) דרשו את השם 'זמיר בן סלוא', ויש
במפרשים כמה פירושים בביאור הדרש של 'סלוא', ולגבי השם 'כזבי בת צור' לא מצאתי שכתבו רמז לזה,
אך מסתבר שכמו ששמו של זמיר נזכר בכדי לרמוז מתוך שמו, כמו כן צריך למצוא רמז לשם האשה המוכה.
ויש לעיין ולהרחיב בכל זה, ולהבין כיצד מובן על פי זה למה נזכר שם רק לבסוף, ומה אפשר לנו ללמוד
למעשה מכל זה.

זמר, זור

השם 'זמיר' בפשטות שייך לשורש 'זמר', השייך לענין של 'קחו מזמרת הארץ', 'את כרמך לא תזמור', אולם
בגמרא דרשו אותו מלשון 'מוזר', ולכאורה הרי זה כמו הפסוק 'מוזר הייתי לאחי' שהוא שורש 'זור' הדומה
לענין של זרות השייך לשורש 'זרה'.

ונתחיל עם שורש 'זמר', רש"י על 'זמרת הארץ' (בראשית מג, יא) כתב "שהכל מזמרים עליו כשהוא בא
לעולם", ועל 'לא תזמור' (ויקרא כה, ד) פירש 'לא תכסת, ודומה לו קוצים כסוחים', ובשירת הים על 'עזי
וזמרת' הביא שהתרגום מפרש 'תושבחת' כמו 'זמרת הארץ', והוא מפרש 'לשון כסוח וכריתה, כמו לא
תזמור, זמיר עריצים'.

והנה הם שני פירושים שונים, אך היות והם משורש אחד צריך למצוא משהו מאחד ומקשר ביניהם, ואפשר
לבאר כך, שהמזמר את הכרם מחפש את הזמורות הרעות ומבדיל אותם מהטובות על ידי שקוצץ אותם,
שלא יזיקו לענפים הטובים, וכמו כן כאשר רוצים לשבח משהו או מישהו, מעלימים את הנקודות הרעות או
החלשות שלו, ומתמקדים במשהו הטוב שלו, וזה ממש דומה ל'מזמר'.

ולפי זה מה שאמר יעקב 'קחו מזמרת הארץ בכליכם' הכוונה לממתקים מיוחדים שמבדילים אותם
לחשיבות מיוחדת מתוך המזון הרגיל, ולמשל 'דבש' הוא משביע ומתוק אך אינו יכול לשמש כתחליף ללחם,
אך כאשר מחשיבים אותו ומשמרים אותו לעתים מיוחדות זה מפני שלא מתייחסים לחולשת השובע שלו,
אלא מתמקדים במעלת המתקות וכו' שיש לו.

ומובן גם כן הפסוק 'עזי וזמרת י"ה', כי כאשר הציל את ישראל והטביע את מצרים, הראה בזה שלמרות הקטרוג של הללו והללו – עדיין מצא שבח ומעלה מיוחדת בישראל, עד כדי שכדאי לסלק את המצריים מהעולם כדי שלא יזיקו לישראל.

והענין של 'מזמור' המצוי הרבה בתהלים הוא אמנם דבורי שבח, אבל מהסוג שמוצא את הנקודה הטובה של האמונה וקירבת ה' שיש לו – בתוך הצרות והיסורים, אינו מתמקד בהם אלא מתמקד בשבח ובטוב.

*

ולענין השורש 'זור' כתב הר"ן (חולין כב, א): "ביצים מוזרות. שאינן מזכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם. מוזרות מלשון טויה כדאמרינן בפ"ק דסוטה (דף ו ב) מוזרות בלבנה כלומר טוות, שכשהביצים עומדין זמן מרובה נפסדין ונעכרין והם נטוים כחוט"?

ונראה ביאור הדבר שהנה כאשר טוים צמר יש פקעת מגובשת כגוף אחד המקושר, והטווה משחרר מתוך הפקעת סיבים ומדלל אותם עד שנראים כחוטים נפרדים המעורים קצת זה בזה, ואת הסיבים הללו מגלגלים סביב עצמם ונעשים חוט, וכאשר דבר מקולקל נראה כמטווה זה מפני שנראה שנהפך לחוטים נפרדים המעורים זה בזה, כמו המראה של הסיבים הנפרדים העומדים להפוך לחוט. ולכן מבואר גם בכמה מקומות שהחילוק בין 'ביצה מוזרת' ל'אינה מוזרת' היא בזה שאינה מוזרת הלבן שלה 'קשור', והיינו שהלבן מגובש כמהות אחת, מושכים מצד אחד והכל נמשך, מה שאין כן במוזרת הוא קלוש ממהר להיפרד ולהיות כמו מים.

ולפי זה מה שנאמר בהפטרת חזון 'פצע וחבורה ומכה טריה לא זורו ולא חובשו', הכוונה שהגלד של הפצע התגבש והתקשר עם העור, לא עשו פעולות לרכך את ההתקשרות הזו, או הכוונה שלא עטפו אותו בסיבים כמו קורי עכביש שדרך לתת על המכה. וכן 'מוזר הייתי לאחי הכוונה שלא היה מקושר עמם כגוש אחד, התייחסו אליו כמישהו מופרד מהגוש. ואין כאן מקום להאריך בביאור עוד פסוקים.

סלוא

בגמרא אמרו: "בן סלוא - על שהסליא עונות של משפחתו", וכתב רש"י: הסליא - גרם שיזכרו ויספרו, לשון לא תסולה (איוב כח), המסולאים בפז (איכה ד), שהיו מעריכין עצמן בפז, ואת משפחתו סלו בניאופים, לישנא אחרינא: גרם לחפש ולדקדק אחר עונם לשון מסלסל בשערו (נזיר ג, א).

יש כאן לכאורה כמה ענינים, שזה 'סיפור', או 'הערכה', או 'חיפוש', והרד"ק בשורש 'סלה' הביא גם את הפסוק 'סלה כל אבירי' שהוא לשון רמיסה ודריכה, וצריך להבין כיצד מתקשרים כל הענינים הללו.

ונראה שמה שאנו מחפשים כעת הגדרה אחת למשהו מסתעף, זה עצמו הוא ענין השורש 'סלה', כי מה שכתב רש"י שיזכרו ויספרו עונות של משפחתו הכונה שתהא הגדרה הכוללת את סיפור העוון, וכמו שאכן מצינו בחז"ל 'עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפינחס', וכן מה שכתב שהוא לשון 'הערכה' הכוונה ל'קביעת ערך' שמבקשים להגדיר את הערך של משהו מסוים, וכמו הדוגמא של מסולאים בפז, שמגדירים שהערך שלהם שווה ל'פז'. וכן הענין של חיפוש ודקדוק, הרי הביא רש"י את הענין של 'מסלסל בשערו' ושם הכוונה שמתעסק ומהפך בשערו מתוך חיפוש לתת לשערו איזה עיצוב וצורה מיוחדת, שהשער לא יהא סתם מפוזר אלא יהא לו איזה צורה מאחדת, וזה ממש כמחפש 'הגדרה', ומובן גם כן מה שבגמרא דימו את מסלסל

בשערו ל'סלסלה ותרוממך' שהכוונה 'חפוש והפך במטמוניות של תורה', שיחפש למצוא בתוך הסוגיא את ההגדרה של הדינים וכו'. ומובן גם כן הענין של 'רמיסה ודריכה', כי הרומס לוקח משהו רחב ועושה ממנו משהו מצומצם, מותיר רק את הנקודה ההכרחית שלו.

כזב

יש אדם המבטיח ומכזב, ויש מעיין מכזב, ויש תוחלת נכזבה, והצד השווה בהם שיש לפנינו משהו שנראה מבטיח, נוטים לסמוך עליו, אבל למעשה לבסוף מתברר שזה לא בדיוק כמו שחשבו, ואולי להיפך, ועל כן תמיד כשמצויים עוד במצב של ההבטחה והתקווה, יש בלב חשש שאולי מדובר ב'כזב' משהו שלבסוף מאכזב. וההכרה הזו עוד לפני שהתבררה האכזבה, זהו עיקר השורש של 'כזב', שהרי נהר מכזב, זה משהו ידוע בעולם, אלא שהצורה שלו מדמית כאילו לפנינו משהו בטוח ונמשך.

צור

השורש הזה יש לו הרבה תיבות, כמו: צרה, צר, מצור, צור, ציר, צייר, צורה, צואר –

ונקדים שאפשר לחשוב ש'צרה' או 'מצור' מדברים ממצב לוחץ שממש לא שייך לסבול אותו, אבל כנראה אין זה כך, כי למשל צייר הפוסל צורה באבן או בעץ או בתוך מתכת, הוא דוחק ולוחץ על מקום מסוים ומיד נגרם שם השינוי, אינו צריך ללחוץ יותר, הלחץ עזר והועיל, וממילא נפסק, כך גם 'מצור' הוא מצב מלחץ, אבל המטרה היא שהעיר תכנע ותפסיק לסבול את הלחץ הזה, וכן כאשר לא עלינו יש 'צרה' הפשטות הוא שזה מצב הגורם לשנות את סדר היום, להתנהל בצורה אחרת מהרגיל, יתכן גם שמגיע בכדי לעורר את האדם לתשובה, עיקר הקושי של הצרה הוא כאשר לא רוצים להיכנע לשינוי... גם 'צירי לידה' הם חבלים לוחצים וכואבים, אבל מטרתם להביא את השינוי את הלידה. זהו גם 'מקום צר' אפשר לעבור בו בדוחק, צריך להצטמצם, ו'צואר' האוכל הוא מקום צר אבל האוכל מצליח לעבור בו, וכן 'ציר הדלת' הוא מקום דחוק, אבל דוקא לכן הדלת גם אחוזה וגם מסתובבת.

ויש אבן 'צור', והיא כנראה סוג אבן שכאשר מכים עליה בפטיש אינה מתפוררת אלא נופלים ממנה חלקים ארוכים, ולכן מתפתח בה צורות של שקיעות ובליטות משונות. והנה הכל נעשה על ידי לחץ של חטיבה, האבן עצמה מכונה 'צור' כמו 'והכית בצור', והחלק הנשלף מכונה 'צור' כמו 'ותקח צפורה צור'.

ארבעה תנועות הנפש

לקישור השורשים והשמות נקדים:

ידוע שכל אדם יש בו ארבע תנועות נפשיות שונות, וכאילו שהוא מורכב מארבעה שותפים, בקבלה המשל לזה הוא כמו אבא ואמא בן ובת, והיינו, שכל אדם יכול לנהל את עצמו מתוך הנהגה של אבא, או מתוך הנהגה של אמא, או מתוך הנהגה של בן, או מתוך הנהגה של בת.

והארכנו בזה בכמה מקומות ב'תבונות כפיו' על תהלים, ונסביר בקצרה, הנהגה של 'אבא' זוהי הנהגה של 'ערכים', כי אבא מחנך את בנו לעשות את הדברים החשובים והמוערכים בעיניו, וכאשר אדם אכן פועל לפי הערכים החשובים של אביו או של עצמו, הוא כמו 'אבא', מנוהל מכח של אבא.

והנהגה של אמא היא הנהגה של הרגעה וטיפול ועידוד, ההנהגה הזו יכולה להרפות מהערכים שיש לאדם מצד האבא שלו, שיהא מסתפק במועט, אבל כאשר יש שלום בין האבא לאמא, המציאות היא שהאמא רק

מרגיעה לחץ מוגזם, מעודדת לנסות שוב ולגלות את הכוחות, כל הכוונה שלה היא לתרגל ולמצוא את הכישורים והדרך כיצד להגשים את הערכים של האבא, ועל כל פנים כאשר אדם מתעודד להתנהל לפי היכולות והכישורים שלו בשלוח וברוגע זהו ניהול של אמא.

והנהגה של 'בן' זוהי הנהגה של צעיר שדרוש לו להרגיש את עצמו, להגשים רצונות ודחפים, לעשות ולפעול ולהתקדם להשפיע ולרכוש.

והנהגה של 'בת' זוהי הנהגה של מישהו הנותן להרגל ולסביבה לנהל את חייו, כמו מדת המלכות שאין לה משל עצמה כלום, החינוך וההרגל והסביבה הם המעצבים את הצורה שלה.

והנה יש לפנינו שני הנהגות של 'זכרים' ושני הנהגות של 'נקבות'. הקשר בין שני הזכרים הוא שה'בן' צריך לראות שהרצונות והדחפים שלו יהיו לפי הערכים של ה'אבא'. והקשר בין שני הנקבות הוא שה'בת' צריכה לקבל את ההרגעה של ה'אמא', לחיות בשקט וצניעות.

והשלמות היא שכל ד' התנועות יעבדו ביחד, שאדם יקשיב לערכים שלו, אך לפני שיתחיל לדחוף את העשייה יקשיב גם לאמא אשר תוריד ממנו הגזמות, תאמר לו שהגוף לא מסוגל להכל ויש דברים שצריך להתרגל לאט, ואז, יהיה איזון בין הרצון הפעיל שלו שזהו התנועה של הזכר, לגוף הפועל עצמו שהוא המציאות של הבת, המקבלת את הסיכום של שלשת הכוחות ומבצעת אותם מתוך רגיעה נפשית.

אך הנה אשה דעתה קלה, יכולה להתפתות לקולות אחרים, וה'בת' יכולה להתפתות ולהיסחף אחר מקורות הפעלה מזיקים, ואז יכולה לתפוס איזה 'בן' ולשבש אותו.

מעשה זמרי

וזה מה שאירע לפנינו :

המדינית הגיעה להכשיל, באה עם הצעה שיהודי לא העריך מעולם, לא רצה להכיר דבר כזה, לא האבא שבו העריך את זה, ולא הבן שבו חיפש את זה, אלא שהבת שהופיעה מבקשת לתפוס את הגוף-הבת שבו, שהרי גם היא דעתה קלה, והיא תסחף אחרי העיניים והלב.

ואז, צריך לדעת שה'בת' הזו היא 'כזבי', היא אמנם מבטיחה דברים גדולים, ומשכנעת, ומסתבר שהיא נאמנת, אבל אדם יודע שכבר היו דברים מעולם, הרבה דברים מבטיחים התבררו כמאכזבים.

ויש להוסיף לזה את הידיעה שהיא 'בת צור', מישהו שהיה לה כמו אמא הרגיע את חששותיה הסביר לה ועודד אותה שיש לה את כל הסיבות להצלחה, והמעשה שלה יביא תועלת לעמה וכו', וההכרח לא יגונה, ובכמה דיבורים כאלו הצליח לתת לה את הצורה המכשילה שלה... וכמו כן מי שמקשיב ל'כזבי' הזו, מיד האמא שלו גם כן תהא כמו ה'צור' הלזה, תרגיע את חששותיו, תאמר לו שיהא בסדר, ותגש לענין בזהירות רק להתעניין ולחפש אולי יש היתרים והצדקות להצעה הזו...

אך הקדמנו את המאוחר, כי עוד לפני שה'צור' אמור להצטרף ל'כזבי' – המפגש הוא בין ה'בת' ל'בן', דהיינו, הגוף הנסחף אחר מה שראה, מציע את הרעיון ל'בן' שהוא החלק הפעיל והדוחף [והנדחף] שבמערכת, וה'בן' הזה המקשיב ל'כזבי', נעשה 'זמרי' –

כלומר, מתחיל לחפש את הנקודה הטובה בהצעה שלפניו, אמנם יש פה הרבה שפלות וחששות, אבל אולי יש פה איזה נקודה טובה שתצדיק ותתיר את הכל, תקדש את הכל, וכך מתחיל לזמר ולסלק את החששות,

מביט רק על הנקודה הטובה, זהו הענין של שורש 'זמר', אך למעשה בין אם הצליח למצוא משהו רציני ובין אם לא הצליח – המצב שלו הוא כבר כמו הענין של שורש 'זור', כי ה'קישור' שלו התדלדל והתבטל, כלומר, יהודי קשור למדרגה של קדושתו, נמצא בתוך בועה המאחדת אותו עם רצונות של קדושה, מקיפה אותו בתוך עולם מבודד של 'הן עם לבדד ישכון', גם הגוף החומרי שלו קשור לקדושה של נשמתו, הכל אחדות אחת... אך אחר המחשבות של ה'זמרי', הבועה שלו נסדקה, הקישור שלו התרופף, יכול כבר להתאחד עם רצונות אחרים רח"ל.

וה'זמרי' הזה לפתע נעשה 'בן סלוא', כלומר, אינו טוען חלילה שכל השינוי הנפשי שלו מגיע מזה שנכשל בפיתוי עלוב, אלא להיפך אומר שהכל מגיע מהערכים שלו, פשוט יש לו הגדרות אחרים בערכים שלו, וה'מצוה' הזו שלפניו, זה משהו שבחר בו לכתחילה, גם לולא שההצעה באה לפניו היה הולך לחזר אחריה, זה ממש משהו אשר 'לא יסולה בפז', ונעבא"ך אינו תופס שעל זה אומר הפסוק 'סלה כל אבירי'...

והנה, כמובן, המצב הזה של 'בן סלוא' נעשה אחר השילוב של 'בת צור', שהתרכך והרגיע את עצמו להסכים עם הנקודות הטובות של ה'זמרי' באופן שהתהליך הוא: כזבי, זמרי, צור, סלוא.

וכל הרוצה להישמר מרשת היצר, צריך לזכור ברגע הראשון, שלפניו 'כזבי', מישהו מכזב, אם רק יתעסק עמה, זה יהפוך למצוה וללכתחילה, אך למעשה הכל יתאכזב, יאבד את כל הקדושה שלו ואת כל הערך האמתי שלו, חוץ ממה שההצעה עצמה תחלוף הנאתה ותשאיר אותו רק עם העונש והקלון.

שכר כפנחס

והעצה לכל זה הוא לעשות 'מעשה פינחס' לקחת 'רומח בידו', ומבואר באריז"ל ש'רומח' רומז לרמ"ח תיבות של קריאת שמע, וכן לענין של 'יששכר חמור גרם', ונראה בביאור הענין שהנה מבואר שה-די' של 'אחד' רומז על הצורך לאחד את כל די' התנועות הנפשיות הנזכרות שישמעו בקול ה', שיהודי לא יתחיל להביט בעולם הזה ולחפש שם הצעות שמצוי מאד שהם יהיו 'כזביות', אלא יקיים שאו מרום עיניכם, יביט על ראשית הבריאה, על עולם שבו אין עוד מלבדו, יחשוב מה ה' שואל מאתו, יסכים בדעתו שהוא שייך לכל מה שיתברר לו שזהו חובתו בעולמו, זאת היא פקודתו, והיינו, שכל מה שיבחר לעשות יתחיל מהאבא, דהיינו, מעניינים שכאשר רואה את עצמו בודד בעולם ורק ה' נמצא לפניו – מרגיש ערך כלפיהם, ויצרף לזה את האמא המדריכה להתקדם לפי הכישורים והיכולות שלו, ללא להגזים, ואז, ממילא הרצון התואם יתחזק בתוכו, ה'בן' שבו יתעורר, ירגש אותו ויסחוף אותו בהתלהבות של קדושה, עד שגם הגוף – ה'בת' – תיסחף ותצטרף לעבודת הקודש, יוכל לפעול את העבודות המוערכים עליו מתוך הרגל ופשטות, זהו המצב של 'אחדות'.

וכל ה'רמח' תיבות של קריאת שמע, כולם מסייעים לגוף של ה'בת' להיות כמו 'חמור גרם' לקבל את העול מלכות שמים, שהעצמות ירגישו שהעול שעליהם זהו הרצון שלהם, ללא העול הזה הם מרוקנים, וכאשר יהודי מקשיב באריכות לרצון הכולל הנכלל בדי' של אחד, על ידי ה'בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך', ועל ידי 'ונתתי מטר ארצכם בעתו... השמרו לכם... וחרה... ושמתם... ולא תתורו... והייתם קדושים... עד הסיום של 'ה' אלקיכם אמת', באותו רגע של 'אמת', צריך להעביר את ה'רמח' תיבות הממלאים את רמח האיברים, ולהפוך אותם ל'רומח' מלא קנאה, שברגע שיפגש באיזה 'כזבי' לא יהיה כמו 'זמרי', אלא מיד יקטול את אותה הצעה, יזכור שיש 'אמת' ויש 'כזב', ואני שייך ל'אמת', לה' אלקיכם אמת!

היסוד הזה שייך גם לשבוע הראשון מג' השבועות, כי בהפטורה ה' ממנה את ירמיה לומר את כל הנבואות על האכזבות של כל המעשים המכזבים, וכל ספר ירמיה מלא בנבואות של פורענות, וגם את איכה כתב עוד לפני החורבן, תיאר איך נראה ה'כזב', אבל הנבואה הראשונה ששולח אותו ה' לומר הוא "הלך וקראת בְּאֶזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאמֹר כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֶהְבֵּת כְּלוּלֹתַיִךְ לְכַתֵּב אַחֲרַי בְּמִדְבָר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה: קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה... " כי העצה להיתנתק מכל הכזב, הוא לחזור ליצור' האמתי שלנו, לזמן שעזבנו את ה'פה רך' עם כל הציורים שסופם מיצרים, היינו קודש ישראל לה', לא ראינו בעולם כלום, רק ה' הולך לפניו יומם... זה נותן לבחינת ה'בתי את 'חסד נעוריד'... אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים... אני ה' אלקיכם אמת!

תשובות הגר"ח פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (שחלקם עדיין לא נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח / שו"ת בפרשת פינחס / שו"ת בענין י"ז תמוז

*

פינחס

[א] ש. פנחס כ"ז ט"ז. פרש"י יפקד ה' כיון ששמע שא"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני גדולתי כו' עכ"ל, צ"ב שהרי הקב"ה כבר הודיע למשה שבניו לא יורשים אותו והיינו הא דכ' חוקת כ' כ"ה קח את אהרן וגו' ופרש"י בדברי נחומים אשריך שתראה כדרך נתוך לבנך "מה שאין אני זכאי לכך" עכ"ל, (ואולי סבר משה דאחר בנות צלפחד כבר זכאי שיירשוהו כאהרן מאיזה טעם).
ת. חשב שיועיל תפלה. ^ל

*

[ב] ש. בפרשיות הקרבנות - פכ"ח ופכ"ט.

הנה בכל המועדים מצינו שמקריבים ג' מיני קרבנות והמה פרים אלים וכבשים, אלא שיש מעט הפרשים במנינם וכך הוא:

בכל המועדים (מלבד סוכות וכדלהלן) מקריבין בשוה איל אחד ושבעה כבשים, ורק נשתנו קרבנות המועדים במין הפרים, דאילו בר"ח פסח ושבעות מקריבין שני פרים ואילו בר"ה ויה"כ ושמיני עצרת מקריבין פר אחד. (והמנחות שוים בכל המועדים דבכולהו מביאין שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל ועשרון אחד לכבש, ועי' להלן). מלבד סוכות שפרים מתחילין בהקרבת י"ג פרים ופוחת והולך עד יום השביעי של סוכות שאז מקריבין שבעה פרים, ואיל מקריבין בכל יום שני אלים וכבש מקריבין בכל יום ארבעה עשר כבשים. עוד הפרשים יש בלישנא דקרא ונחלקן לב' ענינים הא' הדיוקים שבקרבנות והב' הדיוקים שבמנחות (ולאחמ"כ עוד קצת דיוקים במקראות בעזה"י) וכדלהלן:
א. הדיוקים שבקרבנות:

במין הפרים – בכל המועדים כתיב בשוה, והיינו, בר"ח פסח ושבעות כתיב הלשון 'פרים בני בקר שנים', ובר"ה וביוה"כ כתיב הלשון 'פר בן בקר אחד', אמנם בשמיני עצרת כתיב רק הלשון 'פר אחד' לא כתיב פר 'בן בקר' אחד כמו בכולהו.

במין האיל – בכל המועדים כתיב 'איל אחד' מלבד בר"ח ופסח כתיב 'ואיל אחד'.

במין הכבשים – בר"ח ובר"ה ובשמ"ע כתיב 'כבשים בני שנה שבעה תמימם', וביוה"כ כתיב 'כבשים בני שנה שבעה תמימם יהיו לכם', ובפסח ג"כ כתיב ובהיפוך והיינו ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם. אמנם בשבעות כתיב רק 'שבעה כבשים בני שנה' וכמו הסדר דכתיב בפסח, אך 'תמימם' וכן 'יהיו לכם' לא נ' כאן רק נאמר בסוף הפרשה של שבועות עם עולת התמיד וצ"ב מ"ש.

ואילו בסוכות אף שנאמר 'כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימם יהיו' מ"מ לא כתיב 'לכם'. ויל"ע.
ב. הדיוקים שבמנחות:

במין הפרים – בר"ח בשבועות ובסוכות כתיב שלשה עשרנים לפר 'האחד', ובפסח ובר"ה ויה"כ כתיב 'לפר' בלי תיבת 'האחד' (וצ"ב דבשלמא ר"ה ויה"כ ניחא כי הקריבו רק פר אחד, אבל פסח שהקריבו בו שני פרים וכשאר מועדים א"כ למה לא כתיב 'האחד'). ושמ"ע ל"כ בהדיא.

במין האיל – בר"ה כתיב שני עשרנים לאיל. בר"ח בשבועות וביוה"כ (ובסוכות) כתיב שני עשרנים לאיל 'האחד' (אך צ"ב למה לי 'האחד' והרי לא הקריבו יותר מאיל אחד. ובסוכות דכתיב לשני האלים לאיל האחד ניחא יעו"ש

^ל ועיין מה שכתבנו בזה בספר מאור אהרן בפרשת פנחס שם.

והבן). ובפסח כתיב שני עשרנים לאיל תעשו, והיינו ב' הפרשים משאר המועדים הא' דלא כתיב 'האחד' והב' דכתיב לאיל 'תעשו'.

במין הכבשים – בר"ח כתיב עשרן עשרון וגו' לכבש האחד. (וכתיב עשרן עשרון חסר ו', ומשא"כ בכל המועדים כתיב עשרון עשרון מלא ו'). ובשבועות ויוה"כ כתיב עשרון עשרון לכבש האחד 'לשבעת הכבשים'. ואילו בפסח ובר"ח כתיב באופן אחר ושונים ג"כ זה מזה דאילו בפסח כתיב עשרון עשרון 'תעשה' לכבש האחד לשבעת הכבשים, ואילו בר"ח כתיב 'ועשרון אחד' לכבש האחד לשבעת הכבשים, (ולא נאמר בו עשרון עשרון ב' פעמים כמו בשאר המועדים רק נ' 'ועשרון אחד'). ויל"ע.

דיוקים נוספים במקראות, ונחלקן לג' ענינים: הא', במה דכתיב ריח ניחח לה'. הב', במה דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה'. והג', במה דכתיב על עלת התמיד, וכדלהלן:
א. במה דכתיב ריח ניחח לה'.

בר"ח כתיב – ועשרן וגו' עלה ריח ניחח אשה לה'.

בפסח כתיב – בתחילה, והקרבתם אשה עלה לה' פרים וגו', ובסוף כתיב, כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח ניחח לה' על עלת התמיד יעשה ונסכו (וכלל הכתוב כאן ב' הדברים הא' אשה ריח לה' והב' שזהו נוסף על עלת התמיד).

בשבועות כתיב – והקרבתם עלה לריח ניחח לה' פרים וגו'.

בר"ח כתיב – בתחילה, ועשיתם עלה לריח ניחח לה' פר וגו', ולבסוף כתיב, לריח ניחח אשה לה'.

ביוה"כ כתיב – והקרבתם עלה לה' לריח ניחח פר וגו'.

בסוכות כתיב – והקרבתם עלה אשה ריח ניחח לה' פרים וגו'.

ובשמ"ע כתיב – והקרבתם עלה אשה ריח ניחח לה' פר וגו'.

ומצינו בזה כמה חילוקים: הא', דבכל המועדים כתיב והקרבתם מלבד ר"ח דכתיב ועשיתם. הב', דבחלק מקומות כתיב לריח ניחח לה' ובחלק כתיב גם אשה, אלא גם במקומות שכתוב אשה בחלק מקומות זה כתיב קודם תיבות ריח ניחח לה' וחלק כתיב אחרי כגון בר"ח ובר"ה וכו"ל. וע"ע הפרשים. ויל"ע.

ב. במה דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה'.

בר"ח כתיב – ושעיר עזים אחד לחטאת לה'.

בפסח כתיב – ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם.

בשבועות כתיב – שעיר עזים אחד לכפר עליכם (ולא כתיב הכא חטאת, עי' בעה"ט).

בר"ח כתיב – ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם.

ביוה"כ כתיב – שעיר עזים אחד חטאת.

בסוכות כתיב – ושעיר עזים אחד חטאת. ובסוכות גופיה איכא חילוקים, דבימים הראשון השני והרביעי כתיב – ושעיר עזים אחד חטאת וכו"ל. ובימים השלישי חמישי שישי ושביעי כתיב – ושעיר חטאת אחד. בשמיני עצרת כתיב – ושעיר חטאת אחד.

דוק ותשכח כל ההפרשים. ויל"ע.

ג. במה דכתיב על עלת התמיד.

בר"ח כתיב – על עלת התמיד יעשה ונסכו.

בפסח כתיב – מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה.

בר"ח כתיב – מלבד עלת החדש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם כמשפטם.

ביוה"כ כתיב – מלבד חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם.

בסוכות כתיב – מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה.

וכן בשמ"ע כתיב – מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה.

והנה עיקר ההפרש מצינו בפסח דכתיב עלת הבקר אשר לעלת התמיד.

וע"ע הפרשים בכאן. ויל"ע בכל זה.

ת. איך אנחנו יודעים רק מה שחז"ל גילו לנו.

*

תענית י"ז תמוז

*

י"ז בתמוז שחל בשבת מתי יחדש בגדיו

[ג] ש. או"ח תקנ"א משנ"ב ס"ק מ"ה. **העליה** לתורה של בני כו' נ"י בס"ד בשבת פרשת פינחס החל בי"ז בתמוז, ויש לשאול, האם יחדש את הכובע והחליפה והבגדים החדשים לפני שבת משום שזה כבר בתוך ג' השבועות, או שיחדש בשבת אפילו שזה כבר תוך ג' השבועות.

ת. בשבת.

*

ברכת ברוך שפטרני בתענית

[ד] ש. או"ח רכ"ה ב'. **בני כו' נ"י** יש לו בר מצוה בי"ח תמוז, והשנה זה צום י"ז בתמוז נדחה, והאם כשעולה לתורה לומר ברוך שפטרני, או לומר ברוך שפטרני ביום אח"כ מאחר שיש בזה שמחה מסויימת ואולי אי"ז ראוי ביום התענית.

ת. אפשר להגיד.

*

[ה] ש. בני כו' נ"י ובני כו' נ"י נולדו בהפרש ב' שנים בתאריך י"ח תמוז, והשאלה, שא"כ סעודת בר מצוה צריך לעשות במוצאי י"ז תמוז והיות שזה יום תענית זה יהיה קשה, והאם אפשר לעשות הסעודה למחרת מבעוד יום.

ת. כן.

*

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

להגיע לבר-מצוה מוחרם?

'גברתן' הכיתה מודיע בהפסקה שלא משתפים את יוסי. למה? לא ברור. יוסי תר בעיניו אחר חבריו, אולי בכל זאת, אך כולם חוששים מ'המלך'. הרי הוא מחליט מה משחקים, איפה נפגשים, כמה ממתקים יפרישו לו 'מעשר', ומתוך חשש נגררים כולם אחריו. לא שיש להם משהו נגד יוסי המסכן, שנותר לבדו בכיתה, אך הם פשוט לא רוצים להיות ה'יוסי' הבא. 'המלך' ומלווי הקרובים מכתובים, מאיימים ושולטים. יתר בני הכיתה נגררים מתוך פחד, שפני טרור...

'חרם כיתתי' הוא אסון פושה בעולם. ל"ע ושלא יישמע שוד ושבר אף בגבולנו, תלמידים מוחרמים סובלים עד שכבר אינם עומדים בכך רח"ל... בעבר היה 'תוקף החרם' בעיקר בשעות הלימודים, כי בסוף היום היו כולם חוזרים לביתם ושוכחים מכל הענין. כיום השתלטה התקשורת החברתית על מרבית תושבי העולם, וגם בערב ממשיך החרם לדקור ולפצוע, כותבים, מפיצים, משמיצים, מרכלים וכו'. אין ל'מוחרם' רגע שקט. בכדי שלא נגיע לשם - הבה נעצור בזמן!

חסיד בא לפני רבינו ה'פני מנחם' זי"ע לבקש עצה וברכה בְּדַבַּר קושי מסוים. מתוך דבריו הבין הרבי, הַרְגִישׁ לכאב הזולת, כי בנו של החסיד סובל מבייש כיתתי, וכבר כלתה נפשו. באותו לילה התקשר הרבי בעצמו למלמד של הילד. מתוך השתתפות בכאב הילד שָׁאָלוּ "האם יודע לך, כמחנך, כי תלמידיך לועגים ומביישים ילד פלוני? אם אתה יודע □ כיצד אתה מטפל בזה? ואם תשיב שאינך יודע על כך, אמשיך ואשאל אותך, כמחנך הכיתה, מדוע אינך יודע מזה?"

עלינו לדעת. עלינו לפעול. לעתים חושב המלמד 'למה לי לעורר מהומה בכיתה?'. אולי חושב 'טוב לי לא לקחת צד', ולא אסתבך אף אני עם התלמידים 'החזקים'... קורה ואותם ילדים כוחניים, הרומסים והמחרימים הם המקשיבים בשיעורים והחרוצים בלימוד, עיני המחנך מסנוורות ודעתו משוחדת. נוח לו להעלים עין, כביכול לא יודע ולא שומע, ובינתיים דמעות זולגות ודם נשפך! הילד הקרבן נכנס למשבר, משכנע את עצמו שכנראה הוא אשם ובאמת בעייתית, הרי שהממסד אינו פועל למענו. תחושת התסכול והחידלון נקבצים. נשמות רכות בידינו ואנו מחויבים בשמירתן!

רבים רואים חוסר צדק, רדיפה מרושעת והחרמות מכאיבות, ובמקום לקום ולמחות, לזעוק ולהתריע, מעדיפים 'לא לקחת צד'. אינם מודים באמת כי חוששים בעצמם מבריון השכונה. מצטדקים שאינם רוצים להתערב ולהפר את 'השלום'. ענק ההגות הג"ר שמשון רפאל הירש מעלה בפרשתנו תובנה ממעשה זמרי ופינחס. ישנם, כלשונו, "חדלי מעשה, חסרי מחשבה ושוכחי חובה, המתעטפים באיצטלא של 'רודפי שלום'... טוענים שאילו ימחו - יהיו הם 'מִפְרֵי השלום'... "מי שכובש פניו בקרקע למען 'השלום' המדומה' עם הבריות, ומניח להם לעורר מְדָנִים, הרי בעצם 'אהבת השלום' שלו - נעשה חבר לאויבי ברית השלום... לא אדישות ההמונים, אף לא דמעות הכאב שניגרת בחוסר-מעש בפתח

המשכן, אלא מעשהו האמיץ של פינחס, הוא שהציל את העם והשיב לו את השלום עם ה' ותורתו". מדהים!

ברור שיש סיבות רבות להסיט מבט ולהתעלם ממעשי איבה, לשתוק מול עולות, אך יש סיבה אחת למחות - האמת! כל הסיבות האחרות נובעות משיקולים זרים ורכוויים, הנשענים על פחד ובריחה מן האמת. לא קל, אך יש למחות!

בהיכנסנו ל'בין המצרים' ניקח מוסר ממעשה 'קמצא ובר קמצא' שבגיננו נחרבה ירושלים. המִשְׁרֵת טעה והביא את בר-קמצא הַשָּׁנוּא במקום את קמצא האהוב. כאשר 'העשיר' גירשו בבושת פנים ורמס את כבודו, נפגע בר-קמצא בעיקר כי כל הרבנים שתקו מול עריצות העשיר. ומדוע לא מחו? ובעצם, מדוע היו בסעודתו כל חכמי ירושלים? אולי היה תומך-תורה או עסקן ו"לא רצו להרגיזו"? אולי היה אישיות בעלת יכולת נקם? אולי לא רצו להיקרא "מִפְרֵי השלום" כנ"ל? חז"ל מציינים כי החורבן אינו בגין 'שנאת חינום' בלבד, אלא כי הרבנים לא מיחו מול מעשי השנאה.

נערים החליטו שלא משתתפים בסעודת בר-המצוה בבית בן כיתתם. הוא 'מוחרם' והמשתתף - יוחרם אף הוא. כליל השמחה ישב ב'שולחן החברים' חבר בודד, שאף טרח להביא ספר כמתנה. שאלוהו 'וכי אינך חושש מהחרם?' "אני פוחד מחרם חברתי, אך פוחד מהקב"ה יותר!" השיב הנער 'שלמה זלמן אויערבאך', לימים גאון ישראל והדרו, זי"ע.

יש לנפץ חרמות כיתתיות, לעמוד לימין העשוקים מול ה'בריונים' שאינם אלא פחדנים, נחיתיים וקנאים. הרי אותם הפחדנים יקמלו מול מחאה. אמר החכם: העולם מקום מסוכן □ לא בגלל עושי הרע, אלא בגלל השותקים מולם!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'
123ymm@gmail.com

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן
הכתב')

יש לו סבא קדוש וטוב
אבל היו שהזכירו את הצד האחר
ולכן היה חשוב לכתוב
וגם יקבל את מה שבוחר

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: פנחס

פנחס הוא נכד של אהרן הכהן וגם של יתרו, והיו שביזו אותו והזכירו את יתרו ובא הכתוב לפרט שהוא מיוחס לאהרן הכהן
כה, יא ורש"י שם
*

פינחס קיבל כהונה כאהרן הכהן [שבחר ללכת בדרכיו]
כה, יב- יג ורש"י שם

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף נב. כאן להאכיל וכאן להניח. והגם דיש מיעוט דאתם, כתבו התוס' לעיל מ: ד"ה וכתב [עי' בגליון הש"ס] שזהו מדין הפקר בי"ד הפקר שאוקמהו ברשות האפוטרופס לצורך היתומים, וכן לקמן לענין עבדים דיכולים למוכרן ולא להוציאן לחירות מבואר בדברי רש"י שכלפיה קנין הממון הוא ברשותם והיינו מצד הפקר בי"ד אבל הקנין איסור לא זכו ורק ע"י מכירה שאז נמשך הקנין איסור אחר הקנין הממון וכמבואר לעיל לח:; ולכאורה צ"ב למה לא יהא יכולים להפריש תרומה מצד זכין לאדם דהוי זכות ליתומים ולכאן מוכח מזה כמ"ש הקצות בסי' רמג' ח' דזכין לאדם ולא זכין מאדם דא"א לעשות חלות עם ממונו של חבירו מדין זכין ורק באופן שמזכה אותו ממון, אבל הרמב"ן כתב דמהני מצד זכין ולכאן חולק על יסודו של הקצות ואולי אפשר לומר שמודה דרק באמת צ"ב למה צריכים מיעוט דאינו יכול לתרום דבר שאינו שלו דמהיכי תיתי יהא יכול לעשות חלות תרומה על דבר שאינו שלו והאחרונים כתבו לבאר עפ"י דברי האו"ש פ"א מקואות דבכל טבל יש בתוכו תרומה ואינו רק מברר התרומה מהשאר ומש"ה ס"ד דגם באינו שלו יכול להפריש תרומה, ולפ"ז אפשר לומר שבודאי היכן שנוטל ממון חבירו ורוצה למוכרו מודה הרמב"ן דלא שייך זכין מאדם אבל כאן אינו נוטל ממון שלו אין זה נחשב לזכין מאדם, אלא דמדברי הרמב"ן משמע שקאי גם על מה שיכולים למכור, ולפ"ז צ"ל הא דאינו יכול לשחרר העבד צ"ל כמ"ש התוס' לעיל לח: ד"ה אין דנראה כמזלזל בנכסי יתומים, ועי' בט"ז יו"ד סי' שה' יא' ובנקה"כ שם שנחלקו אם אפשר לפדות הבן מדין זכין ולפמ"ש אפילו אם נימא דבתרומה זכין אבל בפדה"ב לא יהני כשפודה מנכסי קטן דהוי זכין מאדם.

דף נג. מתיב ר"א העושה מלאכה במי הטאת. והגמ' מקשה מכאן למ"ד היזק שאינו שמיה היזק למה פטור, ועי' במהרש"א ובקרני ראם שהקשו דלכאן קשה גם למ"ד לא שמיה היזק דבמזיד יהא חייב ועיין בדבריהם, והנה הגמ' מתרץ דאיירי בציר דעצם המלאכה לחוד לא היה אוסר ורק מכח מחשבתו או מצד היסח הדעת נפסל וכדי שיהא חייב בתשלומין בעינן מעשה היזק והוי רק גרמא ומש"ה פטור, ולכאן קשה דא"כ גם בפיגול אין השחיטה לחוד אוסר רק מחשבת פיגול ועי' במהר"ם שיף שכתב דשם בעינן דיבור וגם דיבור נחשב למעשה היזק [ועי' בתוס' סוף המפקיד] ואפשר היה עוד לומר שכל שחיטה בעצם הוי מעשה היזק דממית בעל חי ורק אם יש לו תועלת מזה אז תיקונו יותר מהיזקו ועי' ברמב"ן, והנה הגם שהוי גרמא מבואר שבדניי שמים חייב ופרש"י שיקבל פורעניות על מה שנתכוון להפסיד ממון ישראל והיינו עפ"י מה שמבואר שהגם שגרמא פטור אבל איסור בודאי יש ועי' בקה"י ריש ב"ק והיינו או מצד ואהבת לרעך או מצד מ"ע דהשבת אבידה וכ"ש שלא לגרום לו הפסד, אבל יל"ע דלקמן מבואר דאם לא שמיה היזק אינו אסור אלא מדרבנן ולפי הנ"ל למה אינו אסור מה"ת, ועצם דברי הגמ' דזה אם אסור מה"ת תלוי אם שמיה היזק, היה משמע מזה שהאיסור להזיק ידעינן מזה שהתורה חייבו לשלם והיינו שהחייב תשלומין הוא תוצאה מכח האיסור שעשה שהזיק [ומה"ט אונס גמור פטור לשלם] וא"כ אפשר לומר שרק אם עבר בזה שהתורה אמרה לא להזיק והזיק קנסו [דעבר באופן חיובי נגד התורה] אבל בזה שלא מקיים ואהבת לרעך כמוך או שלא קיים מצות השבת אבידה [דזהו באופן שלילי] לא היו קונסים אותו בחיוב תשלומין.

דף נד. רש"י ד"ה ואמר רב אחא. וכי משלם טמאים אפי' במזיד איסורא דרבנן הוא דעבד. מכיון דלפי מדה משלם והגם דלא גרע מגזלן וצריך לשלם כפי הדמים בשעת הגזילה אבל מצד תשלומי תרומה סגי בזה והשאר יכול להוסיף בדמים ועי' ברעק"א בגליון הש"ס בפסחים לב. ובחזו"א שם, ומה שכתב דאינו אלא מדרבנן יל"ע למה לא יהא אסור מה"ת מצד דין משמרת שצריך לשומרו בטהרה

וכאן עושה שיהא תרומה טמאה ואולי דכל האיסור של משמרת הוא לשומרו בטהרה היינו היכן דמעיקרא הוי בטהרה אבל אם מפריש מעיקרא שיהא תרומה טמאה ליכא איסור וצ"ב בזה וכתבתי רק להעיר.

דף נד: והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל. ופרש"י דמה"ת אין חילוק בין דבר חשוב לאינו חשוב הכל בטל מדכתיב אחרי רבים להטות [ומבואר שזהו מקור לדין ביטול והגם דשם לכאן הוי הולכים אחר הרוב דיעות ולא ביטול עי' בחי' הגר"ח בב"ק ריש פ"ג מ"ש בזה] וצ"ב למה לא כתב דמה"ת ליכא בכלל איסור לבטל וכבר דנו הראשונים בזה ועי' בהגהות טל תורה שכתב דבאיסור הנאה בודאי אסור מה"ת דעל ידי הביטול הוא נהנה מדבר האסור, והגם דיש לדון בזה דאם בטל אז אינו נהנה מדבר האסור ותן לחכם, והנה לקמן ברש"י ד"ה הרי זה לא ילקט כתב רש"י דכל זמן שהיא במקומה במחובר [כפי גרסת הרש"ש] חשיבא ולא בטלה ולפ"ז לכאן הוי רק מדרבנן דמה"ת אין חילוק בין חשיבה ללא חשיבה, אבל באמת היה אפשר לומר שהנוסח ברש"י הוא כמו דאיתא דכל זמן שהוא במקומה, כמחובר חשיבא [והיינו דנחשב כדבר המחובר והגם שעומד ליתלש] ולא בטלה להו, והיינו דדבר המחובר אינו בטל או מצד דנחשב כקבוע או דאינו נחשב לתערובת מכיון שקבוע במקומו שו"מ בחוות דעת קט' ו' שלמד כן בשי' רש"י, וכבר דנו למה אין חוששין על כל נחל דיהא אסור מצד נחל איתן דעגלה ערופה אם ליכא דין רוב במחובר.

דף נה. מ"ט יאוש כדי לא קני. ופרש"י לענין הקרבה ולא קרינן ביה קרבנו. ומבואר לכאן שסובר כר"ת דבאמת יאוש קונה לשאר דבר ורק לענין קרבן שהתורה מיעטה קרבנו ולא הגזול פסול להקרבה [אבל אם היה שנוי רשות שהגזול מוכרו והלוקח הקדישו היה כשר כמבואר בדברי רש"י דאז אין עליו שם גזול מכיון שהוא לא גזול] ומכח זה סובר שא"א שיחול עליו קדושת הגוף וקדושת קרבן, אבל אה"נ שיחול עליו קדושת דמים או קדושת בדק הבית וזהו שכתב לקמן עמוד ב' ד"ה כרת מאי שלא יהא חיוב ד' וה' מכיון שחל עליו הקדש וכן מבואר ברשב"א שזהו כוונתו, ולפ"ז מה שכתב שלא יהא כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה שאסורין אין כוונתו דהוי חולין אלא דהוי בכלל איסור חולין בעזרה כל דבר שנשחט ואין עליו קדושת קרבן [ויל"ע מב"ב דף פא:]: ומה שכתב דהוי שב ואל תעשה מה שפוטרים אותו להביא קרבן והגם שהאיסור לאכול שחיטת חולין בעזרה הוי קום ועשה כתב הרעק"א שאירי שכבר אכלו ועכשיו לא הוי רק שב ואל תעשה, ועי' ברעק"א שכתב שלפי מסקנת הגמ' דמדרבנן אוקמה ברשותה מכח הפקר בי"ד הפקר אז באמת א"צ לזה דהוי שב ואל תעשה מכיון דהוי שלו מדרבנן.

דף נה: אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים. והגם שבכל חורבן איתא ביומא דף ט: סיבת החורבן שמעתי דבר נפלא עפ"י הגמ' בחגיגה דף טו. שיצא בת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר ועיי"ש במהרש"א שכתב שהוא לא היה צריך להשגיח רק לומר אין לך דבר העומד בפני התשובה וביותר איתא בספרים דהו"ל לומר כל מה שבעה"ב אומר לך חוץ מצא וקאי גם על בעל הבית של העולם, וממילא זהו כוונת הגמ' דאי לאו הך מעשה היו אפשר לכלל ישראל אומרים שאנו לא מסכימים לצאת חוץ מצא אבל מכיון שהם לא קיימו כאן שהסכימו עם בעה"ב שאומר צא אבדו כח טענתם.

דף נו. סבור רבנן לקרוביה. והיינו מצד דפקוח נפש דוחה כל התורה וכן סבור למקטליה מצד דהוי רודף ורבי זכריה אמר יאמרו וביאר השיחות מוסר שהגם שניתן דין דחייה לכל אלו הדברים אבל לא באופן שעיי"ז יעקרו וישנו דין התורה דלשנות אפילו קוצו של יו"ד יהרג ואל יעבור, ולפ"ז מובן דברי הגמ' ענותנותו של רבי זכריה והיינו דהא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה לצורך שעה אפילו בקום עשה אבל מכח ענווה שלו לא החזיק עצמו שהוא בכלל זה לעקור דבר מן התורה ומכח זה נגרם החורבן.

דף נו: ונעשה נס והיה דם מבצבץ. ועי' בתוס' להודיע דקשה לפני המקום כביכול, ובהגהות יעב"ץ כתב שזהו בבחי' משגיא לגוים, ובהגהות יפה עינים כתב שיצא כל הדם שנבלע מכל הזאות שהיו מזים על הפרוכת ועי' ביומא דף נז. מ"ח בזה ולהראות כאילו שלא קיבל אותן קרבנות, ושמעתי שכאן נתקיים מה דאיתא ברש"י עה"ת שהקב"ה נמשל לנשר שאומר מוטב שייכנס החץ בי ולא בילדיי והקב"ה הראה להם דוקא באותו זמן קשה החביבות וכעין שהכרובים היו מעורים בזמן החורבן, ובמהר"ל איתא על מה דאיתא במג"א הל' תענית שו' חוקת גזרו תענית על שריפת התורה ונתגלה להם בחלום דתלוי בפרשת השבוע דהתרגום של זאת חוקת התורה הוא דא גזירת אורייתא וביאר שהתורה כביכול מסרה עצמה בעד כלל ישראל שלא תהא הכליון בהם.

יתוש דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה. דזהו דרכן של הרשעים רק ליקח וליהנות מהא עלמא בלי לפרוע חובו כלפי מעלה, וזהו דהמשילו חז"ל לא זכה יתוש קדמך ולא זכה היינו מי שמתנהג כיתוש. **דף נז. אל תגע בי שאין לי כתובה ממך.** ועי' במהרש"א דמצד כלה בלי ברכה אסורה לא היה בעיא דהיה שם עשרה דהיה יכול לעשות נישואין רק כתובה לא היה יכול לחייב דכיון שהשבאי קנה אותו ומה שקנה עבד קנה רבו לא היה לו מה לחייב עצמו, וצ"ב דהא גם בעבד כנעני שייך שיהא לו נכסים אם נותנים לו ע"מ שאין לרבו רשות בו, וזהו ודאי שהגם שהוא עבד שייך שיחול עליו חיובים כמבואר שעבד שהזיק חייב לשלם לאחר שנשתחרר.

דף נז: אם אנו טובעין ביים אנו באין לחיי עוה"ב. והיינו שלא ידעו אם זה נחשב למאבד עצמו לדעת שאין לו חלק בעוה"ב עד שדרש להן הגדול, והגם דנשים שהם קרקע עולם ליכא דין יהרג ואל יעבור אבל כאן הוי כשעת השמד ומצד קידוש השם אז יהרג ואל יעבור אפילו ערקתא דמסאנא, ועי' בתוס' שנתקשו דלמה הוצרכו להרוג עצמם עכשיו הא יכולים לעשות כן אח"כ כשירצו לאנוס אותם וחיי שעה נחשב ג"כ לרציחה כמבואר שם בע"ז וע"ז כתבו דחששו שאולי לא יהא יכולים לעמוד ביסורים ויעברו מדעתם, או דחששו שיאנסו אותם לעשות העבירה וממילא היה מותר להם מצד קידוש השם לקפוץ לים, ועי' בבית יוסף ביו"ד סי' קנז' שהביא שני דיעות בזה אם מותר להרוג עצמו אם יודע שרוצים לאנוס אותו לעבור עבירה ולכאן' מסוגין מוכח מותר ועי' בדבר שאול שכתב דרב יהודה שדרש הך קרא על חנה ושבעה בניה אולי חולק מהך טעמא.

ואני עקדתי שבעה מזבחות. והגם שלא היה מדעתה כמו בעקידה אבל הכוונה דהיא חינכה הילדים אלו שהיו עוד קטנים ואינן מצווים על מצות קידוש השם באופן שכל אחד מהם היה מוכן למות על קידוש השם ועם גאווותן שאנחנו יהודים, וזהו שדרשו הפסוק כי עליך הורגנו כל היום והיינו זהו חינוך של כל הימים שגידלה אותן בנים ועל זכייה זו יצתה הבת קול אם הבנים שמחה שהצילחה לחנך באופן נפלא כזה.

דף נח. הא דרישא הא בדזרעא. עי' ברש"י החשבון ועי' ברש"ש וכן הוא בעין יעקב בשם הרעק"א בהיפך דהם נכנסו בשעת התפלה ויש יהודים שהניחו רק היד ולא הראש וכן היו יהודים שכבר גמרו התפלה וחלצו הראש והיה להם רק של יד, ועי' במהר"ם שיף שכתב דבר נפלא וחידוש דבשעת המלחמה שהיה להם הכלי זיין בזרועם הניחו על הראש גם השל יד דמקום יש בראש להניח שני תפילין.

דף נח: ת"ר הבא מחמת חוב. ופרש"י שצריך שיחזיר הקרקע לבעלים בחנם ועי' ברש"ש דאיירי שהגוי טוען שיש לו חוב והיהודי מכחיש ומש"ה צריך להחזיר בחנם, ובאמת היה אפשר לומר שאפילו אם יש לו חוב אבל אם נטל הקרקע בע"כ לא נעשית שלו ועי' בנתיבות שדמ' א' שכתב לחדש דגביית חוב א"צ לעשות מעשה קנין להחזיק בקרקע שגובה אלא דנעשית שלו ממילא מכיון שנוטל ממונו בחזרה א"כ אולי אפילו אם נוטל בע"כ נעשית שלו וצ"ב בזה, ואפשר עוד לדון דהפקעת חוב בגוי מותר כמבואר בב"ק דף קיג: ועי' בחי' הגר"ח בב"ק דף לח. שנסתפק אם יש חוב ורק דרשאי להפקיעו

או דאין כאן בכלל חוב [ונ"מ אם הגוי מכר החוב לישראל אם יכול לגבות] ואם נימא דנפקע החוב אז אפשר לומר דאיירי אפילו כשיש חוב אעפ"כ צריך להחזיר לבעלים.

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק י"ח "עבודת המידות"

הקדמה תמציתית:

דודי מגיע לגיל 25 זה גיל מכובד ביותר, הוא כבר מצוי מעל 3 שנים בפרשת "האיש נושא אשה" אם בהתחלה היו הצעות רבות אבל עלו וירדו, או יותר נכון ירדו וירדו, בשל התדמית החשובה שבנתה האמא לבנה העילוי שנחשב למציאה נדירה ביותר. הדבר מחריף בעקבות סיבוך של שתי הצעות שכמעט נסגרו וברגע האחרון ירדו בלי הסבר מספק, האם חששנית ביותר ומנערת שידוך אחר שידוך בלי הסבר הגיוני.

לרוע המזל הסתבך דודי עם הוצאת שם רע מבישה של שונא מהישיבה שניצל את מחלתו בדלקת ריאות ופרסם עליו שהוא לקה במחלה הנוראה והגיע עד שערי מוות ולא עוד נעשה לו שינוי השם "רפאל דוד" בדרך ערמומית ביותר הצליח להטמיע את השם הזה בחוצות עד שכמעט כולם בטוחים שדודי היה שכיב מרע ויש לחוש שמא המחלה מקננת בו והיא עלולה להתפרץ בתקופה מאוחרת יותר. המוניטין של דודי יורד והצעות של שידוכים יד שניה מתחילות להגיע, כמו בעלות מומים, המשפחה נשברת, דודי גם עובר התקלות מבישה ביותר עם חבר שנישא שבטוח שהוא עשה חטאים שמרחיקים ממנו את השידוך, הוא מציע לו ללכת למירון ולעמוקה ולעשות סיגופים ותפילות עד שמשמים ירחמו עליו וימחלו לו על כל עוונותיו. דודי נפגע עד עמקי נשמתו ושח את צערו לאביו, האבא מזועזע מצערו של בנו ומציע לו לנסוע לצדיק מבנימינה כדי לזכות לתיקון והטבה, הצדיק מסתגר בחדרו ועושה לו תיקון הוא מבשר שרואה את הזיווג של דודי שיגיע בקרוב ויזכה לבנים ובני בנים.

ההבטחה מרגיעה, האבא והבן חוזרים מאושרים, בינתיים מקבל האבא הצעה מחברותא שלו עבור הבן השני נחומי עם הצעה עשירה ביותר, הוא מלחיץ מאד את האבא שיעשה שידוך וזה יביא לשידוך נוסף, האבא משתכנע ולוחץ על אשתו לבקש מדודי שיוותר לנחומי. בפרק שעבר וכן בפרק הזה נגלה את עבודת המידות של דודי. עבודה קשה מאד שלא כל אחד יכול לעמוד בכך.

ובתוך מאבק הכוחות מגיעים גם הרגשות שנובעים מהצד הטוב גם הם רוצים להשמיע את דברם.

לא... דודי עליך להתגבר, אסור לך להיות אגואיסט, תחשוב על הימים והלילות שהוריק היקרים נקרעים בתוכם, הם רוצים לחוש שמחה אחת אמיתית פעם ראשונה, אבא כבר עבר מזמן את שנת החמישים ועדיין לא עשה אפילו שמחה אחת, יש לו חברים רבים שחיתנו מספר ילדים, יש לו גם גיס, אח של אמא, רב יעקב זאב שלא מבוגר מאבא ביותר

ממספר חודשים וחיתן כבר ששה ילדים, נותרו לו בבית בת בגיל חמש עשרה ומעזיניק (בן זקונים) כבן עשר.

אבא ואמא חשים כאילו חס ושלוש רובצת איזו קללה על הבית, הם מפחדים שיש איזה אחד שנפגע מהם במרוצת החיים, את מי לא חיזרו לפייס על ספק ספיקא של פגיעה.

לאחרונה החלו לפקוד את ביתם של לוחשי שמוציאים עין רעה או יתר מרעין בישין מאלו שמדמיינים לעצמם את הבעיות על סיבה כזו וכזו. (בירושלים מכירים אותם בשם "אופשפרעכערס" הם עושים סדר שלם של הוצאת עין רעה בקערה מיוחדת ולפעמים יכולים אף לספר לנפגעים מי נתן בהם עין רעה)

מי יודע, אולי באמת בזכות זה שיתגבר על המידות ויתן את האוקיי להורים לעשות את השידוך ישבור את שבע חומות יריחו? יתכן שלא צריכים לנסוע עד לעמוקה בשביל לעשות תיקון כפי הצעת החבר היקר, מספיק לוותר לאח ואם יש לו אמונה שלימה שהשידוך שלו כבר נמצא בקרבת מקום, אזי כל הכאב הוא רק של מספר שבועות ותו לא.

אבל כשהוא רוצה להוציא את המילים מהפה "אני מוכן לוותר לנחומי" הוא חש סחרחורת חזקה תוקפת אותו, נדמה לו שהוא עומד להתמוטט תחתיו, עוד שניה הוא שוכב על הרצפה חסר הכרה, הוא לא יודע לפרש מה קורה עמו, אבל הוא חש כאילו הוא משותק בכל חלקי גופו.

רגע אחרי כן הגוף משתחרר הוא כבר מסוגל להניע אותו, אבל אז הוא חש שוב איך זרמים חשמליים עוברים בתוכו ומניעים אותו כבכברה, השינויים הללו מחלישים אותו, הראש שלו כעת מבולבל לחלוטין ואינו מסוגל לחשוב מחשבה אחת נורמלית. הוא רואה במעומעם את מראה הוריו הנבוכים, שמבינים עד כמה המצב נפיץ, מי יודע לאיזו מהמורה הם נכנסו, הוריו חשים בחלישות הדעת גמורה לא פחות ממנו.

לפתע ניצב בפניו סיפור של חבר מהישיבה, יצחק שלייער שניסה לעכב את אחיו הצעיר מלשמוע שידוך, האחים התגוששו ביניהם זמן רב עד כדי קרע ביניהם, לבסוף החליטו השניים לגשת אל שכנם הגדול הגאון הצדיק רבי דוד יונגרייז לשאול בעצתו, הוא שמע את שני הצדדים בכובד ראש, לבסוף הכריע: אין לאח הגדול זכות לעצור בעד הקטן, הגיל לא קובע בכלל.

ועל הטענה שהביא האח הגדול שכבר נאמר בתורה "לא יעשה כן במקומותינו" השיב על כך בחריפות רבה: דאס איז געוויזן לבן'ס א'טיינע דאס האט נישט קיין טראפ גרעכטקייט-זו הייתה טענת לבן והיא אינה צודקת בכלל. לפיכך הביאה זאת התורה כדי שידעו שכך טוען לבן וודאי שאין הצדק עמו. ולטענת האח הרי יעקב הסכים עם הטענה ולא ביטל אותה מדין מקח טעות. אמר הדיין זה שיעקב לא ביטל אלו מסודות התורה ואין אני יכול לבאר לך אותם, אבל שוב אני אומר לך טענת גיל אינה תופסת רק לכתחילה נוהגים שהולכים לפי הסדר אבל ברגע שהמצב מראה שלגדול לא הולך עליו לוותר לטובת האח כדי שחלילה וחס שניהם יצאו נפסדים.

האח הגדול קיבל את הטיעון ופינה את מקומו לאח הקטן ותקופת מה לאחר שהצלחת נשברה הגיע לאח הגדול שידוך מדרום אפריקה, שידוך עשיר ביותר, האח ראה שלא הפסיד בזה שוויתר לאחיו הקטן.

עליו להאמין שבזכות הויתור לנחומי הוא יושע בשידוך מעולה, הוא לא יפסיד כי הוא זה בשביל זה שפינה את מקומו.

אבל הכל טוב ויפה, בנפש הוא מתחיל לעכל זאת, אך עדיין אינו מסוגל להוציא את המילים מהפה, הוא נעשה כביכול אילם, שפתיו נעות בקושי, מנסות לחתוך את המילים, אך הן אינן יכולות לצאת מהפה.

פחד אימים תוקף אותו, אולי מרוב בהלה איבד את כושר הדיבור. הוא כבר שמע על מקרים כאלו שבשל טראומה מאבדים לתקופה את יכולת הדיבור. הוא מזיע בכל גופו, חש איך כביכול נמצא הוא בכף הקלע, הוא רוצה ללכת לנוח במיטתו, אולי יאמר את התשובה בבוקר.

אמא מסתכלת על אבא בבהלה והיא לוחשת.

"אמרתי לך שדודי יקבל את הדברים בצורה קשה ביותר והנה את אשר יגורתי הגיע, אני מציעה לך לסגת מהתוכנית, משמים גילו לנו בבירור שזה לא השידוך של נחומי, עדיין עוד לא הגיע זמנו, נמתין מעט עמו ואני בטוחה שהשידוך של דודי ממש קרוב לפתח, אני בלי נדר מקבלת על עצמי, לא לסרב להצעות סתם בשל דעות קדומות, מעתה נתמקד בכל שידוך לגופו של עניין, אם ההצעה תהיה טובה ניגש אליה מידי, בלי למשוך את הזמן. ולחברותא שלך תענה שישבת על המדוכה היטב וכעת ההצעה לא נראית.

ההורים רמזו לדודי שיחזור לחדרו, אל לו להתרגש מכל מה שאמרו. הם חוזרים בהם מכל מה שנאמר.

דודי חש ברע, הוא לא ידע איך זה קרה, לפתע החל לפרכס בכל אברי גופו, כאילו הוא חולה קדחת. האמא רצה בבהלה להביא לו כדור הרגעה ומדדה לו את החום, המדחום הראה 39 מעלות חום.

הוא חזר לחדרו שפוף וכואב, שעדיין לא עמד בניסיון, במוחו עברה המחשבה. אני רחוק עדיין מאהבת ישראל אמיתית, כל הסיפורים שקראתי על עמידה בגבורה בניסיון, הכל נמס ברגע אחד, קל לקרוא קשה ליישם.

כשהיה בחדר לבד, לא נשכב במיטה אלא ישב ללמוד בספרים שמדברים על מצוות "ואהבת לרעך כמוך" כל הלילה עשה על כך משמר עתה חש עצמו יותר משוחרר, הוא חיכה בציפייה לאשמורת הבקר, הוא ידע לא משנה מתי אבא הולך לישון", הוא משכים עם הנץ, להיות מעורר השחר.

לקראת השכמת הבוקר ניגש אל אביו שהכין את עצמו לתפילת שחרית ובקול שקט אמר. "אני מוחל במחילה גמורה, נחומי יכול לעשות שידוך, הוא לא אמור לחכות עלי".

האבא היה המום מגדלות בנו שהצליח לגבור על הנטיות האישיות שלו, הוא טפח על שכמו באהבה, תוך שהוא אומר לו... אחרי התפילה נספר זאת לאמא.

הם הלכו להתפלל עם הנץ, דודי חש לאחר זמן רב, את מתיקות התפילה, כל מילה של התפילה הייתה כפנינה, הוא התרפק בשמונה עשרה על הסידור וליטף אותו באהבה, איזה יום מיוחד היום, הוא חש את עצמו מטפס כמה קומות באהבת הבורא, אם היה מתפלל בעוצמה כזו, היה נעשה עובד ה' באמת.

לאחר התפילה שוחח האבא עם האמא וסיפר לה על ההחלטה של דודי ועל התפילה המיוחדת שהייתה לו לאחר זה.

"נראה לי שהוא מחל מחילה גמורה ואין לנו לחוש שוב שמא הייתה זו החלטה רגעית, לבי אומר שהוא ויותר מכל הלב, לאחר שעות של התבוננות ולכן אני בטוח שהוא ישאר יציב בהחלטה.

בכי עצום פרץ מהאם הרצוצה, דמעות שמחה מהולות ביגון ניגרו מעיניה כשהן מסמאות אותן, היא חשה את גודל השעה ואת גודל הניסיון, דודי עבר כעת ניסיון קשה מאד שלא רבים היו מוכנים לעמוד בזה, אבל הוא עמד בכך, בלי לחוש למה יאמרו הבריות, יהי רצון שהשידוך שכבר נחתך מהשמים יגיע בקרוב ושלא יבוש בעת החתונה של נחומי לעמוד כרווק זקן.

האבא ניגש לאחר מיכן ונישק אותו עם כל לבו ואמר לו: בזכות זה תזכה שהשידוך שלך יבוא עתה במהרה.

ההורים ודודי יחלו בכל ליבם ששני השידוכים יהיו, או בבת אחת או בזה אחר זה, אבל לא בהפרש גדול.

לשקר-- למען שמו באהבה.

יעקב בלומעפעלד (שם בדוי) היה אחד מחשובי העלטערע בחורים של ישיבת "מיר" הוא כבר התקרב לשנת השלושים, אבל לא נראה היה עליו בכי הוא זה כי הוא מוטרד מכך, היו לו הרבה עיסוקים מלבד הלימוד, הוא היה דואג לסדר חברותות לכל הבחורים שעוד לא הסתדרו, זה הקנה לו ידע מקיף על כל בחורי הישיבה, לא היה בחור שנמלט מעינו הבוחנת לטובה.

הוא לא היה חטטן שאהב לדעת מה נעשה בחיים של השני, אבל לדאוג לחברותא למי שעוד לא הסתדר זה משהו אחר, לצורך זה צריכים לדעת איך להתאים, אי אפשר לשדך בין שני בחורים שאין להם סגנון זהה או לכל הפחות שיכול להתקבל על דעת השני, לפיכך היה מברר על כל בחור, מה טיבו ומה טעמו בלימוד, הייתה לו עין חריפה ומה שלא העלתה עינו העלתה עבודת הבילוש שלו. כך הצליח להרכיב עשרות רבות של חברותות שנהנה מאד מרמת ההתאמה.

כיון שכן הוא נהפך גם כתובת לבירורים, על כל מיני בחורים, את מי יכולים לשאול פרטים ופרטי פרטים אם לא את ר' יעקב (כך כינוהו בישיבה בשל בגרותו) כל מי ששאל אותו קיבל מידע עדכני על כל בחור שלומד בישיבה, רמת הידע שלו הגיע כדי שאפילו בחורים שלמדו כבר חודש בישיבה נכנסו למפת המידע שלו, כך עזר לכל סוגי האנשים שבאו לברר אצלו על שידוכים ולא אחד ולא שניים סגרו דרכו ווארט.

כשנשאל לא אחת על ידי טובי חבריו, למה הוא עצמו לא נכנס לרשימת הבחורים ששואלים עליהם, האם הוא אינו חייב במצוה הזו? אם תאמר שנפשו חשקה בתורה ויפטור עצמו כבן עזאי, אין טענה זאת אמת. קשה לומר על אותו יעקב שתורתו אומנותו, הוא חלילה וחס אינו בטלן, הוא לא מבטל סדרים, הוא ילמד אותם עד גמירא, אבל הוא לא ישקיע מעבר לכך, בין הסדרים מלאים בעיסוקים אחרים, למה א"כ לא ישקיע מזמנו גם למצוא לעצמו שידוך?

אם תאמר עסק זה שייך להורים, מה לבחור בנושאים כאלו?

שתי תשובות בדבר: כל זה נאמר על בחורים עד גיל מסוים, להם דואגים ההורים ואל לבחור לעסוק בכך, כך דרכו של עולם ולומדים זאת מהשידוך הראשון, יצחק לא עשה דבר מלבד תפילה, אלא אברהם ואליעזר. אבל בחור שכבר מתקרב לשנת השלושים חייב להפוך עולמות כדי שלא יתקרב לשנת הארבעים.

שנית, אביו כבר ישיש מופלג, הוא כבר נמצא במושב זקנים זה זמן ולא בדעה צלולה. ואילו אמו שבה חיים לכל חי עוד בהיותו כבן חמש עשרה, כיון שכן הוא מת מצוה לכל הדעות! ואם אין לי מי לי.

את השאלה הזו הפנו אליו ראשי הישיבה וצוות הרמ"ם וגם חברים טובים שדאגו את דאגתו ואף עשו הלכה למעשה, הם הביאו לו הצעות שונות וניסו לדבר אל לבו, בהתחלה זלזל יעקב בזה ולא רצה לגשת בטענה ש"עוד היום גדול לא עת היאסוף המקנה". אבל כשהתקרב לשנת עשרים ושמונה כבר מוכן היה להטות אוזן, אלא שכבר רוב ההצעות שהציעו בעבר היו נשואות ואחרות לא רצו בחור מבוגר.

עד שהגיע בנימין מבושביץ (שם בדוי) ונכנס לתמונה, לא מאהבת יעקב אלא מסיבות אחרות אבל למאי נפקא מינא, העיקר שהוא שם עין עליו והחליט לפעול בשבילו.

הכל התחיל כאשר אותו בנימין הגיע לביקור בישיבת מיר כשדכן חדש יחסית, שנתיים שלוש הוא במקצוע ועוד לא פקע שמו ברבים, כדי להצליח במקום שאחרים לא מצליחים, החליט שעליו לחרוש את עולם הישיבות כך ידע על כל הבחורים שנמצאים בשידוכים, הוא יבנה כרטסת רחבה שתכיל מאות שמות והוא יתחיל להתמקד בהם, אבל עדיין היה לו קושי גדול כי לא די בשמות של צד אחד, צריכים גם את השמות של הצד הנגדי ואין לו מי שיעשה לו את העבודה.

כשהגיע למיר ופגש את יעקב בלומפעלד הבין שהפיק מכרה זהב, יעקב היה לו ראש גאוני במיוחד, הוא ידע וזכר שמות ולא התבלבל באחד מהם, אבל לא זו בלבד, הוא ידע להשיג מידע עשיר מהסמינרים, שתי מנהלות סמינרים היו דודות שלו והוא לא בוש לפנות אליהן לצורך חבריו שיביאו לו הצעות כדי שיוכל להרכיב בעצמו שידוכים, הם שמחו לעזור לו וגם ניסו להתאים לו הצעות, אלא שבאותם זמנים עוד לא היה בשל בהחלטה שעליו להינשא, היה לו אופק רחב של זמן מה שצריכים לחברים עוד לא מחייב אותו.

כשהגיע בנימין אליו ביקש את עזרתו בהשגת מידע, הוא מוכן היה אפילו לתת לו כמה מאות דולרים, אבל יעקב סירב, את עבודתו הוא עושה לשם שמיים, אין לו צורך בעזרה כספית, יש לו את הכל מהישיבה ויש לו גם איזה קרן של המשפחה לימים סגיריים, מה לו לדאוג דאגת מחר והלא כבר נאמר "אל תצור צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום"

בנימין נפל על יעקב כמוצא שלל רב, הוא ישב וחלב אותו עם כל אוצרות המידע. אבל שלא לשם שמים כיעקב, בנימין דאג להוציא לעצמו כרטיס ביקור ופרסם בכל פינה שהוא שדכן מקצועי שמאות שידוכים מאחוריו.

בנימין לא בחל מלצבוע את הפרופיל שלו כמצליחן על חשבון העתיד, הרי כל עתיד לבסוף יהיה עבר וכיון שבטוח היה בעצמו כי יצליח בעבודתו, הטביע בחותמו הצלחה עתידית.

חודשים ארוכים עבד עם יעקב בלומנפלעד, עד שנפל במוחו רעיון להשיאו לבת אחיו ר' משה, השידוך היה נראה לו ראוי, גם היא רווקה מבוגרת בת 26 עם הרבה ידע והשכלה, הרבה עמל וטרח עד שעשה את השידוך והפעם שלא על מנת לקבל שכר.

המידע שהפיק מיעקב היה שווה הרבה יותר, הוא הציג קבלה של הצלחה עם הבחור העקשן ביותר במזרח התיכון שכל השדכנים נואשו מלשדכו אבל ברגע שהגיע למפתנו של בנימין פגה העקשנות, הוא השתכנע להטות עול ולשאת אשה.

המיצג הזה הראה שבנימין חצוב מחומר אחר שמבדל אותו מיתר השדכנים ולכן כדאי לנסות אצלו את המזל.

"אפילו חרב חדה מונחת על צווארך אל תתייאש מן הרחמים" כתב בלוגו והוסיף.

"פנה אל בנימין ותחדש כנשר נעוריק".

מאתיים שידוכים (י)עשה ודאג לפרסם בפרטים בדויים עשרים שמות שאכן עשה, דבר זה הקנה לו שם מצלצל של שדכן שכל העתיד עוד עומד לפניו.

לפתע השתנה המצב בצורה מסחררת מאד, לפתע התחילו להידפק על דלתותיו מאות אנשים שבן או בת בביתם ואינם רואים ברכה בשדכנים הקודמים, הם מגיעים אליו כעת לישועה גדולה.

כשנשאל פעם על ידי אחיו שהכיר היטב את מידת הצלחותיו.

"בנימין איך אתה לא בוש לשקר בעזות מצח?"

אמר לו בנימין: "תדע לך שבכל יום אני עושה תשובה גמורה על שקריי ומקבל בהחלטה נחרצת שמעתה ואילך אומר אך ורק את האמת אבל כשאני ניגש לעשות את המלאכה ואני רואה שזה כמעט בלתי אפשרי לא לשקר, כי מה לעשות, החיים הרבה יותר אפורים מאשר אנשים רוצים לראות, וכידוע כל צד בלאו הכי צובע את מציאותו טוב יותר וגם כל אלו שממליצים על הצד שלהם הם בדרך כלל אנשים קנויים שיאמרו את הכי טוב על הצד שלהם.

גם ראשי הישיבות שותפים בכך, כל אדם שמגיע למסיבת אירוסין או שבע ברכות משוכנע כי החתן הוא בכיר עולם הישיבות, אלא שלאחר שבוע אתה משתתף בשמחה נוספת ואז אתה נוכח לדעת כי התואר נדד לחבר וכן הלאה והדברים ידועים ועתיקים וכיון שכן אדעתא דהכי מתנהלים השידוכים.

ומה עוד שראשי תיבות שדכ"ן שקר דובר כסף נוטל, כלומר רק על ידי שהוא משקר נוטל הוא כסף, א"כ פסיק רישא להתעסק בשידוכים שיוכרח לשקר, כיון שכן מה לי שקר כזה או אחר, כדי להצליח במלאכה אני משקר למען שמו באהבה.

מי הוא השדכן הנמרץ הזה שכל הארץ רועשת מהצלחותיו המסחררות?

הנה הרזומה העשיר שלו שנכתב על סמך העתיד ומשמש אותו גם להווה.

ידיד שהתבקש על ידו כתב עליו כתבת רקע באחד העיתונים וכך כתב:

בנימין מובושוביץ אדם נמרץ באמצע שנות הארבעים, גבה קומה בעל הדרת פנים כשל ראש ישיבה בעל מבט בוחן שקורא את העומד מולו כמו סקנר, עשה מעבר חד למען הכלל.

באחד מהימים נקרא (??) להטיל על עצמו את התפקיד "שדכן לכל עם ישראל" בשל מצוקת השידוכים שאינה נפתרת גם לאחר כל הקריאות והזעקות של הורים וחבר תלמידי חכמים יש שיירת ענק של בחורים ובתולות שעומדים בתור ועדיין אין ישועה.

הצדיק שלנו לא בוחל בשום קהל ועדה, הוא גם לא נמנע מלעסוק ביד שניה ושלישית, כי לא אחת השני טוב מהראשון והשלישי לא במהרה ינתק. אבל כאן מגיע האבל הגדול...הכל לפי התשלום שמציעים, ויש לו את החוצפה לכך כי יש לו כעת רזומה (קורות חיים) עשיר ביותר ששום שדכן לא יכול להתחרות עמו.

הוא (י)סג(ו)ר כבר למעלה מ-200 שידוכים בהצלחה לא מבוטלת (כידוע). ביניהם כעשרים שידוכים של גרושים או אלמנים וכאלו שהיו גם זה וגם זה.

המחיר שמבקש אינו החלק החלק בשדכן שלנו, הוא מבקש 100 דולר עוד בטרם הציג קבלה אחת של הצלחה, ובגמר הוא יבקש עוד 1300 דולר טבין ותקילין, אבל הוא מצדיק זאת במאמצים הרבים שמשקיע בחיפוש אחרי החלק השני וגם שכירות הדירה הקטנה בתחתית הבניין שמתגורר עולה לו, אחזקת טלפון מיוחד עבור השידוכים והזמן היקר שהוא משקיע למענכם רבותי "טיים איזט מאני" יש לו משפחה בת 8 בנים ובנות כששניים עומדים כבר בפרק האיש מקדש והוא צריך להאכיל את כולם.

כדי להצליח בעבודה הוא חייב לקחת פול טיים ג'אב (תפקיד במשרה מלאה) את המקצוע הקשה הזה, הוא קובע עיתים לתורה, אבל לא מקבל על כך שקל אחד, כי למענכם הוא לא לומד בכולל בבחינה של "עולת ציבור" יש לו את הזמנים שלו ואת החברות בשעות שקבע איתם. אשתו מכניסה מעט מאד כסף במשרת הגננות שלה ואלמלי שיש לו ב"ה הצלחה מיוחדת בתחום של השידוכים, היה גווע ברעב עשר פעמים בשבוע עכ"ל הרזומה החשוב שמילא בכל מקום.

אם בהתחלה לא ידעו עליו ולפיכך לא היו לו פניות רבות, עם הזמן כאשר הראה לכולם קבלות של הצלחות כשכמעט כל שבוע הוא סוגר שידוך אד או שניים, כאשר הוא מתיישב על הראש של שני הצדדים ולא מניח להם מדי מרחב מחשבה, לא עבר זמן עד שהיו שדאגו לומר עליו את האמרה הבאה:

"שדכננו היקר מסוגל לשכנע לבן להשתדך עם אפרו אמריקאי, בלי להבין את המוזרות של השידוך, כי הוא סגר המון שידוכים בין חוגים שלא היו משתדכים ביניהם, אלמלי המעורבות שלו. כך הצליח לסגור שידוך בין ליטאי לחסיד, כשהוא מנצל את הבעייתיות של שניהם בשידוכי הילדים, הוא ידע כל אחד איפה הן נקודות התורפה שלו, כדי להביא את ההצעה לידי גמר.

שמה תאמר, אם כך זו השדכנות של אותה מטרוניתה ששידכה בלילה אחד 3000 שידוכים בין העבדים והשפחות שלה, אבל כעבור יום כולם היו פצועים וחבולים וזה לא החזיק מתענית אסתר עד פורים.

אצל בנימין עוד לא היה מקרה אחד של גירושין, זה הפלא הגדול 200 שידוכים כולם אהובים כולם ברורים איש עדיין לא בא להתלונן אצלו שיש בעיות של שלום בית, בנימין עצמו עוד מחזיק בתפקיד מגשר ומשכין שלום בית ומעולם לא הגיע איש מהמשודכים אליו כדי להתלונן על המצב.

ואם צריכים עדות לראיה, הרי לכם את יעקב בלומנפלד שיכול לספר לכולם על הצלחה אחר הצלחה של אותו ר' בנימין שהצליח לעשות שידוכים "איינס אין דער וועלט" אחד בעולם הוא נומבער וואן שאין לו מתחרה וכך התקבעו דמיון ומציאות וחזקה על פראפעגאנדע (תעמולה) שאינה חוזרת וכבר אישרו אותה המאשרים שבקיאים בטיב זה.

פסח שולביץ נכנס למלכודת של אורי גרינשפן בעיניים פקוחות:

כמו משמים נזדמן עו"ד אורי גרינשפן אל פסח שולביץ שהחל להתפלל ב"עץ החיים" בית כנסת קטן הרחק מביתו כדי מחצית שעה נסיעה, כשהוא משתדל לא לפגוש איש מאנשי "יאנג יזרעאל" בשבת שלא יכול היה להתפלל שם, הסתיר את עצמו בביתו, הוא ארגן

מניין קטן של חברים טובים ביותר שבאו להתפלל בביתו, לצורך זה היה לו ספר תורה קטן שרכש במיוחד.

אבל העולם הוא קטן מאד (כפר גלובלי, גם בשנים של אז בארה"ב אי אפשר להסתיר דברים. גם בלי רשת אינטרנטית ידע היצר הרע לעבוד היטב, כשהוא פורס את רשתו ולוכד את כל מי שחפץ להיכנס).

דבר הפרישה של פסח שולביץ לא נעלם מעיני האנשים, ג'קי מייקל הגזבר לא הסתיר את המידע מאיש, הוא דאג שאיש לא ינסה לפייס את פסח הפוסח וידבר אל לבו לשוב אל הבית שלו, נראה היה שכולם מחכים לפרישתו, דבר שהכעיס את פסח יותר מכל.

כל ההישגים שלו עבור בית הכנסת נשכחו באחת, 12 שנות התמסרות שלא ניתנת להבנה, לא נחשבו בעיני איש, דבר שהטריף את דעתו לחלוטין.

עתה כבר לא היה בעמדת חוזקה כדי לנהל את המשא ומתן עם "נר תמיד" כפי שרצה, עליו לומר לו תודה רבה, גם אם יסתפקו בכדי מחצית השכר.

ולרגע הזה בדיוק תמרן עו"ד אורי שידע בכישוריו המניפולטיביים המחודדים, איך לתמרן את היריב שלו שיבוא על ארבע לבקש את ההצעה שלו בתנאים גרועים בהרבה וממש בשמחה על שהסכימו עמו.

אורי רחרח מרחוק כמו כלב גישוש וקלט את המצב הנואש של פסח, הוא ידע איך למצוא אותו שלא במתכוון.

"מה נשמע פסח? לא שמעתי ממך דבר? האם החלפת קידומת? החליף עמו דיבור כאלו באקראי.

"לא הבנתי כוונתך?" שאל פסח שלא הבין בחידודי לשון בהם היה אורי מומחה גדול.

"התכוונתי שאולי החלפת את שמך מפסח שמרמז על שמחה, לט' באב, כי פניך נראות פני אבל על מתו".

"חלילה וחס איני נראה מצטער, כי על מה יש לי להצטער, החיים נעים בציר שלי בדיוק כפי שאני רוצה" ניסה פסח להפגין פנים הכי שמחות שרק יכול היה להראות, אלא שאת אורי התחמן קשה לרמות.

"אז למה לא רואים אותך באזור זה זמן? אהה...וגם למה לא יצרת עמי קשר, הלא היינו באמצע איזו עסקה חשובה אני תוהה מה קרה?"

"מה יש לשמוע, היה נתק מוחלט, הם לא החזירו תשובה, אז מה יש לי לרוץ?" ניסה פסח לענות אדיש.

"למה נעלמת אם היית מברר לא היית מצטער לרגע, בנאמנה יש בהחלט מה לשמוע, אבל לא במחיר של פעם, כי לא הזדרזת לתת תשובה, בימים שחלפו בחנתי כבר כמה מועמדים נוספים והם הסכימו בפחות, במקרה הזדמנתי עכשיו כאן לפני סגירת עסקה עם עסקן לא מקומי שמתכוון להתיישב במקום, הוא מוכן למשכורת של \$5000 מחיר שנשמע לפיליפ, אבל אם אתה מוכן למשכורת של \$5500 יש לך זכות קדימה כי אתה קדמת ויש לך זכות ראשונים, אני בטוח שהפרזידנט יאות לכך".

פסח נשם לרווחה, הוא כבר היה מוכן לכך ובלי שום תנאים מקדימים שהציב בעבר. הוא הנהן בראשו לאות הן על כל מה שעו"ד אורי החתימו וכך יצאה ההצעה החדשה לאור העולם בלי שום תנאים.

סיפור / נמסר לזיכוי הרבים ע"י ידיד אספקלריא

מדוע הבבא סאלי הוריד הש"ץ באמצע התפילה

סיפר בנו של הבבא סאלי רבי ברוך שליט"א מעשה שהיה בשנת התשכ"ז בחוה"מ סוכות ישבנו עם רבינו באחת הסוכות למעלה ממנין אנשים, הגיע זמן תפילת מנחה ואחד מן הנוכחים שחפץ היה להראות את עצמו שהוא חסידא קדישא וליצור רושם של גברא רבא, ביקש מרבינו רשות להיות שליח ציבור ורבינו נענה לבקשתו, מהתחלת התפילה החל להתנועע בצורה משונה ואף להשמיע קולות ולדקדק יתר על המדה בהטעימו ובהדגישו כל מלה שיוצאת מפיו, ובפרט בתפילת לחש החל לנוע כלולב מוליך ומביא ומעלה ומוריד, לאחר תפילת הלחש לפני חזרת הש"ץ ביקש רבינו ממנו לרדת מהתיבה ולתת לאדם אחר לומר את החזרה, עם סיום התפילה ולאחר שהתפזרו המתפללים שאל הנ"ל את רבינו מדוע כבודו לא הניח לי לסיים את התפילה כשליח ציבור, ענה לו רבינו יש לך יותר מידי תנועות דע לך כשאתה עומד בתפילה אתה עומד בפני ה' ב"ה ואך ורק אתו לא אתי ולא עם שום נברא זכור ואל תשכח דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה וברוך שמו, ומהיום והלאה אל תנסה ליצור רושם על בני אדם כי בוחן לבות וכליות ה'.

*

מדוע הורה הבבא סאלי להפסיק ללמוד

עוד סיפר על אחד מבני הישיבה הצעירים ששהה בבית רבינו בבין הזמנים והיה מסתובב ומתבטל, והנה כאשר הזמן לסעוד עם רבינו ועוד אורחים הסעודה התארכה, ופתאום קם אותו בחור ישיבה וכחם על הזמן הוציא מהארון גמרא והחל ללמוד, הפטיר רבינו לא מצא זמן אחר ללמוד אלא רק עתה זמן תורה לחוד וזמן אכילה לחוד, ולאחר מכך דבר רבינו עמו למעלה מחצי שעה על עוון ביטול תורה הרי לפני כן הסתובבת כאן זמן רב ולא חסת על ביטול תורה, ורק עכשיו באמצע הסעודה לפני כולם לקחת ספר ללמוד אין זה אלא עצת היצר ופיתוייו ללמוד רק בפני אנשים ובפני גדולים.